

ШРИМОРСКЕ НОВИНЕ

ИЗЛАЗИ МЈЕСЕЧНО • ГОДИНА XXX • БРОЈ 466.

БУДВА, 30. СЕПТЕМБРА 2001. ГОДИНЕ
ЦИЈЕНА 0,50 ДМ

НЕМА ВИШЕ ЛАСТА

Са шуриштима из Будве оишшиле су и ласта. Већ неколико дана, примијешили сме, нема што ведрој комијској цвркуши и надлијештица наших шераса - осијала су празна ласшавица љијезда. Можда би још који дан осијала да их нијесу ошјерале најле и обилне кише.

Шта је, међуши, прије неће су почеле кише ошјерало већину шуришта? Свакако не лоше вријеме, свакако не сунце и море, већ много што друго. Засмешала нам неочекивана, давно невиђено добра шуриштска посјета, па смо усјели да је намах похваримо јер не вала ни када иде преогодно, што не слуши добром... Оваква размишљања треба, међуши, преутиши нашим угостиштима и оишшинском властима - да виде, поштуй добрих домаћина, тај је трешке и пройтиши и збој чеја је морало да се одлије када је изледало прећуано.

Кућу кућом чине ласшавице које су оишшиле и које ће нам се вратити с прољећа. Њихов похврашак, срећом, не зависи од нашеј понашања. Ми им, као домаћини, и нијесмо од неке пријеке попотребе, већ више, рекло би се, од шијеје. Волимо да рушимо њихова прелијеја, с муком и посебним умијешем сајрађена љијезда јер нам, ни сами не знамо збој чеја, некако смештају, јер волимо да све рушимо па и ласшавица љијезда, свеједно што нам кућу кућом чине ласшавице.

Сезону сезоном чине посјети који су оишшили поштуй ласта и за које нијесмо баш сујурни да ће нам се вратити као ласшавице, бар не у броју у коме су овоја лејша боравили на нашој ривијери. Ласшама рушимо љијезда, али оне нам не јамеје тај тријех, шуриштима кваримо утиске и они нам што не заборављају.

И шаман су оишшили шуришти и ласте, а наша праћанин се, уморан од сезоне, са неприкливим задовољством завалио у својој столици (коначно је и на њеја дошао рег) када се једне вечери на небу изнаг Будве појавише неке друге, ноћне, необичне и опасне шијице. Тице злослужилице. Тице немилице. Уморан, наша праћанин је сједио на шераси, до касно у ноћ заједан у небо не би ли одјонештило ошкуда у шолоком броју долазе и куга иду поштуюћи шијице. Летије ли и оне у шолији крајеве, носе ли јесмо и цвркуши или плач и лелек? Чини се са шерасе као да нас касно у ноћ прелијеју шијице једног новог злочина и крв зајљускује и наше небо јер смо им дојушили, јер смо морали да им шо додушишмо. Међу праћаним звијездама праћери и једно шијање: зар насиље може посјетити синоним правде, па макар рушило и мала ласшавица љијезда зарад њихове шолине и радосни живота?

Бомбе које су падале по нама и убијале недужне људе, рушиле праћове и села, праће, мостове, болнице, шелевизе, исији су шерористички акцији поштуй оној на Свјетски пртљовински ценијар и Пеншатон. А ми смо, с тим свежим и још незацијењеним ранама, жалили за недужним жртвама на Менхену! Авај, како су се тој дана, када је у нашој земљи био праћашен дан жалости, осећали сви они чији су синови, браћа, очеви, мајке, мужеви, сесије, родбина и праћашели изгинули од бомби „праћаша“ које су мучки падале из неба, испод самих звијезда између којих ојеји понај наших глава леје шуђи авиони, хитрајући га, сага на некој другој, изруче смртоносне штоваре, покazuјући свијешту своју силу.

И док се на нашем небу умјесто звијезда и шијице буду видјели њихови авиони чија је јесма смрт а не цвркуши, узалуд ће нам се враћати и нашу кућу кућом чиниши ласшавице - она неће имати радосни и шолину љијезда.

Схватишимо да више нема ласта.

Бошко БОГЕТИЋ

ПРОГРАМ ЗА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕЋА ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ

СПОРАЗУМ О ПАРТНЕРСТВУ

• Чланови Удружења шуриштских агенција и Удружења привреде ојредијелили су да са оишшином Будва уђу у пројекат који значи развој шуриштске секције у нашој оишшини

Споразум о партнерству између општине Будва и Агенције „SEED“ за развој малих и средњих предузећа из области туристичке привреде у југоисточној Европи потписали су предсједник Општине Будва Ђорђе Приболовић и представник и менаџер ове Агенције гостодин Александар Пеји.

Свечано потписивање Споразума обављено је у вили „Јована“ 25. септембра.

Новинарима је речено да се овај Споразум потpisuje на период од годину дана и да ће његова реализација отпочети средином октобра 2001. године. Вриједност уговора је 100.000 долара, од чега ће страни партнери обезбедити 80.000 долара, док ће општина Будва уступити адекватне просторије за рад представништва ове агенције у згради старије поште у Будви.

Поред Будве, сличан огра-

стимо искуства која већ имају у развијеном свијету. Надам се да је година дана само почетни корак. Надам се да ће то касније резултирати и улагамо одређених средстава у приватна предузећа на нашем подручју и у развој туризма у општини.

Чланови Удружења туристичких агенција и Удружења приватне привреде опредијелили су да са општином Будва уђу у овај пројекат који значи развој туризма приватног сектора у нашој општини. Ми смо то склопили као изузетно значајно да озбиљно покушамо заједники да кори-

Д. Ц.

ОПШТИНСКА ИЗБОРНА КОНФЕРЕНЦИЈА ДЕМОКРАТСКЕ ПАРТИЈЕ СОЦИЈАЛИСТА

ИВО АРМЕНКО ПОНОВО ПРЕДСЈЕДНИК

Општинска изборна конференција Демократске партије социјалиста, одржана 10. септембра, изабрала је нови општински одбор који броји 61 члана. Сједници

су присуствовали и потпредсједник Демократске партије социјалиста Светозар Маровић, члан радне групе за праћење изборних активности Никола Ковачевић,

и Драган Иванчевић, предсједник Општинског одбора Социјалдемократске партије, који је поздравио учеснике конференције и пожелио им успешан рад.

Нови општински одбор, изједињени у новцу • Штета на пољопривредним културним културама 478.685 ДЕМ, а изгорјело 650 маслина • На праћењу винским и елекштропривредним објектима штета преко милион марака

ПН

ПРОЦИЈЕЊЕНА ШТЕТА ОД АВГУСТОВСКИХ ПОЖАРА У НАШОЈ ОПШТИНИ

НАЈВИШЕ СТРАДАЛО ЗЕЛЕНИЛО

• Укупно процијењена штета 3.672.275 ДЕМ • Највеће штете у шумарству, али својеврсна еколошка катастрофа не може се изразити у новцу • Штета на пољопривредним културама 478.685 ДЕМ, а изгорјело 650 маслина • На праћењу винским и елекштропривредним објектима штета преко милион марака

Послије пожара који је од 12. до 14. августа захватио нашу општину предсједник општине Ђорђе Приболовић формирао је комисију која је добила задатак да утврди насталу штету на пољопривредним културама, у шумарству, електропривреди, на стамбеним и привредним објектима. Комисија је прво извршила

инвентарисање штете, затим процену и мјере за отклањање настале штете.

Укупна штета на пољопривредним културама процијењена је 478.685 ДЕМ, а највише су страдале маслине - изгорјело их је чак 650. Пожар је опустошио многе воћњаке и винограде па је поред маслина страдало још око 800 воћака (највише

смокава, а затим шипака, вишња, шљива, трешња и крушака) и преко 300 чокота винове лозе. Велике штете имали су и пчелари - уништено је или оштећено 80 пчелијских друштава. Та и остала штета пчелара процијењена је на 38.785 ДЕМ. Комисија је предложила да се обнова маслињака врши "из пања" код старијих и изгорјелих стабала уз примјену свих агротехничких мјера, а где није могућа таква обнова старе маслине замјенити младим садницама. Обнова осталих воћака могућа је само обезбеђивањем нових садница. Пчеларима треба обезбедити одговарајући број нових кошница, ројева за насељавање кошница од познатих узгајивача матица као и потрошни материјал и одговарајућу опрему.

Штета у дрвној маси на осам пожаришта (Плоче - Калудра, Кошљун, Ивановићи, Бечићи, Подбабац - Чучуци, Подличак, Манастир Прасквица и Челобрдо) процијењена је на 649.566 ДЕМ али, како је наглашено у Извештају Комисије, то је само један беззначајан износ од укупне штете ако се узме у обзир нарушену амбијенталну вриједност. Поготово када се зна да је ово у најману руку својеврсна еколошка катастрофа која се не може изразити финансијским показатељима. Комисија је закључила да на свим опожареним мјестима треба извршити сјечу са изноше-

њем опожарене дрвне масе, а затим извршити пошумљавање. Трошкови чињења пожаришта процијењени су на 736.702 ДЕМ а трошкови пошумљавања на 647.100 ДЕМ, тако да укупна штета у шумарству износи 2.033.368 ДЕМ.

На објектима електропривреде процијењена штета је 446.300 ДЕМ. Највише на далеководу Марковић-Милочер-Буљарица (400.000 ДЕМ) а остатак на нисконаонској мрежи у насељима Ивановићи, Чучуци, Бечићи и Подличак.

Укупна штета на грађевинским и привременим објектима је 675.137,80 ДЕМ, а највише од тога односи се на одмаралиште "Комграп" у насељу Ивановићи које је потпуно уништено у пожару - 607.337,80 ДЕМ. (вриједност изгорјелих монтажних објеката процијењена је на 361.338,80 ДЕМ, опреме и ситног инвентара на 226.999 и пет резервоара за воду 19.000 ДЕМ). У пожару су, иначе, још уништена или оштећена један монтажни стамбени објекат, четири породичне куће, три помоћна објекта - оставе, једна шупа-кокошињац и једна плинска станица.

Комисија је, дакле, завршила свој посао, процијењена штета је 3.672.275 ДЕМ, али је неизвесно како ће се и када обштетити сви који су претрпјели штете од августвских пожара у нашој општини.

В. М. С.

НЕ БРИНИТЕ, Г. ПРЕДСЈЕДНИЧЕ, ОВО САМО КАПЉЕ ИЗ ВАШИЈЕХ „КАНАДЕРА...“

Карикатура Бранислава Николића

Актуелности

НАУЧНИ СКУП О ПАШТРОВИЋИМА

ЗНАЧАЈНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

• Промовисана библиографија о Паштровићима, зборник и научна студија о говору Паштровића

Од 13. до 15. септембра, у организацији Одбора за сакупљање историјске грађе о Паштровићима, одржан је научни скуп и окружни стручни симпозијум под називом „Библиографија о Паштровићима“ и представљања научне студије „Говор Паштровића“ аутора др Миодрага Јовановића.

„Библиографију о Паштровићима“, која има 10.870 библиографских јединица и која је штампана у луксузној опреми на 740 страна у 500 примјерака, урадио је Милорад Милошевић, а уредник је академик Душан Ј. Мартиновић.

Скупу је свих дана његовог рада присуствовао предсједник Црногорске академије наука и умјетности академик Драгутин Вукотић, првог дана и предсједник Општине Будва Ђорђе Прибилић.

Учеснике скупа поздравио је Јово Милутиновић, предсједник Одбора за сакупљање историјске грађе о Паштровићима, истакавши да је „Библиографија о Паштровићима“ деветнаеста по реду књига објављена за ових пет година рада Одбора у издању Одбора или под његовим директним покровитељством. Одбор је почeo са радом 1997. године, а већ следеће године објављена су „Сјећања“, „Консултативни састанак историчара, научних и јавних радника“, два издања „Паштровске свадбе“ Диониција Миковића, поема „Пљевальска битка“ Панте Митровића, „Сабрана дјела“ Стевана Митровића, која је приредио проф. др Слободан Калезић. Већ 1999. године изашла је шеста по реду књига „Радост, понос и туга Ива и Иванице Митровић“ аутора Шпира Матовог Лагатопа, затим „Паштровске исправе III“ приређивача др Божидара Шекуларца, а ове године штампан је и Зборник радова са научном скупом „Паштровићи - историја, култура, природа“.

Предговор за „Библиографију о Паштровићима“ написао је Илија Милутиновић.

У свечаном дијелу скупа уручен је и поклон од 30 књига најновијих издања издавачке куће „Змај“ из Новог Сада Петровачкој библиотеци.

Библиографија
о Паштровићима

О значају књиге „Библиографија о Паштровићима“ први је говорио, у радијном дијелу скупа, академик Мирослав Пантић нагласивши да је обухватила библиографску грађу од тренутка када се први пут појавила ријеч Паштровићи, па све до данас. Ријеч је о периоду од скоро шест вјекова писане историје.

- „Библиографија о Па-

штровићима“ рађена је савесно и по чврстом начелу. Обухватила је и новинске чланке који обилују драгоценним подацима, а једина мана ове књиге - рекао је академик Пантић - јесте недосљедност у навојењу неких цитата из књига проф. Јачева.

Рецензент Библиографије, проф. Марија Ачић, истакла је да је ово библиографија локалног типа што значи да је припала податке из доступне, углавном локалне, грађе. По њеним ријечима, Библиографија је делимично обухватила стваралаштво многих из овог краја.

Монографске публицијације аутор је урадио по стандарду, а попис прилога и грађу значачки развијао. Марија Ачић је нагласила да је Библиографија веома савесно урађена и стручно обрађена да најстарији библиографски подаци о Паштровићима датирају из

каде“ са Одбором за сакупљање историјске грађе о Паштровићима.

Зборник
„Паштровићи -
историја, култура,
природа“

Представљање Зборника радова са прошлогодишњег научног скупа „Паштровићи - историја, култура, природа“ одржано је 14. септембра увече у „Црвеној комуни“.

Зборник је представио академик Мирослав Пантић.

Зборник садржи сусрет два научна скупа: један на којем се говорило о теми „Фолклор у дјелу Стевана Митрова Љубише“, одржан септембра 1999. године у Петровцу и Светом Стефану, окарактерисан као специјалистички и на којем је учествовало десетак познатих фолклориста. Други скуп назван „Паштровићи - историја,

представљена научна студија „Говор Паштровића“ др Миодрага Јовановића. Први учесник у расправи био је проф. др Радоје Симић, са Филолошког факултета у Београду код кога је Јовановић одбранио докторску дисертацију и тезу о говору Паштровића, рекавши да би овај рукопис једног Пипера заљубљеног у Паштровић требало објавити као књигу. Паштровићи су сачували чисте језичке одлике и поред низа романализама. Они имају изванредно чист дијалекат. Тај дијалекат припада старим, црногорским дијалектима који су права ризница за изучавање језичких финеса за језичке сладокусе. Овај дијалекатски тип је значајнији за изучавање од централног, мишљења је Симић.

Рајка Биговић - Глушица говорила је о говору Паштровића у „Паштровским исправама“, које представљају вјеран одраз народног живота и народног говора записиваног кроз вјекове. Тако су у „Паштровским исправама“ у живој употреби аорист и имперфекат (који се на другим просторима употребе не користе и нијесу у употреби), а интересантна је и редовна употреба акузатива уместо локатива.

Доцент др Јелица Стојановић бавила се судбином самогласника „Х“ и старателјом полутласника у говору Паштровића, уз поређење са „Паштровским исправама“, двијема од много бројних језичких црта које су предмет истраживања дијалектолошке студије Миодрага Јовановића. Дијалектолошки радови су неопходни и значајни и због тога што је правих, изворних говорника које углавном представљају старији људи све мање, а тиме и изворног говорног језика, сматра др Јелица Стојановић.

- Све у свему и у целини гледано могу рећи да је зборник са научних скупова о Паштровићима корисна и вриједна књига и да представља одређени допринос науци или наукама о Паштровићима у њиховој прошlosti и садашњости. За прилог од значаја и трајне вриједности заслужни су њихови аутори. За недостатке, па и погрешке и промашаје у неким радовима, одговорни су понајвећи уредници, јер на те недостатке, погрешке и промашаје нијесу упозорили ауторе да их отклоне - закључио је академик Мирослав Пантић.

Зборник је представила и Мила Медитовић - Стефановић, истакавши да је најбоље било да млади схвате да морају тај траг да слиједе и зато је Зборник препоручила прије свега млађима.

Студија о говору
Паштровића

Одржан је и округли сто о говору Паштровића, и

У ПОМОРСКОЈ НЕСРЕЋИ КОД СВЕТОГ СТЕФАНА ПОГИБУЛА ЧЕТИРИ УЧЕНИКА И НАСТАВНИЦА ИЗ БАЊАЛУКЕ

ТРАГЕДИЈА
КОЈА ОПОМИЊЕ

• Преврšањем брода „Шкорпион 2“ живоје изгубили ученици Ведрана Видовић, Драгана Кондић, Вања Дрекалович, Денис Квасни и наставница Јелена Видовић • Узрок пратежије щаслице и преогашеност брода на коме је умјесто дозвољених 50 било 142 људи • Несрећа бола ойомена и упозорење да је безвиједност саобраћаја на мору уједињена и концептова неефикасна

Излет на светостефанску плажу 16. септембра био је трагичан за четири ученика и наставницу основне школе „Петар Петровић Његош“ из Бањалуке - приликом превртања туристичког брода „Шкорпион 2“ животе су изгубили ученици Ведрана Видовић (1987), Драгана Кондић (1987), Вања Дрекалович (1987), Денис Квасни (1985) и наставница Јелена Видовић (1947).

Према саопштењу Министарства унутрашњих послова до несреће је дошло око 16 часова на око 150 метара од копна када се брод „Шкорпион 2“ упутио од светостефанске плаже ка Бечићима. На броду су били 126 ученика и седам наставника из основне школе „Петар Петровић Његош“ који су се налазили на екскурзији у хотелу „Монтенегро А“ у Бечићима. Они су се тог дана у 14 часова укрцали на Бечићкој плажи и послије кратког задржавања на плажи у Светом Стефану кренули назад око 16 часова. Убрзо пошто се отишао од обале брод је нашао на јаче таласе прујући југозападним вјетром, када је због преоптерећености дошло до ногањања а затим и до његовог потпуног превртања. Са брода су у паници почели да искачују путници, већина се придржавала за спољашње дјелове брода који је плутао, док су други пливали ка обали. Помоћ унесрећеним пружена је са више пловних објеката, међу којима и Министарства унутрашњих послова, на разне начине, добаџијањем појасева са спасавањем и извлачењем из мора, што је смачило трагедију.

У тренутку превртања на броду су се налазили 142 путника, а власник брода је имао дозволу за превоз 48 путника и два члана посаде, што је, како се истиче у саопштењу МУП, поред таласа директно прујући превrтавање брода. Увијај на лицу мјеста извршила је Биљана Ускоковић, истражни судија Основног суда у Котору, заједно са овлашћеним радницима МУП. По завршетку увијаја и утврђивања свих релевантних чињеница у вези са овим догађајем власник брода Славољуб Вујић (1966) лишен је слободе и уз кривичну пријаву предат истражном судији Основног суда у Котору. Кривична пријава је поднијета због основане сумње да је починио тешко кривично дјело против опште сигурности грађана, а у вези са кривичним дјелом изазивања опште опасности. Вујићу је одређен притворт у трајању од 30 дана.

Вијест о овој поморској трагедији је одијела пет жртава. Трагедија бањалучких ученика и наставнице појешила је и многа питања о безвиједности саобраћаја на мору болно опомињући и упозоравајући да се ту мора завести много више реда него што је до сада био случај. Тако сада се, најжалост, и званично проговорило да многи бродови и чамци превозе више путника него што је дозвољено, да је то практично немогуће контролисати, како и због слабе техничке опремљености и кадровске оспособљености, тако и због подијељених надлежности. Саопштено је и да многа од тих пловила раде без дозволе за рад, а ту дозволу за ову годину није имао ни туристички брод „Шкорпион 2“ чијим је превртањем дошло до трагедије која је одијела пет жртава.

В.М. СТАНИШИЋ

Пешчровац

15. вијека.

Проф. др Зоран Лакић је похвално говорио о Библиографији, истакавши важност библиографске документације за научни и истраживачки рад. Утврђено је доста, али има још доста тога што се може урадити рекао је Лакић.

О библиографским принципима и начелима говорио је мр. Мирјана Брковић, њен уредник Душан Ј. Мартиновић и аутор Милорад Милошевић.

Аутор библиографије Милорад Милошевић истакао је да је грађа за Библиографију пописивана и из југословенске и иностране периодике. Регистар периодике који је коришћен, рекао је, садржи преко 400 наслова. Она је рађена и стручно пописана и систематизована, мада је дис тоја изостављен или са образложењем. Ради лакшијег сналажења урађено је шест регистара. Десет хиљада библиографских записа о Паштровићима је изузетна бројност ако се сазна да су Паштровићи на малој територији, а тако богатој историјом и културном дешавањима, за кључио је аутор.

Доктор Мирослав Лукетић, представник „Банкаде - Збора Паштровића“ понудио је сарадњу „Бан-

култура, природа“ врло звучно окарактерисан као мултидисциплинарни научни скуп. Овај скup није одржан, али се радови већине позваних учесника налазе у Зборнику.

- Све у свему и у целини гледано могу рећи да је зборник са научних скупова о Паштровићима корисна и вриједна књига и да представља одређени допринос науци или наукама о Паштровићима у њиховој прошlosti и садашњости. За прилог од значаја и трајне вриједности заслужни су њихови аутори. За недостатке, па и погрешке и промашаје у неким радовима, одговорни су понајвећи уредници, јер на те недостатке, погрешке и промашаје нијесу упозорили ауторе да их отклоне - закључио је академик Мирослав Пантић.

Зборник је представила и Мила Медитовић - Стефановић, истакавши да је најбоље било да млади схвате да морају тај траг да слиједе и зато је Зборник препоручила прије свега млађима.

Студија о говору
Паштровића

Одржан је и округли сто о говору Паштровића, и

Драган Цвијовић

Вијест о овој поморској

Актуелности

НА ЈАДРАНСКОМ САЈМУ ОДРЖАН 23. МЕЂУНАРОДНИ САЈАМ ГРАЂЕВИНАРСТВА

ОТВАРАЊЕ ИНВЕСТИЦИОНОГ ЦИКЛУСА

• Послије десеције паузе и Свјетска банка ошвара кредитне линије према Црној Гори • Већ донијета одлука о додавању београду са износом од два милиона долара за изградњу хигијенске гејонице чаршије за ошварање водоснабдевања Горње Зете

Од 18. до 21. септембра на Јадранском сајму у Будви је одржан 23. међународни сајам грађевинарства са садржајима високоградње, инсектиције, грађевинске механизације и опреме, материјала за грађевинарство, заштитних и изолационих материјала, завршних радова, пројектовања, инжењеринга и осталог.

На овогодишњем Сајму грађевинарства је учествовало 88 излагача из Црне Горе и Србије, Италије, Њемачке, Русије, Хрватске, Босне и Херцеговине.

Учеснике и госте поздравио је председник Управног одбора и дугогодишњи директор Јадранског сајма Јанко Ражнатовић.

Сајму су присуствовале и бројне делегације Русије и Хрватске које су предводили представници ресорних министарстава и комора.

У име Владе Републике Црне Горе и Министарства заштите животне средине и уређења простора Сајам грађевинарства је отворио министар Раде Грегорић истакавши да ова већ традиционална манифестација значајно доприноси успостављању нових пословних веза и стварању нових облика сарадње, договарања, и чаршије међусобног пословног повезивања.

Министар Грегорић је нагласио да значај грађевинарства и перманентна потреба за улагањем у нове капацитете, као резултат осмишљене развојне политике, одређује, поред осталог, и потребу органи-

зовања овакве манифестације - мјеста окупљања ремонтираних производа грађивода и инвеститора.

Ова годишња смотра остварења наших производа и грађевинара треба да омогући упознавање са савременим техничко-технолошким кретањима, размјену искустава, да кроз концептисану понуду обезбиједи увид у могућности ове привредне гране која својим мултимедијалним ефектом даје посебан импулс комплетном привредном систему.

Грегорић је говорио и о актуелним проблемима у грађевинарству у садашњем тренутку и у циљу њиховог елиминисања најасно потребу спровођења одредби новог Закона о грађевини и оснивања инжењерске коморе која ће, како је рекао, између осталог и издавањем одговарајућих лиценци обезбиједити стручност, професионалност и заштиту јавног интереса у области пројектовања и извођења радова.

И поред низа пратећих проблема у првој половини ове године забиљежен је тренд раста грађевинске активности као резултат интензивирања инвестиционих радова потпомогнутих додатним финансијским, издавајима Владе и усмјеравајима представа међународне помоћи. У периоду јануар-мај 2001. године у односу на упоредни период прошле године физички обим радова билежи раст од 13,4 одсто док је број запослених радника већи за 7,5

одсто.

Разумијевање међународне заједнице за потребу да се омогући очување прогресивних стратешких опредељења упућује на потребу да се у оквиру објективних могућности обезбиједи од међународне заједнице наставак коришћења погодности чланства или других форми присуства у Пакту стабилности за југоисточну Европу и релевантним међународним финансиским и трговинским институцијама и организацијама као што су Међународни монетарни фонд, свјетска банка, свјетска трговинска организација чиме би се омогућило коришћење одређених кредитних линија и дао импулс потенцијалним инвеститорима за улагања у развојне пројекте у Републици.

Уз очито интензивирање активности на изградњи објекта комуналне инфраструктуре и амбициозне јавне радове стварају се добре претпоставке за покретање инвестиционог циклуса што је у оквирима основних циљева економске политике.

- Влада Црне Горе ће задржати свој конструктивни и принципијелан став у погледу регулисања односа у државној заједници и афирмисати оријентацију на успостављању једног модерног облика заснованог на принципу равноправности и отворености према захтјевима савремених кретања у свакјету, чиме ће се интензивише укључити у актуелне токове у оквиру међународне заједнице и на тој основи динамизирати свој привредни раст - ријечи

су министра Грегорића.

Читајући дјелотворност интензивне активности на афирмацији демократских и реформских опредељења упућује на потребу да се у оквиру објективних могућности обезбиједи од међународне заједнице наставак коришћења погодности чланства или других форми присуства у Пакту стабилности за југоисточну Европу и релевантним међународним финансиским и трговинским институцијама и организацијама као што су Међународни монетарни фонд, свјетска банка, свјетска трговинска организација чиме би се омогућило коришћење одређених кредитних линија и дао импулс потенцијалним инвеститорима за улагања у развојне пројекте у Републици.

Конечно, послије десеције паузе и Свјетска банка отвара кредитне линије према Црној Гори. Већ је донијета одлука о додавању бесповратних средстава у износу од два милиона долара за изградњу хигијенске депоније чврстог отпада за општине Котор, Тиват и Будва и за реализацију пројекта водоснабдевања Горње Зете.

Потврђена је спремност Свјетске банке да након одобрења консолидационих зајмова за дугове, Влади Републике Црне Горе одобри такозване ИДА зајмове са роком отплате од 30 година, грејс периодом од 10 година и каматном стопом од 0,75 одсто годишње.

Д. ЦВИЛОВИЋ

У БУДВИ ОДРЖАНА ПРВА (ОД ДВИЈЕ) МЕЂУНАРОДНЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ О ОДНОСIMA ЦРНЕ ГОРЕ И СРБИЈЕ

ДИЈАЛОГ КАО ПУТ У ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ

• Од 13. до 16. септембра 2001. године у грађевини „Авале“ у Будви одржана међународна конференција „Србија - Црна Гора: у Јошорији за сличностима, дијалог као јут у европске интеграције“.

Конференцију су организовали холандска национална католичка невладина организација под називом „Пакс Кристи Нидерланд“ и Центар за развој Србије. Учествовали су представници политичких партија и невладиних организација из Црне Горе и Србије (по петнаест учесника из сваке републике) да би кроз дијалог разма-

трални питања и проблеме који су од интереса за обе републике.

- Учеснике из Црне Горе подсећам да стално имају у виду да им ни за шта није крив нико из Србије - за оно што се радио у Црној Гори и са Црном Гором одговорна је само црногорска власт, црногорска политичка и интелектуална елита и грађани

који су такву елиту изједрили и такву власт бирали. Да потпуно поједноставим: није крива Србија што жели (ако жели) да задржи Црну Гору у заједничкој држави по сваку цијену - крива је Црна Гора што јој то дозвољава (ако јој дозвољава) - напасила је председница Скупштине Републике Црне Горе Весна Перовић.

- А учеснике из Србије позивам да размисле: да ли им је важније да ова Будва (мислим: цијела Црна Гора) буде српска, па по цијену и да буде неразвијена, неуредна и неинтересантна, или би и њима било боље када би више личила на Грчку или Италију, па макар била и црногорска.

Д.

ТУРИСТИЧКА ОРГАНИЗАЦИЈА ЦРНЕ ГОРЕ

НОВИ ДИРЕКТОР ПРЕДРАГ ЈЕЛУШИЋ

Одлуком Владе Републике Црне Горе од 7. септембра за новог директора Туристичке организације Црне Горе именован је Предраг Јелушић, досадашњи секретар Секретаријата за привреду и финансије општине Будва.

Јелушић је на мјесто директора ове организације, чији је задатак општа пропаганда Црне Горе, дошао послије оставке Велибора Золака, поднисете на почетку туристичке сезоне.

ПРОМЈЕНА НА ЧЕЛУ ЈАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА ЗА УПРАВЉАЊЕ МОРСКИМ ДОБРОМ ЦРНЕ ГОРЕ

ДИРЕКТОР ДРАГАН ИВАНЧЕВИЋ

Влада Републике Црне Горе на сједници одржаној 7. септембра именовала је Драгана Иванчевића за директора Јавног предузећа за управљање морским добром Црне Горе.

Иванчевић је доскора био помоћник министра туризма у Влади РЦГ.

ЉУБАВ СЕ УЧИ

Напокон су дошли киш, јесење, благородне, да ваздух освеже и земљу напоте. Три мјесеца је пржило сунце, спалило траву, исушило земљу, угрјало камен. Пресахли су многи извори по околним брдима, море се у бару претворило, а ваздух је био пун прашине и нездравих испарења пре напушеног града. Гомиле људи су хрлиле ка плажама, путале градским улицама, заузимале прву хладовину, поручивале пића са ледом, тражећи освјежење. Свјежине није било, све је засићено, прeraђено, већ искошено. Удисали смо ваздух који је већ прошао кроз нечија плућа, улазили у воду која се спрала са нечијег тијела и пили сокове који никог нијесу освежили. Нигде дашка вјетра да зрак измијеша ни таласа да морску воду замијени. Земља и људи жељно су чекали кишу. Киш је најесу дошао на вријеме или не бар кад је нама требало. Да су прије пале можда не би било пожара који нам је пола општине опустошио. У вријеме да бјеху не би трпјели несташица воде коју смо овог љета имали. Можда би, да киша бјеше, и школска година на вријеме почела јер је би надлежни велике врућине за септембар прогнозирали. Једино су она могле да спасу овај згажени и спаљени град, да сперу прљавштину, да дају снагу и покрену нове сокове и у земљи и људима. Можда су изостале због помањкања љубави. Вјероватно нас Бог не воли или тражи да прво види нашу љубав према нашем граду. Стварно, да ли ми Будвани волимо Будву?

Кажу да је овај град у ствари добровољан одлазак у пакао, па се питам из каквог ли су пакла дошли сви они који га одабраше за своје пријеожиште и уточиште. Изгледа да смо сви у паклу, у питању су само кругови. Можда смо ми овдје сви из нужде, на привременом раду и једноставно гледамо како што више да узмемо, да пополнимо, да уништимо, или како ће опстати град без љубави? Да ли ми у школама учију даје да воле мјесто где живе? Знају ли наша дјеца: где је рјечица Слатава; јесу ли они некад били на Чесминову, где се налазе Ограђеница, Мртвица, Коњско и Јаришта; што значи име извора Калудрак; зашто се дио града зове Розино? Знају ли то професори? Изгледа да је важније који је главни град Таджикистана и колико становника има држава Мјакмар. Не знам да ли неко тјеју води на излет. Љубав се учи. Како се нешто може волjeti ако га нијеси упознао, ако ти нико није рекао да је то твоје, ако не знаш да га чуваш? Морамо почети од обичних ствари, од ње да се средине да би дошли до нечег великог и значајног.

Стварно је добро што су почеле киш јесење, отрјежујуће, да нас ослободе свих оних шарених крипа, привремених објеката, лажних вриједности и илузија. Морамо се ослободити размишљања лаковјерних прдавачица у бутицима, привремене сигурности дилера соба за изнајmljivanje, тренутне снаге набилдованих чувара реда и лажног сјаја кафанских пјевачица. О, како ће то спрати ове киш јесење, киш чистунице. Још кад би кренуо један добар југо па да траје седам или петнаест дана. Он би испрао плаже од мириза крема и уља за сунчање, ископао затрпане коре од лубеница, пронашао изгубљене палоче и све вратио на своје место како и треба да буде. Кажу да југо, тешко вријеме, подстиче на нерасположење и меланхолију. Чак је нешто у будванском Статуту записано да је за све злоне учињене у периоду таквих временских прилика то узимано као олакшавајућа околност. Међутим, ја сам увијек волио киш и небо оловно сиво кад облаци легну на земљу и сакрију планинске врхове. То увијек човјека тјеји на размишљање и онда он се поставља нека тешка и значајна питања. Невоље су нас научиле да мислим. Сјећам се да смо као дјеца за вријеме таквог невремена, нарочито ноћу, трчали на прозоре да слушамо громове и гледамо муње. Тада би обично нестало и електричног освјетљења. Мајка би палила штерике и купила нас око себе тихо се молећи богу: „Крст и Анђели божји“. Боже, сачувај ми дјецу и од сваког зла сабрани! Сада кад муња сијевну од Шкоља на Уровицу и од Спаса на Кошљун не знам да ли има иког да каже „Крст и Анђели божји над Будвом. Сачувај је, Боже, и од сваког зла сабрани“. Кад први југо удари ићи ћу на терасу „Аvalе“ да гледам море како се пропиње и у бијесу пјени. Јуришаће тада таласи моћно са бијелим крестама на глави да поломе Стари град и Ричардову главу. То је само игра моћника која траје хиљадама година, можда овог пута припремљена само за мене. Још када би у то вријеме био распад електроенергетског система па да буде потпуни мрак. Како најављују надлежни биће распада и испада, а и мрака ове зиме напретек. Нека буде, не мари, у мраку се многе ствари „јасније“ виде и боље осјећају. Заиста је љето много блиједо и откријено, доступно свакоме, да би се тада догађале значајне ствари. Оно је само привид, пролазност и заблуда, рај за лакомислене, а само су киш и нөвије трајни.

</div

Актуелности

НА КРАЈУ ЉЕТА У ТУРИСТИЧКОМ НАСЕЉУ „СЛОВЕНСКА ПЛАЖА“

ТУРИСТА И ПРЕКО ПЛАНА

• Предсезона лошија збој мање семинара и ћачких екскурзија • Већина туриста из наше земље, а међу српцима најбројнији они из источноевропских земаља и бивших југословенских република • Очекује се да ће туристички промет бити већи од планираног за 10-15 одсто • Без примједби на услуге у „Словенској плажи“, а најшешћи проблеми прашке сезоне недостајац воде, бука и изливавање канализације на плажи • Туристи одушевљени не само природним лејштама нело и чистоћом, зеленим површинама, мјесима за забаву... • „Ноћна“ музика само у за што одређеном простору • Идућа сезона може бити и боља ако планишчка ситуација буде нормална

Предвиђања уочи туристичке сезоне која је на измаку нису била баш сјајна и она је у туристичком насељу „Словенска плажа“ почела баш у складу с тим прогнозама. У предсезони је било мало гостију и слаба популарност капацитета трајала је током маја и почетком јуна. Тада се повећао број гостију, долази и до „пребукирања“, а онда, преласком на више цијене 11. јула, слиједи неизбјежна „рупа“ и смањење броја гостију које је потрајало недјељу дана. Послије тога повећава се број туриста и до краја августа у „Словенској плажи“ тражио се - кревет више. Добра посјета настављена је и по истеку главне сезоне па у ТН „Словенска плажа“ очекују да ће за 10-15 одсто пребацити прошлогодишњи план и до краја сезоне остварити 230.000 ноћења

што би било знатно више него прошле године када је било 187.000 ноћења.

Овако, у најкрајним пртама, сезону у „Словенској плажи“ оцењује директор овог туристичког насеља Владо Дапчевић наводећи и разлоге зашто је она била баш таква.

- Предсезона је ове године била слабија јер је било мање семинара, конгреса, симпозијума и сличних скупова на којима учествује велики број пословних људи, научних, културних и јавних радника. Држава је осиромашила, спонзорије све мање, па је било неминовно да се смањи и тај вид туристичког промета карактеристичан за предсезону. Слични су разлози и за мање организованих школских екскурзија - каже Дапчевић подсећајући да су нам раније предсезоне биле успјеш-

није и због већег броја туриста са западноевропског тржишта.

Већина туриста били су из наше земље, док је странаца било 12-15 одсто зависно до периода сезоне што је више него прошле године када је страних туриста био неизнатан број. Највише странаца било је из источноевропских земаља (Русија, Словачка, Чешка) и бивших југословенских република (Босна и Херцеговина, Македонија и Словенија).

План ће бити пребачен

- Од краја августа, када су снижене цијене, имамо много више алотманских гостију него ранијих година тако да до 10. септембра нисмо имали мјеста за ћачке екскурзије. Средином септембра, тако, имамо свим задовољавајућу посјету и поред учесника разних скупова и ученика још и 800 алотманских гостију - каже директор Дапчевић наглашавајући да све упућује да ће планирани туристички промет за ову сезону бити не само остварен него и пребачен за 10-15 одсто и да ће се у туристичком насељу „Словенска плажа“ остварити око 230.000 ноћења. То би представљао бољи резултат од прошлогодишњег када је овде остварено 187.000 ноћења.

У туристичку сезону која је сада при крају у туристичком насељу „Словенска плажа“ ушли су веома спремни. Уложена су знатна средства на уређење фасада, освежене су плава и

бијела боја, поправљене ролетне, уређене зелене површине, јер, како истиче директор Дапчевић, битан је и тај спољни утинак. Није, нажалост, било могућности да се настави са реновирањем соба започетим

стима, а и запослени у овом туристичком насељу, најчешћи је изливавање фекалне канализације на самoj плажи.

Туристи нису само критиковали него и изражавали своје одушевљење боравком на нашој ривијери. Многи су одушевљени не само природним љепотама, него и чистоћом плажа, и уређењем зелених површина. Млађи туристи су, по ријечима Дапчевића, одушевљени објектима за ноћну забаву, како њиховим бројем тако и богатом и разноврсном понудом. Богата понуда

водом. - Наше најзначајније питање за идућу годину је организација плаже и стварање што удобнијих услова за госте јер они ту током дана највише бораве. Услуга на плажи мора бити таква да гост буде послужен на лежаљци што неки закупци плаже већ и ради. Ми смо, иначе, задовољни радом закупца плаже.

За предну туристичку сезону, по ријечима Дапчевића, треба још боље организовати и контролисати саобраћај на мору тако да пловила могу прилазити плажи само

ОСЛОБОДИТИ СЛОВЕНСКУ ПЛАЖУ

Подизање нивоа валиштама услуга: Владо Дапчевић

прије двије године.

- Нисмо имали рекламије гостију на наше услуге у „Словенској плажи“, а основни проблем био је недостатак воде. То је суштина приједби и грађана и, замјеста, у наредном периоду мора све да се уради да се тај проблем ублажи. Други проблем је бука, прегласна музика на скоро свим мјестима, иако су око тога подијељена мишљења. Једни би да се проводе до касно у ноћ, и до зоре, и њима таква музика не смета, него им и одговара, а други би да увече одлазе раније на спавање и да им сан не ремети прегласна музика - каже Дапчевић истичући да треба наћи решење које ће задовољити и једне и друге. Од осталих проблема на које су указивали тури-

- Словенска плажа је сужена и на њој је мало мјesta за купаче. То њено сужавање и упропашавање давно је почело али се мора не само зауставити него и почети враћати у првобитно стање - каже директор ТН „Словенска плажа“ Владо Дапчевић наводећи да је Словенска плажа прво упропаштена изградњом ресторана „Плава школа“ на самој плажи која је катастрофално рјешење и коју треба срушити. - Словенска плажа треба да буде велика градска плажа од хотела „Парк“ до градске риве и треба је ослободити пјешачке стазе и помjeriti све објекте са плаже од старог цетињског пута. Да би ова плажа била права велика плажа треба донијети и спроводити одлуку да се са ње не смије однијети ни зрно пјеска.

је условила и прихватајући цијене па је сваки гост могао да нађе нешто у складу са својим могућностима.

- Фестивали Град театар и Пјесма Медитерана су значајни културни догађаји за развој туризма и без врхунских културних садржаја не може се стечи име у туризаму - рекао је Дапчевић и истакао да се средства која се уложе у културу и спорт враћају временом и све више ће се враћати.

Још квалитетнија услуга

Иако сезона још траје у ТН „Словенска плажа“ почели су припреме за наредну, да у њу уђу још спремнији и тако, са своје стране, дају допринос да буде и успјешнија.

- Треба да наставимо са реновирањем соба, а наша трајна обавеза је подизање нивоа квалитета услуга у Насељу. Почекли смо бушити бунаре да би обезбиједили тзв. техничку воду за заливавање наших зелених површина чиме би обезбиједили редовновно и сигурно заливавање и њихов љепши изглед. Воде овде, извесно је, има, али је питање на којој дубини ћемо је наћи - каже директор Дапчевић додајући да је охрабрује што и све више грађана тражи самостално рјешење за боље снабдијевање

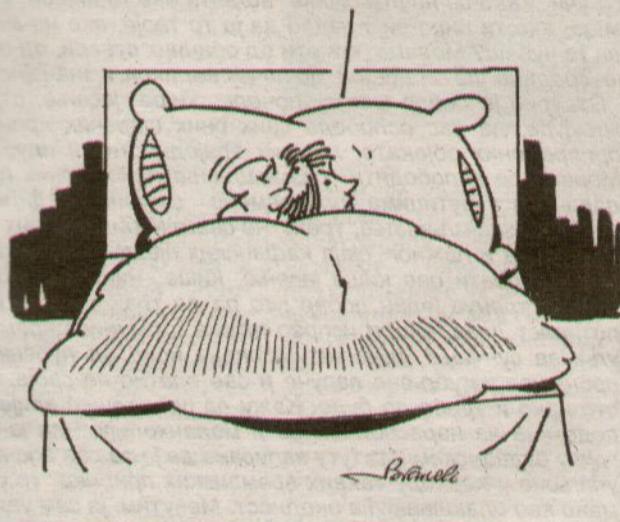
на одређеним и обиљеженим мјестима. Мора се на одговарајући начин ријешити и питање извођења музике која је неизоставна у нашој понуди и без које нема квалитетног пружања услуга.

- Треба, наравно, омогућити као и у другим туристичким мјестима извођење музике и послије 24 часа, јер град треба да живи и читаву ноћ, али само у за то одређеном простору, да музика не смета другим туристима и грађанима који у то вријеме одмарaju - каже Дапчевић и истиче да се то мора најозбиљније схватити и у складу с тим одлучити и спроводити такву одлуку јер са оваквом буком током љета немамо што тражити на иностраном туристичком тржишту.

Сумирање резултата сезоне која је при крају, њене поруке и поуке директора туристичког насеља „Словенска плажа“ Владо Дапчевић завршио је оцјеном да је ова сезона била добра а да идућа може бити још успјешнија и да можемо очекивати више туристичке активности са западног тржишта и брзо се вратити тамо где смо некад били у туристичком сектору. Услов је да политичка ситуација буде нормална.

В.М. СТАНИШИЋ

ОДМАКИ СЕ, БРЕ, НИЈЕСМО НА БУДВАНСКОЈ ПЛАЖИ!

ЗАПИСАНО У БЕЧИЋИМА

ОДМОР ЗА СИРОМАШНЕ

Дјеца из Требиња, њих четрдесет и петоро, провели су овог љета у Бечићима двије недјеље које ће, засигурно, дуго памтити. Био је то лијеп одмор за дјеvoице и дјечаке, из сиромашних кућа, али и за one који су остали без својих родитеља. Окружени пријатељима и пажњом, проводили су вриједне у игри и купању, али и у вечерњим забавама које су сами организовали.

- Били су смјештени у објектима подгоричког „Гитеекса“, а за храну, сокове и остало бринули су се самопослуга „Експонат“, дисконт „Бабић“, пекара „Радовић“ из Будве, Црвени крст, породице Бечић, Рафаилović, Чолан, Кузман, Чучук и други, каже Зорица Поповић, предсједник Кола српских сестара из Будве једног од главних „криваца“ за овај

подухват.

Чланице Кола српских сестара из Будве, које су се доказале током осам го-

дини рада у многим хуманитарним акцијама широм наше земље, најављују нове подухвате. Петочлanoj

породици Раичевић у Сутомору, коју је притисла неимаштina и болест, однијеће храну и средства за хигијену, као и нешто новца. Потом сlijede посјете најугроженијима у Будви и Ластви Грађаљском.

- Наша највећа невоља је у томе што немамо магацин, па смо нажалост, приморани да хуманитарну помоћ која на нашу адресу стиже са разних страна, враћамо. Обраћали смо се више пута надлежнима на општини да нам уступи неки простор који се не користи, али одговора није било. Вјерујемо у добре људе, као у нашу хуману мисију; тражимо мало простора да би помогли другима и то ће, надамо се, надлежни схватити, каже Боса Груjić из Кола српских сестара.

Малишани из Требиња са својим пријатељима у Бечићима

С.Ш.Г.

Актуелности

УДРУЖЕЊЕ ТУРИСТИЧКИХ АГЕНЦИЈА О ПРОТЕКЛОЈ СЕЗОНИ

ЉЕТО СА ДВА ЛИЦА

• Сашајус приватних шуриштичких агенција неадеквантан њиховом додриносу у продаји и давању шуришта • Приватници треба боље да се организују • Зашићено жмуре инспекције • Осигурање само намештај за шуриште • Бука и ноћи и дану • Држава много ћуби због ненаплаћених шакси и пореза

Удружење туристичких агенција наше општине одржало је 7. септембра састанак на коме су разматрани резултати овогодишње туристичке сезоне. Састанку је присуствовао и Лав Јајовић, секретар у Министарству туризма Владе Црне Горе.

Чланови удружења туристичких агенција изненади су више примједби и критичких оцења о сезони која још траје, сезони коју је обиљежио велики број туриста али и - проблема.

Листу проблема отворио је предредник овог удружења Драган Бошковић истичући, прије свега, нерешен статус приватних туристичких агенција. Те агенције се, по његовим ријечима, највише од свих ангажују у пропаганди и давању туриста на Буџански ривијеру док се „државне“ агенције тим не баве. Туристе, међутим, послије „дјеле“ сви, па и они који нису учествовали у пропаганди. Тај допринос приватних туристичких агенција, најлош, не уважава ни Општина. Улога приватних туристичких агенција је велика и Министарство туризма треба преко Владе и Скупштине да утиче да њихов статус буде адекватан до приносу који дају. Не ради се само о новим прописима, него и о неопходном ефикасном поштовању и спровођењу постојећих.

Секретар у Министарству туризма Лав Јајовић упознао је чланове удружења туристичких агенција са новим плановима Министарства чија реализација треба да битно поправи

тако дају гостима да се питања њиховог статуса и дјеловања рјешавају у оквиру струке, посебно Привредне коморе Црне Горе и њеног надлежног одбора.

Потребна
и Комора приватника

Бранко - Дики Кажанегра сматра да Удружење треба да сарађује са Министарством туризма и утиче да се брже рјешавају отворена питања. Привредна комора Црне Горе се, по његовим ријечима, показала неефикасном и зато је иницирано формирање Комуре приватних предузетника у Црној Гори. Питање инспекција треба обзидно ријешити јер није проблем у инспекцијама којих има и сувише, него у њиховој координацији и ефикасности. Због неефикасних инспекција догађа се, на пример, да дјављи

таксисти отимају агенцијске гости, да странци изнајмују аутобусе и дивље организују излете... Он је посебно истакао питање осигурања туриста и злоупотребе која се чини наплаћивањем накнаде за осигурање при чему гост нити добија полису, нити зна шта за ту накнаду добија. Односно, поставио је питање Кажанегра, који је то гост добио обештећење.

Буку нико не ограничава ни дају ни ноћи и гост од ње није заштићен ни на плажи ни у својој соби - истакао је Лука Ђуровић највећи примерје у Петровцу и на читавој ривијери који који ремете одмор туриста.

Крсто Никлановић, председник Удружења приватних предузетника, сматра да, како ствари стоје, у Црној Гори имамо Владину државу и државу приватне привреде која је потпуно запостављена. Зато приватници треба да сарађују и да се боље организују. И он је указао на несносну буку постављајући питање јесу ли туристи ти који се проводе по читаву ноћ. Говорећи о квалитету наше понуде овог љета Никлановић је истакао изузетно лоше стање у хотелима и на плажама.

Протекле сезоне било је много дивљања у изнајмљивању возила па је, по ријечима Ђура Рафаиловића, овом састанку требао да присуствује и представник тржишне инспекције. Несхватљиво је да од свих који се баве изнајмљивањем возила у Буџви само половина ради регуларно и са одобрењем, као и да се изнајмују возила са страним табличама.

Свемоћни дилери

Туриста, посебно страни, је доласком у нашу земљу изложен многим искушењима. Њега, по његовим ријечима Љуба Зеца, дочекују нељубазна царина и полиција, излокани и неурнди путеви, а у хотелу, углавном, особље нељубазно због мале плате и соба са неисправним инсталацијама, па не можемо говорити о туризму а имати такве проблеме са водом, струјом и путевима. Он је нагласио штете од незаконитог рада дилера илуструјући то примјером да око његове агенције ради 50 дилера.

Неколико дилера „располаже“ са око три хиљаде соба, па се простом рачуницом може израчунати да држава само по основу не наплаћених пореза и таксе

ВИЦ

- Најбоље је да туриста не помињемо да је Црна Гора прије десет година проглашена за еколошку државу и упимњемо се да им објаснимо шта се тим хтјело постигло јер то, је, с обзиром на стварно стање, најбољи виз који им се може испричати - рекао је Бранко - Дики Кажанегра.

(НЕ)ЗАДОВОЉНИ ГОСТИ

- Можда и има задовољних туриста, али тиме се не смијемо заваравати, јер у агенцијама од гостију добијамо много приговора па и тешких осуда које треба да нас забрину - нагласио је Драган Бошковић апелујући да се сви уочени проблеми што хитније рјешавају јер су незадовољни гости јако лоше стање у хотелима и на плажама.

Протекле сезоне било је много дивљања у изнајмљивању возила па је, по ријечима Ђура Рафаиловића, овом састанку требао да присуствује и представник тржишне инспекције. Несхватљиво је да од свих који се баве изнајмљивањем возила у Буџви само половина ради регуларно и са одобрењем, као и да се изнајмују возила са страним табличама.

ЗАШТИЋЕНИ ДИЛЕРИ

- Ако власт ништа ефикасно не предузима да спријечи нелегални рад дилера који на улици изнајмују собе туристима, она их тим подржава и штити - рекао је Лука Ђуровић.

ту свакодневно губи по 20.000 ДЕМ. Собе се могу издавати једино преко за то овлашћеног посредника и, нагласио је Зец, држава то мора да контролише и санкционише.

На крају састанка секретар у Министарству туризма Лав Јајовић је закључио да ће све наведене примједбе и предлози од представника туристичких агенција бити размотрене и да је неопходно да агенције сарађују и буду у сталној комуникацији са Министарством туризма како би се уочени проблеми брже и ефикасније рјешавали.

В. М. СТАНИШИЋ

МА ПУСТИ ЛОЗУ - ИМАШ ЛИ
ТИ ВОДЕ ЗА ПИКЕ У ФЛАШИ?

ДЕВЕТО МИЛОЧЕРСКО САВЈЕТОВАЊЕ ЕКОНОМИСТА ЦРНЕ ГОРЕ И СРБИЈЕ

ПРИВАТИЗАЦИЈА - ИНИЦИЈАЛНА КАПИСЛА

• Савез економиста Србије и Савез економиста Црне Горе организовали штадиционално девето савјетовање о финансијским тржиштима у Холчу „Маестрал“ у Милочеру од 19. до 21. септембра. • Тема овојодишиће савјетовања била је: „Финансијска тржишница у условима закашњеле транзиције“. • Учествовало више од 350 економиста из земље и иностраница.

Председник Савеза економиста Црне Горе, проф. др Веселин Вукотић, као најважније истиче питање: на којим принципима треба да је организована држава, односно државна администрација у Црној Гори да би допријела бржој транзицији и већој економској ефикасности и демократском просперитету.

- Залажем се за минималну и јаку државу, која успоставља морално - институционални оквир и обезбеђење фер-плзе тржишне привреде.

Доминacija приватне својине је апсолутна: нема области која се не може организовати на приватној иницијативи, укључујући многе државне услуге, школство, здравство, дјелове социјалне политике и слично.

Доминацију приватне својине треба скватити као доминацију интереса појединача, доминацију слободе избора и доминацију конкуренције, нагласио је, између осталих, проф. др Веселин Вукотић.

Уколико било ко у Црној Гори, посебно политичари, гаје илузије да се активизмом макроекономских политика у Црној Гори може много урадити, онда би нпр. полити-

чко осамостаљивање Црне Горе могло би их и отријезити и разочарати. У веома малој земљи много су важнији демократија и транспарентност, него политичари и политика, закључио је председник Савеза економиста Црне Горе.

- Добро би било уколико би се архитекте транзиције у Србији у остварењу новог амбијента претходно определили за тип капитализма коме се тежи. Да би се „десио“ капитализам потребне су одређене институције и механизми који приватну својину штите и излажу конкуренцији. Та чињеница усложњава транзицију јер, поред приватизације, као циљ транзиције поставља и изградњу привредног амбијента. По дефиницији, приватизација је иницијална каписла која отвара ланчану реакцију промјена. У условима закашњеле транзиције нова предузећа представљају другу иницијалну капислу која треба да убрза успорене процесе, рекао је председник Савеза економиста Србије Драган Ђуричић.

Д. ЦВИЈОВИЋ

КОМЕНТАР

ПРОМАЈА У ГЛАВАМА (II)

Иако је кишовити и облачни сејшембар преран скраћио сезону, прориједио плаже када се очекивала прва посезонска ћуква, сасвим је извесно да је пропекло љеђбо било најбоље у посledњих десет година. И по броју посетију, који су одмарали од Јаза до Буљарице, а, највероватније, и по - заради.

С овом оцјеном се слажу и хотелијери и приватници који издају собе. Слажу се, углавном, и с чињеницом да је ове године било више домаћи гости био глава, иако је ове сезоне било више страница нећо лани. Но, ни издалека, у броју који је најављиван шоком зиме и пролећа када су шуриштички челици рејублички обилазили берзе и сајмове шуризма широм Европе.

Консензус поштуног, међу њима, нема када су у поштуну "рује" у посредницији Будванске ривијере које су биле јако виљиве шоком јуна, нарочито јула и августа, и сејшембра. О пропекшима шоком сезоне било је гостија ријечи у промеку броју "Приморских новина" па ћемо с тоја, нешто више рећи о шоје како да се они елиминишу. Но, с обзиром на "погијелена" мишљења око "Промаје" у највећим главама, односно субјективним слабосћима у сезони, више је разлога за скретају сејшембаром.

Таман што је измакао сејшембар, почело је опуштање с поштенијом да се претвори прво у лајани јесењи, а пошто и у ћврди зимски сан. Упоредо са својењем биланса сезоне чују се, не ријешко, коменишари у сајлу "па видиш, гостији из Србије су масовно стиши", "немају они тјеје друје", "било је ћукве, или без страница нишића" и слично. Међу онома који овако и слично коменишари су, нажалост, и они који директно page у шуризму. Кажемо, нажалост, јер је сасвим лојично и прије свеа нужно, да причају о нејасним "нишићама" које су биле очичиледне шоком љеђба. А оне су шоколо зајоравале живот, без обзира на то је ли гостији из Србије, Републике Србије, Федерације БиХ, Словеније или је страница из Источне и Западне Европе. Разлика је само у шоје што нам домаћи гостији, који ишак не "морају" на Јужни Јадран (много забављају да нам је ситуација у Македонији много помоћла јер је "пројеката" пушта за Грчку) нису праћали одишће на јеј, за пребукање, за преласну музику за превоз у хотелима и све остало што није већало. Јер, тоја се добро сјећају странице шуриштички посленици, странице су и за много мање пройсаше најлађивали "шенале" у ћврдију валиши.

Странице ишакају и они ће доћи. Доједине, сјују, у знаније већем броју ове сезоне. Баш зашићејо је неопходно да претпреме за наредну сезону почну - ОДМАХ. Њих је недавно, баш код нас, на Светом Спејфану, најавио нови министар шуризма у црногорској влади, Предраг Ненезић. Најавио је "рез" - све оно што не ваља, а то је било много, мноштво елиминисано до поштуне сезоне. А поштак "радова" је сејшембар. Рекао је још министар да је Будва "погијела", мислећи на бројна вишија дуж обале која праве углавном приватници уз благослов власници, а која обично праћају "захтјевима гостији" што је сасвим нејасно. Јер све је неукусне шеље, импровизовани ресори са пайракама и лесковачким роштиљем, и други слични објекти смешљени су за броја узимање паре.

Сејшембар је минуо, а претпреме нису почееле. Током овог мјесеца ове године било ни воде (само је лило с неба) ни сјује сваки дан, и даље се ћујимо у смећу око наших поштева и насеља, мрзовљени су и незадовољни и они чији су новчаници ишакају туну марака које су осијавали "нејасним" домаћи гостији. Латан дријемем је у шоку, а највећијаја о великом "резу", бар за сада нема. Неко ће рећи да времена има што може бити и шаљно, али ако се ћује голяма искушћа из минулих сезона и расположење свих учесника у формирању шуриштичке поштуне, превеликој активности се не преба надаш.

Актуелности

РАЗРИЈЕШЕНА ДИЛЕМА ОКО ЧУВЕЊЕ ВИЛЕ У МИЛОЧЕРУ

“ТОПЛИШ“ НЕ ПРИПАДА ЕНГЛЕСКОЈ КРУНИ!

• Вила "Топлиш", која се налази изван љешњиковца у Милочеру, који је својевремено приступао породици Карађорђевић, није власништво енглеске круне • Она није поклоњена, како се дуго мислило и пишало, енглеској краљици

Мистерија је недавно разријешена, а то је учинио покојни Томислав Карађорђевић. Он, наиме, у свом Мемоарима које је 1999. године издала Задужбина Краља Петра I Топла - Опленец, објашњава како је и када грађена вила.

- Вилу "Топлица" (Томислав је погрешно унio име јер се она званично води као "Топлиш" - примједба С. Г.) је моја мама зидала 1938. године за своју дворску даму, госпођу Розмари, према којој је гајила особиту наклоност, стоји у Мемоарима - Госпођа Розмари, међутим, никада није живјела у њој. Послије другог свјетског рата југословенске власти су хтјеле да национализишу ту вилу за коју је владало опште предубјење да припада госпођи Розмари. Црногорске власти, пошто су мислиле, да вила не припада краљици Марији, ријешили су да је откупе. Мислим да су том приликом понудиле хиљаду фунти.

У Мемоарима Томислав Карађорђевић пише да је госпођа Розмари, чије презиме не наводи, била Енглескиња, па је стога и дошло до забуње да вила припада енглеској круни. Забуна је повећана послије женидбе принца Чарлса са леди Дајаном. Црна Гора

је, наиме, тада понудила младенцима да проведу мјесец у Милочеру.

- То је краљица Елизабета, пише Томислав даље, било симпатично, па је, не знајући историју виле, која је била представљена као њено власништво, сугеријала принцу Чарлсу да је он узме. Међутим, вила "Топлица" коју смо ми називали вила госпође Розмари, није ни вила ове госпође, нити вила која припада енглеској краљевској

САДРЖАЈ

Вила "Топлиш", која није отуђена и коју и даље користи црногорска влада за смјештај истакнутих гостију је површине 289 квадратних метара. Поред велике простије у приземљу, највеће за дневни боравак, трпезарије, кухиње и других помоћних просторија, има спрат са три спрата, а околни парк који припада вили износи 1.076 метара.

породици, већ је то вила моје маме, коју је она подигла да би у својој близини имала драгу пријатељицу госпођу Розмари.

Ова вила, која је дуго би-

ла предмет пажње и шире јавности, нуђена је и богатим купцима. У јесен 1989. године тадашњи Републички секретаријат за финансије објавио је конкурс за продају "Топлица" тражећи за вилу 10,5 милијарди динара, што је тада вриједило три милиона долара или пет милиона марака. Бунили су се мјештани, нарочито туристички радници, који су сматрали да вила треба да буде дио угоштитељско-туристичког комплекса, односно да припадне тадашњем предузећу "Свети Стефан".

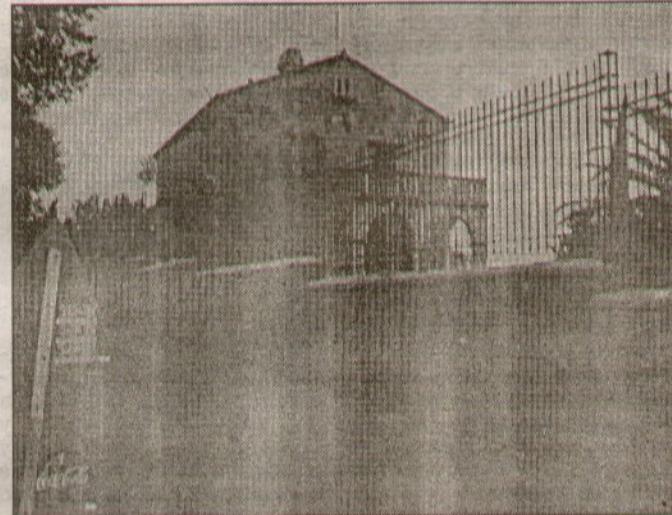
Вила је, прије рата неспорно била власништво фамилије Карађорђевић, а послије 1945. друштвени објекат. До 1946. била је војно одмаралиште, а онда су је савезни органи преузеји на црногорску владу. Миливоје Ђуровић, тадашњи директор Републичке управе за геодетске послове, је тада истакао да права евиденција непоткрепности и не постоји када је вила "Топлица" у питању. Но, неки од мјештана су пронашли у старијим књигама земљиштним у кторском суду да се овај објекат води на име Розмари Крексвела. Неки су тада тумачили да је у питању британска фирма која гајише објектима краљевске круне, што је очигледно била заблуда. Највећоват-

није је да се пријатељица краљице Марије, Розмари, презивала Крексвела, па је вила уписана на њено име, пошто је била намирењена за њу док је правила током љета друштво тадашњој југословенској краљици.

Постоји још једна занимљивост у Мемоарима То-

ковцу у оквиру парка у данашњем хотелу "Милочер" и још неколико помоћних објеката који су чинили дворац ове династије.

- Насљедници су Андреј, односно његови потомци и ја, јер је наша мама тестаментом тако одлучила.

Грађена за посве дују даму: вила "Топлиш"

мислава Карађорђевића, када је у питању љетнико-вац у Милочеру.

Он напомиње да је био неколико пута у Милочеру током 1999. године наглашавши "да у Црној Гори сада признају да земљиште припада Карађорђевићима". Ријеч је о љетни-

ковим сам у везу с неким из црногорске владе, који нам нису много наклоњени, предлажући као једно од могућих решења да трећина прихода од хотела припадне Андрејевим наследницима и мени.

Ја сам тражио средње рје-шење, наводи даље Томи-

слав. - Можда би било најпаметније да се о томе стапа нека приватна или туристичка организација, а најма, Андрејевој породици и мени, омогуће да ту проводимо са ћеом одмор преко љета. Лично не бих пледирао на пола маминог имања у Милочеру, што ми по наследству припада. Умјесто тога бих могао, на пример, добити малу вилу у којој је боравила госпођа Розмари. Треба бити реалан. Мислим да су дужни прије свега да нама, Андреју и мени, врате ону вилу што је подигла моја мама. Насљедници би у њој могли да живе или да се повремено одмарaju. У њој има достајујућих соба.

- Касније - наставља Томислав - опет сам контактирао власти у Црној Гори и тражио да се рјешавање Милочера покрене са мртве тачке. У Црној Гори се никад нисам осјећао као странац или неки дошљак. Мој отац је рођен на Цетињу, његова мајка, а моја баба књегиња Зорка, права је изразита и отмена Црногорка, а њен отац црногорски краљ Никола је мој прадједа. Но, тужно је гледати како други праве приватни бизнис са вашом имовином. И понашају се тако као да на то имају пуно право. Као да је њихова очевица а не моја.

С. Ш. ГРЕГОВИЋ

ИСТИНИТЕ БАСНЕ**МРАВОЈЕДИ И ВОДА**

Када је Бог стварао свијет, створио је и много корисних бића. Међу најмарљивијим завидно место заузимају мрави и пчеле. Мрави раде неуморно и то по правилу у љетњем периоду када посла највише има. Пчеле су се углавном ослониле на људску помоћ и заштиту. Оне ту човекову услугу високо цијене и још адекватније је на-грађују. Како год да се посматра и мрави и пчеле остварују фантастичне резултате у прикупљању, сортирању и спрамању хране. Али, да ова прича неби била сваким идилична и да се временом мрави или пчеле неби улијенили, побринула се фамозна "природна равнотежа" и убрзо створила штеточине и то сваком појери његовог посла. Пчелама су највећи не-пријатељи постали међеди, а мравима мравоједи. У оваквим условима настало је вјечита борба између вриједних и штеточина, између добирх и злих, малих и великих, позитивних и негативних итд. Овако устано-вљена равнотежа траје дуго и веома стабило али, не наравно увијек и на сваком мјесту. Дакле, и Бог је дозвил да постоје штеточине, али наравно није допустио да оне побједе и устољиче се.

Мјера успјешности неког времена или мјesta у суштини се састоји у томе колико је зло напре-

довало и да ли су штеточине под заштитом. Екстремно лоше стање је када здо добије шансу да влада и успостави своја наопака правила. Тада штеточине постану законите, а пчеле и мрави се у том случају третирају као опасна појава. Докле год трају залихе вриједних радилица владавина штеточина узивају у заблуди да уствари пчеле и мрави нијесу ни потребни. Они својим присуством почину озбиљно да узнемиравају новоформирану владавину штеточина и грабљивица. Чак, врло сложно им се одређује епитет непожељних елемената. Овако упостављено "идеално стање" почине да се нарушава оног тренутка "kad црне магарац који није успио да се сасвим прилагodi животу без узимања хране". Без обзира што су штеточине и грабљивице у суштини веома негативне појаве, оне имају и неке добре стране. Интелигенција и спретност у грабљењу "меда" и "mrвица од мрава" задивљују се. Они то раде невиђеном вјештином. Мада у том послу нијесу превише пажљиви, па им се често дешава да их пећне нека пчела да мравоједи оглуле своју јушку док разарају пажљиво саздану мрављу кућицу. Такође имају развијен осјећај да открију и најскровитија мјesta где су марљиви мрави и пчеле оставили

своју храну. Судбоносна је или, боље рећи, по њих погубна њихова не-зајажљивост. Никад им није доста туђе муке. Толико се опусте у својој грабљивој страсти да потпуно занемаре окolinu у којој немилородно харају и разарају. И штеточине и грабљивице остављају праву пустош за собом уништавајући и потребно и непотребно, не марећи ни за чињеницу да би много тога могло и њима самима користити једног дана. Врло брзо своју окolinu доводе до апсурда, понекад је оставе и без воде. Коначан резултат овог судулог пираје се и њихови сопствени нестанак, али уз велику цијену. А онда живот креће испочетка, и све тако до појаве нових великих штеточина.

Ова прича, ако би се наставила овим тоном, могла би да буде веома близка некој националној басни. Мада како год се наставила, и где год се лоцирала, читаоцу ће личити на басну и сигуран сам да ће читалац покушати да извуче неко своје наравоучење. У суштини, басне и служе као поуке за људе, које је лакше, и мање увредљиво, изводити на животињама него на људима, који су конкретни, који ти нешто дођу, који те окружују, који покушавају да управљају мањим или већим територијама.

Р.М.

IN MEMORIAM**Др. Шпиро С. Срзентић**

генерал - мајор ЈНА у резерви

Прије два мјесеца, у Београду, престало је да куца срце сина нашеје краја, заслуженог првборца наше ослободилачке антифашистичке борбе 1941 - 1945. године, генерал-мајор у резерви др. Шпиро Срзентић. Из наших редова отишао је још један дугогодишњи, у рату и миру високи војни старјешина, добар човек, друг и пријатељ.

Потиче из угледне чиновничке будванске породице, из Паштровића. Рођен је у Сремским Карловцима децембра 1918. године. Гимназију је похађао и завршио и затим студирао на Медицинском факултету у Београду, где је породица живјела између два рата. За идеје напредног радничког покрета и револуционарне омладине опредијелио се као гимназијалац. Радио је у напредном студентском покрету и у КПЈ је примљен 1940. године.

Послије капитулације Краљевине Југославије, априла 1941. године, породица се вратила у своју Будву и Шпиро се одмах повезује и укључује у рад партијских организација у Будви и Петровцу и у припреме за оружану борбу против окупатора. Активни је учесник у 13-јулском устанку и у борби на Брајићима, 18. јула 1941. године. Један је

од 47 наших бораца који, у саставу Приморско-соколске чете славног Ловћенског батаљона, учествују у борби на Пљевљима, 1. децембра 1941. године, а 20 дана касније он је, у Рудом, у строју истог батаљона новоформиране легендарне Прве пролетерске бригаде.

И на стазама ове узорне бригаде и у јединицама у које је упућиван на све више, теже и одговорније дужности, Шпиро ће израстати и израсти у високог способног војнополитичког старјешину. Од фебруара 1942. године, кад је постао комесар чете, он ће се константно и заслужно кретати узлазном кадровском линијом: комесар батаљона, члан Политодјеле 10. херцеговачке бригаде, политички комесар 11. херцеговачке бригаде и оперативне групе (13. и 14. бригаде) 29. дивизије и политички комесар 3. (босанско-херцеговачке) дивизије КНОЈ-а. Високе дужности врши и у послијератном периоду: комесар батаљона, члан Политодјеле 10. херцеговачке бригаде, политички комесар 11. херцеговачке бригаде и оперативне групе (13. и 14. бригаде) 29. дивизије и политички комесар 3. (босанско-херцеговачке) дивизије КНОЈ-а. Високе дужности врши и у послијератном периоду: комесар батаљона, члан Политодјеле 10. херцеговачке бригаде и оперативне групе (13. и 14. бригаде) 29. дивизије и политички комесар 3. (босанско-херцеговачке) дивизије КНОЈ-а. Високе дужности врши и у послијератном периоду: комесар батаљона, члан Политодјеле 10. херцеговачке бригаде и оперативне групе (13. и 14. бригаде) 29. дивизије и политички комесар 3. (босанско-херцеговачке) дивизије КНОЈ-а. Високе дужности врши и у послијератном периоду: комесар батаљона, члан Политодјеле 10. херцеговачке бригаде и оперативне групе (13. и 14. бригаде) 29. дивизије и политички комесар 3. (босанско-херцеговачке) дивизије КНОЈ-а. Високе дужности врши и у послијератном периоду: комесар батаљона, члан Политодјеле 10. херцеговачке бригаде и оперативне групе (13. и 14. бригаде) 29. дивизије и политички комесар 3. (босанско-херцеговачке) дивизије КНОЈ-а. Високе дужности врши и у послијератном периоду: комесар батаљона, члан Политодјеле

Интервју "Приморских новина"

АЛЕКСЕЈ АРХИПОВИЧ ЛЕОНОВ, ПРВИ ЧОВЈЕК НА СВИЈЕТУ КОЈИ ЈЕ „ШЕТАО“ КОСМОСОМ

ВАНЗЕМАЉЦЕ НИСАМ СРЕО

Алексеј Архипович Леонов, истакнути свјетски астронаут, остао је упамћен у цијелом свијету по томе што је први човјек са планете који је „шетао“ космосом. То његово „пливање“ космичко добило је назив „леоновање“ и данас је термин уписан у све и стручне и популарне књиге које се баве тајнама неба. Рођен је 1934. године у Сибиру. Средњу школу је завршио у Калињинграду, а летачку школу у Кременчуку (Украјина). У Харкову је потом похађао школу „на ловцима“. Године 1959. заједно са Јуријом Гагарином, учи космонаутику. Године 1975. био је је командант међународне посаде у броду „Аполо-Сојуз“. Послије смрти славног Гагарина преузeo је његову дужност - био је руководилац летачког и космичког програма и командир одреда астронаута СССР. Виши је инжењер на Академији „Жуковски“, доктор је наука, академик Академије астронаута и копредсједник Међународне асоцијације космонаута и астронаута.

Алексеј Леонов био је крајем августа гост града-хотела Свети Стефан.

У свим земљама свијета, они из нешто старијих генерација памте 1965. годину и вану „шетњу“ космосом. Био је то историјски тренутак за човјечанство. О томе се много причало и писало. Како бисте нам сада описали тај тренутак који је, сигурно, трајно настанио ваше биће?

- Док сам ових то-плих дана позног августа гледао ово бистро плаветнило око Светог Стефана, плавине чији се врхови огледају у мору, танку измаглицу према пучини, сјетио сам се тог 18. марта 1965. године. И тада сам видио Црну Гору, Јадранско море, Средоземље, Балкан, али и готово сву Европу. Тада је то било из Космоса. Ушао сам у космички брод „Исток II“ у десет часова по московском времену, пошто је све било спремно за лет. Полетио сам „негде изнад Црног мора“. Пошто сам прелетио више од 500 километара напустио сам брод и 12 минута лебдио у скафандеру. Пратила ме је телевизијска слика која је

стизала на земљу - био је то директан пренос „освајања“ космоса. Била је то веома необична ситуација: температура с предње стране скафандера је била плус 150 степени, а с друге минус 140! Унутар скафандера лијепих 20 степени. Лебдио сам и гледао. Тишина какве нема на земљи: јасно веома јасно сам чуо своје дисање и рад свога срца. Ту космичку тишину и лупање срца искористио је касније Стенли Кјубрик за свој филм „Одисеја 2000“.

• Алексеј Леонов се заједно са својим руским колегама спремао и за лет на Мјесец?

- Имали смо реалну могућност да на Мјесец стигнемо прије Американаца. Посада

СЛИКАЊЕ

Друга велика љубав Алексеја Леонова је - сликање. Сво слободно вријеме користи за „малење“ и то углавном чини „за своју душу“. Но, он итекако и излази: до сада је имао велики број изложби широм свијета. Да је и у том послу успјешан потврђује и чињеница да је академик Њујоршке академије сликарства.

је била веома добро обучена, имали смо и добру ракету, али најчешће 1968. године када смо облијетали најближу планету Земљи, међу живима више није био сјајни конструктор Сергеј Королјев. И то нас је омело да не кренемо на Мјесец. У покушају 1971. опет смо имали доста пеха - разбolio се главни инжењер и то свега десет сати прије полетања. Кренули су други и на нашу огромну жалост изгинули у тој орбиталној станици.

• Иако сте прије десет година „скинули скафандер“ још увијек сте веома активни у послу којему сте посветили чио свој радијски вијек. Радите како у Русији, тако и у међународним организацијама и тимовима који се баве овом проблематиком.

- Да, сада се уважено ради на међународној орбиталној станици „Алфа“ која ће имати чак десет модула. Имаће девет чланова посаде из различних земаља које учествују у овом великому пројекту. Поред Русије и САД ту су најразвијеније земље свијета. Биће тешка око 400 тona (примјера ради

станица „Мир“ која је послије 15 година престала да ради, имала је 200 тona) и радиће следећих 25 година.

• Иако се сада догађаји у космосу прате са мање помпе, извјесно је да се итекако ради. Који то послови сада занимају свјетске астронаутичке центре?

- У освајању космоса су, нема сумње, учњени велики и кораци и - помаци. Одавно се са романтично-истраживачких летова прешло на конкретне послове. Из тих просторија се увек доноси на земљу био-материја, који је пресудан за науку. У космосу се данас праве и љекови - они који једини на том простору могу да се припреме и спреме.

Итекако се са тих даљина прати и еколошка равнотежа коју људи на земљи итекају ремете и шаљу се сигнали оним земљама и народима који то чине да-престану. Тако смо, рецимо, алармирали власти у Бразилу где је направљено право „шумско гробље“. Тамо су уништени огромни комплекси густих шума ради узгоја кафе. И изнад тих простора нестаје кисеоник, нема ни потребне влажности ваздуха што нарушава стратешки баланс на земљи. Задатак тих „ваздушних мисија“ је да на вријеме уочавају проблеме, да такође правовремено шаљу аларме и тако спријече даље уништавање наше планете. Ми радијо велики мониторинг наше планете, уствари-

• Прича се и пише о новим подухватима, као што је, рецимо, лет на планету Марс. О каквом се плану ради када је та планета у питању?

- До сада се у космосу остајало највише годину и по дана. По-

слије великих искустава која имамо, у стању смо да направимо програм за двогодишње остајање у космосу, што је сматрам довољно да се освоји и

Први „шетао“ космосом: Алексеј Архипович Леонов

планета Марс. Такође је извјесно - што је можда у свему и најважније да се човјеку који буде полетио ка Марсу ништа лоше неће дододити. Већ се зна и како ће изгледати ракета: постоји, наиме, гигантски носач енергије који може у орбиту да изнесе 200 тona. А то је довољно за лет на Марс. Извјесно је, сасвим, да ће то бити међународни пројекат, али ће припреме за њега дуго трајати. Негде између 15 и 17 година.

• Ванземаљци су стална тема и нових филмова и књига и разноразних часописа и новина. Видјели су их готово на свим дјеловима планете Земље. Има ли, по вашем мишљењу, живота на другим планетама и ко нам то долази у посјету?

- У Сунчевом систему, извјесно је сасвим, живота има само на Земљи. Најближе сазвјежђе Сунчевом систему је Центаура, а најближа звијезда Праксима. До ње, рецимо, треба летети пет светлосних годи-

на (брзина свјетlosti је 300.000 километара у секунди). Постоје претпоставке да је тај систем сличан Сунчевом, али о животу тамо се, за сада, ништа не може рећи. Мислим да ванzemaljci ne постоје и да је све то углавном плод - фантастike.

• Ви живите у Русији, али познајете иtekako kretanja u cijelom svijetu, kada je u pitanju astraonautika, kosmos i sличno. Kakvo je stanje na tom planu danas u Rusiji, s obzirom na promjene koje su se dogodile u posljednjoj deceniji?

- Из свих „ратова“ које смо протеклих деценија водили са Американцима, најбољи је био онај за освајање космоса. Добили смо иtekako и ми и

ПРИЈАТЕЉ

Алексеј Архипович то не скрива: много воли Југославију. У вријеме агресије НАТО-а организовао је више протестних скривона у Москви. У амбасади СРЈ у Москви, каже, дуго већ не може да протекне ни једна манифестија а да он на њу не буде позван. Предсједник је међународне организације Словена, која сваке године слави дан Ћирила и Методија.

они и - човјечанство. Данас смо, срећом, на том послу заједно. Када је у питању развој људске мисли, ту нико не смије да се затвара.

• Какво је, данас, интересовање младих за позив космонаута, али и за друге послове из ових области о којима говоримо?

- Извјесно је да то интересовање није као, рецимо, шездесетих година када сам ја био веома активан. Више то није популаран „занат“ ни у мојој земљи, али ни у САД. Узрок је за нас „распад“ који је настao у посљедњој деценији.

Но, ствари се постепено мијењају: написано је много књига из те области, снимљено безбрзје филмова, млади се свакодневно едукују, распаљује се њихова машта. Вјерујем да ће опет бити доста младих који ће жељети да се опробају. Но, за то је потребно дуго и стрпљиво школовање.

• Летите и данас, али модерним путничким авионима.

- Ја често кажем да сада летим више него шездесетих и седамдесетих година када сам потпуно био у том послу. И да разјасним: летим по службеној дужности. Предсједник сам једног фонда и једне банке у Русији и заиста сам често у авionu.

• Били сте неколико пута у Југославији, али сте први пут на Светом Стефану. Ка-кве утиске носите?

- Био сам у Југославији четири пута. Оној великој Југославији. И сва четири пута сам се састао са Јосипом Брозом. Ја о њему имам изузетно мишљење, које не могу да поколебају ни разноразна „открића“ и у вашој и у мојој земљи, када је та личност у питању.

Први пут сам на Светом Стефану и без претјеривања кажем: ово је најчаробније место које сам до сада видio на свијету. Овакав рај стога и треба да припада човјечанству и зато позивам све добре људе свијета да овде дођу. Нигде у свом животу нисам видio чистије море и околину. И оно најважније: овде су људи који раде са гостима мекани и добри, изузетно гостопримни али и велики професионалци. Био сам у Хрватској, где је, рецимо, сервис ту и тамо нешто бољи. Но, шта им то вриједи када им је однос према гостима - никакав. Није важно шта једеш, него с киме то чиниш, каже једна мудра кинеска изрека које сам се сјетио баш овде на Светом Стефану, међу овим дивним људима о којима ћу пристати својим пријатељима, личним и пословним.

Алексеј Леонов је провео одмор на „свјецу“ са својом супругом, која је такође одушевљена. Отац је двије кћерке.

На СВ. Стефану

Луци и догађаји

СЕЛИМА У ПОХОДЕ: ПОБОРИ

НОВИ ВОДОВОД ЗА КНЕЖЕВИЋЕ

• Слиједе сличне акције на довођењу воде за насеља Шумарев Дуб и Ђаконовиће, као и обнова сеоске цркве

На надморској висини од 700 метара налазе се Побори, удаљени од Будве 17 километара. Асфалтним путем се стиче до најудаљеније куће у Доњим и Горњим Поборима и до засеока Крапина. Асфалтирање пута од Чармаковог моста до врха села у дужини од 1450 метара завршено је прије неколико година, где су изграђена два моста и десет попуста.

- Вода је сада највећи проблем и обезбеђење воде за пие је добило апсолутни приоритет - ријечи су нашег саговорника секретара Мјесне заједнице Побори Ива Марковића. Већ се приступило рјешавању проблема воде за насеље Кнежевићи, где воде нема од јула до касне јесени. Захваљујући Министарству водопривреде настављено је пластично цртјеvo у дужини од 1.500 метара, до извора Андријина вода, а 21. јула 2001. године спроведена је акција мјештана на постављању цртја и каптирању извора.

Слична акција ће се водити и на довођењу воде до засеока Шумарев Дуб које има осам домаћинстава и за које је потребно обезбиједити 2.000 ме-

тара пластичног цртја до планинског изворишта. Мјештани сада носе воду узбрдо са удаљености од једног километра.

Без воде су још и Ђаконовићи који користе примитивну водоводну мрежу са Катине воде. Извор би требало каптирати и појачати дупло већим профилом цртја од једног цола у дужини од једног километра.

Побори веома често остају и без струје која је још увијек монофазна. Надају се, међутим, да ће и томе ускоро доћи крај и да ће се општина Будва коначно више окренути овом, како мјештани сматрају, најзапостављенијем подручју у општини, као и електродистрибуција која има обавезу и задатак да ријеши овај проблем.

- У Улцињу Побора сада има више него у самим Поборима. Раселили су се 1882. године када им је краљ Никола дао земљиште иза Мале плаže у Метеризама, али се нијесу одјали приликом сваке веће сахране долазе и ми идемо тамо - ријечи су нашег саговорника Ива Марковића. Ријеч је о породицама Кнежевић, Ђаконовић, Бевеље, Зец, Чармак, и други-

ма.

Један од приоритета је, свакако, и обнова сеоске цркве која је страдала још у катастрофалном земљотресу 1979. године и коју би коначно требало ревитализовати и обновити. Првобитно предвиђена и издвојена средстава за њену обнову утрошена су у језгру Старог града. Сакупљени су, потом, прилози мјештана у износу од 2000 марака, а за цркву и пут до ње даће прилоге и мјештани горњег села - Горњих Побора. Требало би од асфалта до цркве направити пут у дужини од 200 метара и један мост, али најтеже ће, ипак, бити обезбиједити средства за материјал. Очекују, ипак, помоћ шире заједнице у овој значајној акцији.

Побори су једно - ако не једино - од ријетких села где се још увијек чека на увођење телефона. Све у свему, оцена и констатација нашег саговорника о запостављености у развојном смислу Побора могла би се прихватити. Јер Побори нијесу толико далеко од Будве, а по ономе што смо видјели и доживјели, изгледају предaleko.

Д. ЦВИЈОВИЋ

ОСМИ ИНФОФЕСТ У БУДВИ

СА СВИХ КОНТИНЕНАТА

- Осми Фесивал информациског досаштава - Инфофест одржан у транш хотелу „Авала“ у Будви од 23. до 29. септембра
- Овојодишињи слоган „Куџај, отвори, уђи“
- Свеченом отварању Фесиваља присуствовао предсједник Владе Републике Црне Горе Филип Вујановић.

- Послије првог Инфофеста, који је одржан 1994. године, закључено је да је оваква идеја узајамног комуницирања добра, да је треба очувати и унаприједити анализирајући постигнуте резултате из ове перспективе, послије седам одржаних фестивала, можемо рећи да је пре-

машио чак и оптимистичка очекивања организатора - истакао је, у име организатора, помоћник републичког секретара за развој у Влади Републике Црне Горе Миодраг Ивановић, истичући да је Инфофест дао значајан допринос ширењу информатичке културе на овим просторима.

Отварајући осми Инфофест потпредсједник Владе Републике Црне Горе Бранimir Гвозденовић, један од његових утемељивача, нагласио је да се фестивал информатичких достигнућа традиционално одржава у Будви, граду фестијала, изражавајући задовољство што се, ево већ осму годину, састајемо, рекао је, „У сјени древних зидина старог бу-

СУСПРЕТИ

ДОШАО јЕ МОМИР

Тражио сам га преко новина „Приморских“. Он чуо и дошао. Да изложи своје нове слике у петровачкој галерији, и да ме види. Да ми каже да фреске више не копира, да предаје студентима о томе.

Дошао је лјетос у „топле крајеве“ Момир Кнезевић, доцент на Факултету умјетности у Приштини. Већ три године дислоциран је Варварин код Крушевца са намјером да се студентима ускоро врати на север Космета. У Звечан и Косовску Митровицу.

- Догодило се што се до- годило, али ја студенте сваке године водим у Грачаницу. То је поднебље фресака рекао је Пикас, када је погледао изложбу у палати Шајо у Паризу, коју је 1951. године приредио Милан Кашићин. Водим их и у Каленић и у Чача- сију, да упознају и

ску школу.

Момир учи студенте оном што је он радио када смо се дружили седамдесетих, овде у Будви. У Режевићима и Прасквици. Момир данас и слика, или нешто друго. Пејзаж. Псеудо пејзаж, зумирани исјечак из нашег природног визуелног стања или сјећања, или даљине.

Сликар успјешни Момир Кнезевић, члан УЛУС-а, доћи ће и у септембру. Намјерава да на Светом Стефану отвори изложбу.

- Ту између Режевића и Будве провео сам најљепше године, ту су се додигле и моје прве самосталне изложбе, ту се вије дио моје душе. Онда ћу обићи манастире Прасквица, Режевићи, Градишта, где сам живио и радио. Пријатеље

Новим кистом ћо сушарим сушама: Момир Кнезевић.

у њима и остale пријатеље на обали.

Иако је већ подugo на турењима Србије, Момир је веома информисан о догађањима на културној сцени Црне Горе. Посебно ликовној.

- Доста је нових галерија, праве се добри каталоги. Ту је и Ликовна академија на Цетињу. Богат је ликовни живот, има и младих стваралаца, мада ми се неко име није издвојило. Пожетио сам недавно изложбу Михаила-Муја Јовићевића на Цитадели. Сјајно је то било: изванредни

радови у прекрасном амбијенту. То је нови протор који ме освојио.

Сарадник Вацлава Попспишила, Стевана Лукетића и Еда Муртића, стипендијиста шпанске владе за сликарство, ученик фреско сликара Наума Андрића, академски сликар Момир Кнезевић имао је до сада пет самосталних изложби слика. Без Петровца и Светог Стефана. Дошао нам је и доброшао Момир Кнезевић.

С.Ш.Г.

ИЗ СУСЈЕДНИХ ОПШТИНА

**УЗГАЈАЛИШТЕ
МУШЉИ**

Дагње, јестиве школјке познате под именом мушиље, узгајаје се у Доброти код Котора. Између 1. и 5. октобра ове године стартоваће узгајалиште које ће бити лоцирано у непосредној близини Института за биологију мора.

Како истичу у Институту све трошкове овог пројекта сносиће Регија Венеција - Булија, која на овај начин жели да помогне и Црној Гори и Институту.

Уз овај пилот програм наши и талијански стручњаци испитаће могућност узгоја острига, такође у водама Бококоторског залива.

**КИША ИСТОПИЛА
ДИО СОЛИ**

Трудневне кише у првој половини септембра најијеле су приличне штете Солани „Бајо Секулић“ у Улцињу на чијим је пољима у току берба соли. Кише су, како истиче технички директор овог предузећа Љубо Газивода, растопиле око 2.500 тона соли.

Прије него што су кише пале улцињски солари су сакупили око 11.000 тона соли. Планирано је да до краја бербе буде убрано 25.000 тона.

Но с обзиром на јаке кише које су растопиле до- ста сланих кристала, план неће у потпуности бити остварен.

**ЈЕДНА ИЛИ ДВИЈЕ
БУШОТИНЕ?**

До краја ове године котарски „Југопетрол“ и енглеска фирма „Рамко“ лоцираје прву бушотину (задјеничку) у водама јужног Јадрана. Засад се зна да ће то бити „негде између“ Будве и Улциња, где највише „миришиће“ нафту.

- Тренутна дилема је у томе да ли ће бушотина „лећи“ на простор испод којега је нафта или гас. Односно постоји могућност и комбиноване локације (гаса и нафте). Када стручњаци то одреде постављено бушотину, каже Никола Драгомановић, директор „Југопетрола“.

Истраживања подморја Јужног Јадрана у која је компанија „Рамко“, која се дуго бави овим пословима, до сада уложила око четири милиона долара, казују да ово подручје у својим „њедрима“ крије и гас и нафту.

Постављање бушотине за отварање гаса кошта између 4 и 5 милиона долара. Такозвана комбинована бушотина, која се поставља обично на већој дубини, кошта око 18 милиона долара.

За сада је, дакле, извјесно да ће ове јесени бити одређена локација, односно знаће се прецизно да ли ће прво бити тражен гас или ће бити постављена комбинована бушотина. Истражна бушотина ће, пак почети да ради у првој половини наредне године.

Припрема: С. Ш. Г.

ОСМИ ИНФОФЕСТ У БУДВИ

СА СВИХ КОНТИНЕНАТА

- Осми Фесивал информациског досаштава - Инфофест одржан у транш хотелу „Авала“ у Будви од 23. до 29. септембра
- Овојодишињи слоган „Куџај, отвори, уђи“
- Свеченом отварању Фесиваља присуствовао предсједник Владе Републике Црне Горе Филип Вујановић.

дванасетог града на нашем Инфофесту.

У околностима какве су нас пратиле претходних година, успјeli smo да конституиšemo Фесивал информатичких до- стигнућа, који је, по оценама стручњака најзначајнији догађај ове врсте на овим просторима.

Нема сумње да из оваквог успјеха Инфофesta стоји огроман напор и компетентност непосредних организатора“.

На овогодишњем Инфофесту учествовало је више од хиљаду учесника из земље и иностранства, а интересантно је да су његови учесници по први пут дошли са свих пет континената: САД, Аустралије, Хонг Конга и Египта.

Овогодишњи експлузивни учесници били су „Digit Montenegro“ и „Serbian business systems - SBS“, а 27. и 28. септембра одржани су „Дани словеначке информатике“ на којима је представило своје технолошке резултате девет значајних информатичких фирм из Словеније. Д. ЦВИЈОВИЋ

МАЈСТОРИ КУХИЊЕ

ДРАГАНОВ СПЕЦИЈАЛИСТЕТ

Драган Франетић

Један од млађих који је већ постао мајstor кухиње, Драган Франетић, брине по-ред својих старијих колага какав ће бити јеловник у ресторану „Рондо“ у насељу „Словенска плажа“. Гост коме се посрећи да на одмору има таквог кувара, највише времена за разговор. Понадали смо се да ће тада бити довољно времена да уз општији разговор пробамо и његов омиљени специјалист паприкаш. П.Н.

Записи

У МЕЂУВРЕМЕНУ

НА ТРАГУ СУНЧЕВОГ ЗРАКА

Теби чији су преци Будвани, Теби који си рођен у Будви и Теби који си пристигао са намером да постанеш Будванином, ово сјећање о Будви - на трагу сунчевог зрака.

Увијек се долазило у Будву са жељом - бити Будванином.

Будва је претрајала тешка времена: убијали су јој најбоље људе, завађали, затварали у тамнице и логоре, трпјела је глад и најтеже подносила присуство туђина.

Будва се увијек бранила и обнављала. Сва зла, од Цингис Кана до Хитлера, нијесу је мимошли.

Дух Будве је изњедрио много умних и вандалијских људи.

У доба Аустрије Будва је имала културно-умјетничко друштво које је именом „Слога“ означавало односе у Будви. Оно се налазило на трећем спрату католичке црквене зграде Св. Ивана. Имала је дивно декорисану позоришну салу, са мотивима из митова, вилама и анђелима. Друштво је имало драмску и музичку секцију. Програми су били патриотског садржаја у оквиру цркава. Било је вјерских обредних и забавних програма, обију цркава. Музички, хорски и соло, наступи. Будвани су имали шеталиште од бедема, простора зграде бивше Лучке капетаније, до краја муља. Према отвореном мору био је високи заштитни зид са наставком лантерне, на којој је био светионик. Превдече би ту било корзо Будвани. Навили би грамофон и плесали. Пјевали ала клапа и соло, ћакули, као да, сем њих, ту и нема друге власти.

Иако будванска рива није имала неки страстешки значај за поражену Аустрију у одступању, минирала је риву. Вјерујући у побједу до асимилације или замјене живља, Аустрија је трпјела Будвани.

Јутославију су најавили црквена звона и прасак пушака. Црквене молитве и светковине. Кола и гусле. Рецитали и пјесме. Нема више туђина на родној земљи, ни роба ни гроба. На прва два спорта исте црквене зграде отворена је основна школа. Виши облик образовања - грађанска школа отворена је у згради католичке цркве, на малом тргу у главној улици.

Љубиша је тврдио да су Бокељи најљепши

код Јужних Словена и ликом и стасом. Ђевојке и момци да их никаде таквих нећеш наћи. Па кад се та љепота, склад и грација покрета сједине са питомим духом Југа, онда су игра и пјесма вилинске.

Драме о Кањошу, или кад је Вукац сједио на Језеру скадарском, као тужни изгнаник, обузимала је и сласт љепоте и туга дешавања. Веле да је тако било лијепо, да су и стајност одлагали.

Будва је имала и Плех или градску музику коју је водио Тони Шкетар. Дошао је и Вјеко-слав Јурић - Луићи, који је као врстан музичар свирао на двору краља Николе. Била је старија група музичара и подмладак трупе.

Формирана је и државна организација за физичко вјежбање и културу „Соко“. За његово вођење оспособљен је Алекса Зено-вић. „Соко“ је наступао на слетовима и вјежбама у околним градовима Котору, Тивту, Бару, Цетињу... И Будва је била организатор узвратних наступа. Будвани су били веома успјешни такмичари.

На такмичењу Сокола учествовала је и градска блех музика. До данас траје понос на градску-Плех музику Будве.

„Соко“ је имао драмску и музичку секцију. Био је смјештен у згради бившег биоскопа, сада управи музеја. Имао је и мјесне организације у Петровцу, Св. Стефану, Бечићима...

Музичка секција је била под вођством Дана Рађеновића, повратника из USA. Држао је кафанду у којој је имао експонате проналазака награђених у USA. Дано је компоновао пјесму „Лети соко преко Будве града“.

Будвани су претходно живјели на имањима падина брда Спас. Због нових догађаја вратили су се у зидине Старог града. У међувремену Стари град је доста запуштен. На напуштену имању стигли су нови власници или они који су радили имања на наполицу. Ови нови житељи су имали свој културни живот. Јети су се окупљали на гувна, уз кола, гусле и шале. На ова окупљања долазили су Старограђани, као и обратно.

Таква заједница је формирала и фудбалски клуб „Вихор“, који је био велик и нов доживљај у окупљању града у такмичарском

огледању, као наставак или замјена за ратничку традицију.

Организација „Сокола“ била је и на Брајићима, у Поборима и у Маинима. Маини су своје програме одржавали пред црквом Св. Петке, на великом платоу са позорницом. Одржаване су драмске представе, као „Балканска царца“, тада веома популарна, и друге. Гусле, кола и пјесме.

Црквене светковине су биле основ окупљања, као и државни празници. И стари и млади су се облачили у црногорску ношњу, чувану и припреману за такве прилике. Ношена су и грађанска одијела, али са црногорском капом. Пристизали су Грбљани, Побори, Брајићи, Паштровићи и Будвани. Стизали зорни и на јахаћим коњима. Сви пуни набоја и огромне жеље и снаге за доказивањем.

Драме се дуго припремале и морале су оправдати очекивања: да гаји, узбуде и одушеве.

Главни јунак, не дочаран, већ живи лик који се ту по први пут дешава.

Гусле су и изгледом доказивале, а пјесmom пјевача потврдиле и прославиле. Коло и пјесма стално у смјени учесника и парова.

Јахање коња у трку. Момак као саливен са коњем. Ђевојка на коњу као вила, у попреку сједи, пламенови горе образима.

Бацање камена са ратом, скакање у даљ, гађање у мету. Сви дају све од себе! Момци у кола скчу жестоко и високо, на сунцу расутих златних зрака. Чак и њих, сунчеве зраке, да прати скоком до самога сунца. Такав је занос играча. Каква је то лијепа и једра младост.. Лијепа и старост. Лијепо одјевени и зорни. Нема више бојева и мегдана, а пристигла младост опијена традицијом. Кршни момци, а румене и једре ђевојке, стасите. Прељепе ђевојке и момци.

Слиједеће окупљање је на Обзовици. И тамо ће бити жестоко. Црногорска и приморска младост, ка оном зраку сунца што је гријало праједове и њих грије. Памтили момци љепоте ђевојке и одили у прошњу, па што Бог да и срећа. И тако до сљедећег окупљања.

Ко није био на тим скуповима, није осјетио чар и ватру живота, причало се тако. Осјећао.

Петар БАНОВИЋ

Јужном страном дана

автор:

САВО ТРЕГОВИЋ

ПЛОМБА НА ЗУБУ ВРЕМЕНА

1.

„Нападнута Америка“, „Америчка трагедија“, „Црни дан Америке“, „И Америци објављен рат“... само су неки од наслова у нашим новинама које су носили датум дванаести септембар. И готово све новине у свијету тога дана су резервисале прве стране за догађај од претходног дана који ће бити уписан као важан дан у свјетској историји трагике. Терористи-камикaze, послуживши се отетим путничким авионима, бомбардовали су Пентагон и до темеља порушили, служећи се истом методом, до сада готово непознатом у свијету, двије огромне куле Свјетског троваџачког центра у Њујорку. Мртвих и рањених је на хиљаде, можда и на десетине хиљада. Америка је у шоку. Такође и остали свијет који је најопектакуларнији терористички чин, до сада забиљежен на планети нашој, посматрао уживо преко камера CNN.

Ко, зашто, како... питају се Американци, а исто питање мучи остале земље и народе. Телеграми из цијelog свијета затрпавају Бијелу кућу, која је такође била једна од могућих мета нападача. Погинули су, као и у свим сличним нападима - цивили. Недужни народ. Камиказама још безименим честитали су Осама бин Laden и још неки. А баш на саудијском дисиденти и милијардер америчко руководство је уперило прст, означивши га као могућег "нарушioца посла". Америка пријети, спрема одмазду. Неће, кажу, бити милости само да се прonaђu организатори напада на Њујорк и Вашингтон. Мудри Ноам Чомски на вријеме упозорава: јесте зло било велико, али охладите главе. Нови напади Америке, изазваће нове револте и регрутовање нове снаге.

А наш народ као и увијек несложан. Једни осуђују терористе сасвим и потпуно, други жале само цивиле, али не и официре из Пентагона, који је симбол америчке снаге и самовоље, трећи веле: ко зло чини надат му се мора...

Као хришћанин жалим све мртве и имам разумјевање за све коментаре. И плашим се нових дана и недјеља. Прва година новог вијека и миленијума није блиставо окончана. Само да се не оствари једно предвиђање далековидног Ноstradamusa. Но, да не плашим народ...

2.

Од Турака смо били боли у - Туркој. У сјајној дворани Абди пекчи у Стаболу на Босфору југословенски

кошаркаши су надмоћно освојили европско злато. И за разлику од осталих наших трофејних спортиста, пјевали химну. Небески скакач Пеђа Стојаковић је први играч стагор континента, Јапанац из Колашине је побиједио уз помоћ осталих у финалу, Турке. Мирко Новосел весели дуже се изнад међурдјавних још увијек размирица: Југословени су једини у Турској играли кошарку.

У Будви су увчеве завијале аутомобилске сирене, вијориле се државне трофеје, чуо се глас пиштолја... Прескала је ситна киша, а онда је било лијепо вече.

3.

Само се на зуб времена не може ставити пломба, смјешка се Томо Митров Мартиновић, док облизимо рушевине Брајића и нове домове између њих. Јаривко Космач и даље у рушевинама, такође и црква Светог Николе, многе старе куће и волтови. Но, слогом мјештана приводи се крај обнова цркве Светог Димитрија, поноса поносних горштака, за коју је полијеле стигао из Солуне. Града чији је светац Димитрије, заштитник. Прича Тому, објашњава до у детаље урађено и планирано, а ја чујем неизговорену мисао: Ја имам гору зелену, на каменом длану планине....

4.

У Србији цијене скачу, а народ посрће, јавља ми пријатељ уз напомену да су се два механичара крагујевачке "Заставе" убила пошто су остали без посла.

Код нас на југу, море се најежило прије вакта, прејрано су кише прориједиле плаже, преbroјавају се марке које ускоро треба да замјенију евро. Европа је, дакле, на прагу, а што се посла тиче ми нити се убијамо од њега, нити због њега. Нарав нам, некако, весела.

5.

Љето је минуло, рана јесен без дарова великих стигла, у Рафаиловићима још има туриста. Стално је отворена и изложба слика Саве Јокића у једној овдашњој кафани.

- Немам више сипиног мастила, па малам вином, смијеши се стари вук. - Зна се: вином и крвљу се најбоље сличкало. Пишем о друговима невеселим, па се онда научини веселим. И спремам се за Сајам књига, где ћу се представити "Друмовима Ђуре Јакшића". И једном морском изложбом.

Саво ми у повјерењу открива малу тајну: уловио је, каже, више сабљарки него

Хемингвејев Сантјаго. По обичају, не вјеријујем му.

6.

Пријатељ ми З.М. декламије: Камење: смрзло. Камење: издигнуто. Камење: каменог завичаја. Камени камене мишке. У каменим њедрима камења... Па вели: Знаш, шта је ово? И брзо одговара: пјесма Црној Гори. Самостално, за коју се залажем. Волио сам ону Југославију, донекле, каже и ову којој стално мотор поправљају, а не видеја је лимарија пропала.

3. М. је озбиљан и кад се шали, до сада је нешто радио на своју руку, а више тога му је само пало шака. Признаје да је срећник.

7.

За Живком је убрзо отишао и Бајо. У питомој земљи родних Ђелопавлића, отпочео је вјековане Радомир Шарановић, омиљени професор и врсни редитељ, тихи шармер у чијим плавим очима су сјета и радост водили битку више од шест деценија. Преносио је знање будућим филмским ствараоцима с тајвом љубављу и преданошћу да је умногоме закинуо ствараоца у себи. И никада се због тога није кајао: важније је стварати човјека, него филм, знао је да каже.

Упознао сам га солидније док је ратовао у "Тринаестом јулу" раних осамдесетих. Волио је најљепши начин своју Црну Гору, али и Србију у којој је провео највећи дио живота. Волио је човјека на начин који импонује, а са свом тешком послу је говорио: оно што смо започели, млађи ће разградити. Болje ће то они, вријеме им је наклоњено.

Будућност и Европа

доашајак

ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ

КРИТЕРИЈУМИ ИЗ КОПЕНХАГЕНА

На састанку Европског Савјета у Копенхагену, јуна 1993. године, договорени су услови и критеријуми које ће земље централне и источне Европе морати да задовоље како би ушле у чланство Европске уније. Ти критеријуми су познати као Копенхагенски критеријуми или Критеријуми из Копенхагена.

Ови критеријуми говоре о томе да свака земља мора постићи стабилност установа, које ће гарантовати владавину права, људска права, демократију, као и поштовање и заштиту мањина; затим тржишну економију која функционише и која ће бити способна да одговори на притиске конкуренције земаља ЕУ, те спремност земље да прихвати обавезе чланства, поштујући политичку, економску и монетарну унију.

ACQUIS COMMUNAUTAIRE

Acqui Communautaire (Аки Комунитар) је француски израз који иза себе крије преко 40 година законодавног рада и означава све прописе који су донијети најприје у окриљу Европске економске заједнице, а затим и Европске уније.

Acqui Communautaire обухвата оснивачки уговор из Рима, измијењен одредбама Уговора из Мастрихта и Амстердамског уговора, затим све прописе које је донио Савјет министара, те пренесе Европског суда правде.

Acqui Communautaire је касније проширен тако да сада обухвата заједничку спољну и безбедносну политику, правду и унутрашње послове, као и циљеве и реализацију политике, економске и монетарне уније.

Земље које желе да постану чланице Уније морају у потпуности прихватити све прописе које обухвата Acqui Communautaire, а никако само један његов дио. Усвајање Acqui Communautaire не значи само пукотрикња регулативе Уније, већ тако државно устројство које омогућава примјену тих прописа.

ШЕНГЕНСКИ СПОРАЗУМ

Помињање израза "Шенген" код нас буди асоцијацију на много жељену и тешко стицану визу која представља улазницу у највећи број западноевропских земаља. Ипак, сама виза представља само један облик примјене Шенгенског споразума који су неке земље Европске уније потписале 1985. године. Примјена споразума отпочела је доношењем Шенгенске конвенције 1990. године која је ступила на снагу пет година касније.

Сам споразум, а касније и Конвенција, представљају покушај једног броја земаља чланица Уније да и у пракси остваре слободе: слободу кретања људи, роба, капитала и услуга.

Конвенција има посебан значај за слободу кретања људи, јер укида унутрашње границе и контроле и пребације их на спољашње границе Уније. Споразум треба да обезбиједи и несметану и поуздану царинску контролу роба.

Циљеви споразума постижу се уједначавањем прописа посебно у области борбе против међународног криминала, илегалне трговине наркотицима и оружјем, те уједначавањем политике издавања виза држављанима земаља које нису чланице Уније.

Европски идентитет и хладни рат

Деветог маја 1950. године француска влада је у својој свечаној Декларацији показала спремност да са Њемачком успостави нове односе предложујући конкретне понуде у подручју од животне важности - рјешавању питања Рура и Сара. "Европа се неће створити одједном нити ће одмах бити цјеловита: изградиће је конкретна достигнућа којима ће се најприје остварити права солидарност", стајало је у Декларацији којом је тадашњи министар иностраних послова Француске Роберт Шуман најавио ново рођење Европе за коју се чинило да се након другог светског рата налазила на свом историјском заласку.

Постојале су барем двије велике групе детерминанти које су битно успоравале процес настајања нове Европе:

а) Прву групу чине спољнополитички поступци и европска политика земаља које се 1957. године нису жељеле приклучити процесу европског уједињења. Најзначајнија земља из ове групе је Велика Британија која је традиционално сумњичава према политици земаља на континенту и уједно веома опрезна у погледу преливања надлежности из националног у неку врсту наднационалног оквира.

б) Другу групу представља стварање биполарне поделе света и оточињања Хладног рата који је европски континент расцијепио на два дијела. Од Гдањска до Трста

створена је гвоздена зајвеса која је границу између источног и западног дијела Европе претворила у непреместив ров.

Када је ријеч о првој групи детерминанти, неучествовање неких земаља у стварању Европске заједнице за углј и челик 1951., а затим и Европске Економске заједнице те ЕУРОАТОМ-а 1957. године, веома брзо је замијенила жеља тих држава да у будућем учествују у процесу економске интеграције у Европи. Тако се Велика Британија приклучила ЕЗ приликом првог проширења Заједнице 1973. године, да би се посљедње проширење, тада већ Европске уније, доделило 1995. уласком Шведске, Финске и Аустрије. Тиме је заокружено повезивање западноевропских земаља, мада неке од њих (нпр. Швајцарска и Норвешка) још увијек нису чланице ЕУ. Овде је битно напести да је процес интеграције западноевропских земаља, започет почетком педесетих година XX вијека, постао основа изградње будућег европског политичког идентитета, који ће се окончјем Хладног рата подједнако односити и на бивше комунистичке земље.

Тиме се враћамо другој групи детерминанти које су такође утицале на начин формирања европског политичког идентитета. Хладни рат је у Европи позиционирао дводесет супер сице - САД и СССР. Сједињене Државе су стварањем НАТО учврстиле свој положај у Западној Европи и тиме

ствитише своје савезнике од совјетског експанзионизма. На другој страни, земље Источне Европе биле су под совјетском политичком и војном контролом и нису биле у могућности да самостално одлучују о својој судбини и већина се налазила под диктаторским режимима. Сваки покушај независнијег дјеловања или супротстављања СССР-а доводио је до интервенција којима су ти покушаји били онемогућени. О томе свједоче примјери Польске и Мађарске 1956. године, те Чехословачке 1958.

У периоду Хладног рата европски идентитет је грађен на историјском наслеђу западне Европе, док се Источна Европа налазила изван европског политичког и културног круга.

Значајан помак ка приближавању западног и источног европског дијела било је отпочињање процеса детантант, које је било омогућено регулисањем Берлинског питања крајем шездесетих година и које је резултирало одржавањем КЕБС-а у Хелсинкију, те усвајањем чуvene Декларације о међусобним односима држава у међународним односима и Финалиног Акта у целини. Занимљив податак јесте да је Хладни рат формално окончен опет на Самиту КЕБС-а, који је овог пута одржан у Паризу од 19-21. новембра 1990. године. Период Хладног рата, обиљежен оштром конфронтацијом два политичка и војна блока, означавао је и период најдубље подјеле саме Европе

п. Хладни рат је одржавао стални страх од талног рата, рађао је нове сукобе и отежавао нормално функционисање међународних институција најмијењених очувању мира.

Хладни рат, како каже Роберт Шуман, неспојив је с искреном жељом за мир, која тражи споразумљавање, па према томе и потпуно смањење напетости.

Завршетак Хладног рата поставио је и питање нове европске архитектуре. Крах совјетског система повукао је за собом и све организације које су биле створене на европском истоку. Чврсте западноевропске организације опстале су као светионик за земље бившег совјетског блока и као могућност да кроз сарадњу са другима и саме постану дио европског политичког и културног круга. Историја друге половине XX вијека не оставља место ишчезавању што се процес европске интеграције и европског ширења ослеђа на традицију њеног западног дијела.

Кључно питање данас јесте: Да ли је могуће у свој европској разноликости изградiti јединствени културни идентитет Европљана?

Европска интеграција као пројекат богањења европских држава и народа, не оставља место негативном одговору на постављено питање, сматра Филип Тоди. Историја нас, такође, не оставља у недоумици. Она нам јасно сугерише: ЗА ЕВРОПУ!

Владимир ПАВИЋЕВИЋ

СУКЦЕСИЈА БИВШЕ СФРЈ

Ријеч сукцесија потиче од латинске ријечи successio која значи ступање на место другог. У праву се овај термин са терена приватног права, где се првобитно јавио, временом преселио на терен јавног права, да означи скуп правних питања са њиховим рјешењима, везаних за прелаз дијела или целокупне територије једне државе под власт друге државе.

Сукцесија држава је појава која је посљедица одређених политичких односа који у крајњем случају траже правно рјешење. Распадом једне државе и стварањем дводесет и две или више нових држава, што је у новије вријеме најчешћи случај када долази до питања сук-

цесије, пред новим субјектима међународног права настаје читав низ проблема које треба рјешавати. То су, на пример, питања важења међународних уговора раније државе, чланства у међународним организацијама, питање јавних добара и јавних дугова, концесија, приватно-правних обавеза и приватне имовине итд.

Распадом бивше СФРЈ и стварањем пет нових држава на њеној некадашњој територији, свагдје побројана питања активирана су и отпочињајућа рјешавањем, готово истовремено са почетком крвавих сукоба на тлу претходне СФРЈ. Читав посао око дијобе наслеђа некадашње СФРЈ, био је успорен због упорног инсистирања тадашњег преоговарачког тима СРЈ на идеји континуитета ове државе са СФРЈ, што су остale државе - наследнице оспоравале. Била су спорна и друга питања (правне квалификације промјена које су се одиграле у СФРЈ, датум сукцесије, идентификације државне имовине итд.).

Са промјенама извршеним у октобру 2000. године, унутар СРЈ долази до заокрета у претходној позицији СРЈ и одустајања од идеје континуитета. Као резултат усаглашавања ставова, а и жеље међународне заједнице да се читав

процес што прије окончан је у Бечу, у током двонедељних мајских преговора парафиран Споразум о питањима сук-

цесије. За коначну примјену Споразума потребно је његово потписивање (извршило би се током јуна) и његова ратификација, у парламентима земаља сукцесора, која ће усlijediti током јесени 2001. године.

Споразумом се регулише већи број питања - покретна и непокретна имовина држава сукцесора, непокретности дипломатских и конзулатарских представништава, финансијска активноста и пасива, архиве, пензије, приватна имовина и стечена права.

Приватна имовина држављана држава сукцесора регулисана је Анексом Г Споразума.

У наведеном Анексу, признају се, штите и враћају у првобитно

Европска централна банка (ЕЦБ)

Идеја о стварању заједничке "европске" централне банке датира још од самих почетака Европске економске заједнице, али сам настанак се повезује са Деловим извештајем и три фазе стварања Европске монетарне уније (ЕМУ). У првој фази се радио на укидању ограничења на крећење капитала и то је трајало од 01. јула 1990. год. до 01. јануара 1994. год, када је основан Европски монетарни институт (ЕМИ). Сам ЕМИ је радио на јачању сарадње између националних централних банака, као и на стварању услова за формирање Европског система централних банака (ЕСЦБ). Крећући се ка јединственој монети (евру) и трећој фази стварања ЕМУ, 1. јуна 1998. год. ЕМИ је трансформисан у ЕЦБ са седиштем у Франкфурту, а која функционише у оквиру ЕСЦБ-а. Цилј чијем испуњењу је свог оснивања ЕЦБ трошио је јединственост, односно, расподељење цијени на мало не већи од 2% иодишиће. Из овога се може закључити да се ЕЦБ није опредијелила за подршку политики девизног курса (зато и не чуди перманентни пад евра у односу на долар), већ се сврстала на страну оштирих противника инфлаторних крећења.

Основни задатак ЕЦБ је спровођење јединствене монетарне политике у "евро зони" чиме се де факто, преноси овлашћења за вођење монетарне политике са националним монетар-

ним властима на ЕЦБ. Поред овог задатка ЕЦБ: управља девизним резервама (Е 50 млрд.), подиже ефикасност платног промета (ТАРГЕТ) и руководи де-

на количину новца у оптицају и тиме у крајњој инстанци онемогућила бујање инфлације: минималне резерве, операције на отвореном тржишту, кван-

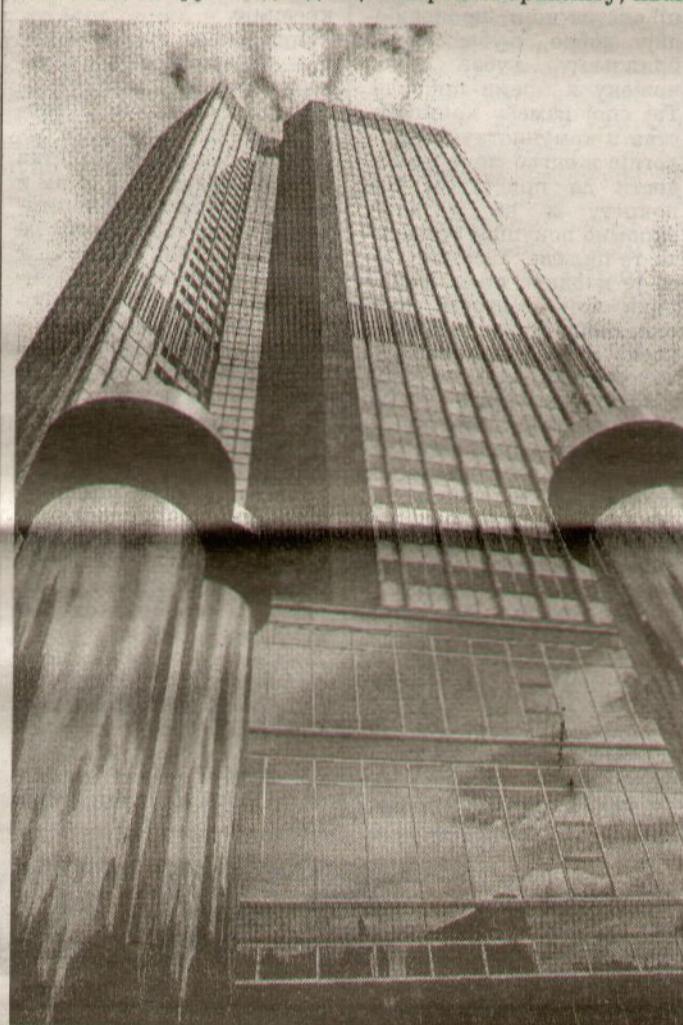
ног значаја за ЕМУ из разлога што ЕЦБ заражује REFI (каматну стопу за рефинансирање) пословним банкама на одобрене кредите за ликвидност на недељној основи. Ова каматна стопа је важан индикатор крећење новца на европском новчаном тржишту.

Капитал којим ЕЦБ располаже је Е 5 млрд., а потиче из уплате извршених од стране земаља чланица ЕСЦБ. Висина уплате се одређује на основу нивоа ГДП-а и броја становника, те стога не чуди редосљед првих пет централних банака и њихових удела: Deutsche Bundesbank (са 24,4%), Banque de France (са 16,8%), Banca d'Italia (са 14,9%) и Bank of England (са 14,7%).

У циљу вођења заједничке монетарне политике у чијем би креирању партацијирале све земље чланице, ФЦБ и националне централне банке су 1. јануара 1999. год одмах по лансирању евра основале ЕСЦБ - тијело које је задужено како за контролу раста новчане масе, тако и за пружање савјета у вези са конкретним финансијским проблемима са којима се сочијавају земље чланице.

Завршио бих са својеврсним парадоксом, а то је да Danmarks Nationalbank, Swerige Riksbank и Bank of England учествују у раду ЕСЦБ, иако се Данска, Шведска и Велика Британија још увијек нису пријужиле ЕМУ!

Борис МАЈСТОРОВИЋ

визним пословањем.

ЕЦБ користи следеће инструменте како би утицала

титативна контрола и каматна стопа. Овај посљедњи инструмент је од посеб-

ЕВРОПСКА ЦЕНТРАЛНА БАНКА

Европска централна банка (ЕЦБ) је почела са радом 1. јуна 1998. године и заједно са националним банкама држава чланица чини европски систем централних банака (ЕСЦБ). Европска централна банка је дио ЕСЦБ, који поред ње обухвата још 15 централних банака чланица Уније.

Циљ овог система је обезбеђивање цјеновне стабилности на основама отворене, тржишне привреде. ЕСЦБ дефинише и спровиди јединствену монетарну политику, контролише платни промет, надзире стабилност финансијског система и управља девизним резервама земаља чланица.

ЕСЦБ располаже капиталом у износу од 5 милијарди евра који су уплатиле земље чланице. Поред тога, свака земља чланица депоновала је одређени дио резерви у девизне резерве Европске централне банке које износе 50 милијарди евра.

КРИТЕРИЈУМИ КОНВЕРГЕНЦИЈЕ

Критеријуми конвергенције су услови које Европски савјет као орган Европске уније поставља земљама које желе да приступе јединственој европској валути. Да би једна земља заиста могла да приступи јединственој европској валути неопходно је:

- да стопа инфлације не буде већа од 1,5 процентних поена од просјечне стопе инфлације у три земље са најнижом стопом инфлације;
- да дугорочне каматне стопе не буду веће од 2 процентна поена од просјечних дугорочних каматних стопа три најуспјешније земље;
- да фискални дефицит тј. негативни салдо јавног буџета не премаша 3% бруто друштвеног производа;
- да укупан јавни дуг не буде већи од 60% бруто друштвеног производа.

На крају, неопходно је обезбиједити потпуну стабилност девизног круса и независност Централне банке.

ECU I EURO

ECU (European Currency unit) је у неку руку био претходник ЕУРА, мада се ове две јединице међусобно веома разликују. ЕСУ је био новчана активи у којој су државе чланице држале дио својих резерви. ЕСУ, за разлику од ЕУРА, није имао физичке димензије тј. оно што су уобичајено сматра готовим новцем. ЕУРО ће то свакако бити односно имаће облик кованог новца и банкнота. ЕСУ је званично укинут 21. децембра 1998. године.

ЕУРО се за сада налази само у виду депозита унутар банкарских система земаља чланица. Национални новац и ЕУРО налазе се паралелно у промету од 1. јануара 1999. до 31. децембра 2001. године.

У форми готовог новца ЕУРО ће бити пуштен у оптицај 1. јануара 2002. године с тим што ће се у првих шест мјесеци национални новац полако повлачiti из оптицаја. Од 1. јула 2002. године све цијене и трансакције у свим земљама чланицама Европске монетарне уније ће исказиване искључиво у ЕУРИМА. То значи да њемачка марка, француски франак, шпанска пезета више неће бити у употреби.

Славољуб ЦАРИЋ

И ПИТАЊЕ ПРИВАТНЕ ИМОВИНЕ

станове, а у складу са међународним стандардима и независно од националности, држављанства, боравишта или пребивалишта, право на покретну и непокретну имовину физичких и правних лица, а која се налази на територији државе сукцесора на дан 31.XII 1990. године. Лицима која нијесу у могућности да остваре ово право, признато је право на најмаду.

Пренос права на покретну или непокретну имовину учињен послије 31.XII 1990. године, који је закључен под притиском биће ништав. Правно ваљани уговори закључени од 31.XII 1990. године, па надаље биће поштовани, а државе сукцесори се обавезују да ће обез-

бидети извршавање обавеза по основу та- квих уговора, у случајевима где је распадом СФРЈ било онемогућено извршавање таквих обавеза.

Наведеним анексом утврђена је обавеза за државе сукцесоре, да поштују права свих физичких и правних лица некадашње СФРЈ и у односу на интелектуалну својину - патенте, заштитне знакове, ауторска и друга сродна права.

По питању "станарских права" предвиђено је да ће се домаће законодавство сваке од државе сукцесора примењивати једнако на лица која су била држављани СФРЈ и која су имали таква права, без дискриминације по било ком основу (пол, ра-

са, боја коже, језик, религија, политичко или друго мишљење, национално или друштвено поријекло).

Поред тога, прописан је једнак приступ судовима и другим органима државе сукцесора за све њене грађане, по принципу узајамности.

Питање исплате пензија регулисано је посебним Анексом Е Споразума, по принципу одговорности држава сукцесора за редовну исплату пензија, без обзира на националност, држављанство, боравиште или пребивалиште корисника пензије.

У случају лица које је држављанин више од једне државе сукцесора, обавезу редовне исплате пензија преузима држава на чијој територији то лице има пребива-

лиште. Ако лице нема пребивалиште ни у једној држави сукцесору, чији су држављанин то лице, исплату пензије ће вршити држава на чијој територији то лице има боравиште на дан 1. јун 1991. године.

Све наведене одредбе доста су уопштene. Због тога је предвиђено да ће ради реализације утврђених приватних права наведених у Анексима Споразума, државе сукцесори закључити и посебне билатералне споразуме, предвидјети посебне унутрашње орга-

не који ће примати за

хтјеве заинтересованих лица и одржавати заједничке састанке у оквиру Трајног Мјешовитог Комитета, на којима ће бити разматрана приспјели захтјеви.

Славољуб ЦАРИЋ

Култура и цијетност

ПРЕД ЧИТАОЦЕМ

РОМАН ПОЈАЧАНИХ КОНТУРА

Борђе Греѓовић Демешериос: ГРАНДЕ ДОРМИДОР, Б 92, Београд 2000.

Пустоловина, мистерија, хроника - овим именитељима аутор је, називајући себе приређивачем - означио књигу која је пред нама.

Не зна се шта је узбуђавајући: хроника, или мистерија, или пустоловина. Три форме или суштине које бијају циљ или средиште и европске цивилизације и књижевних дјела од Хомера до данас.

Појединости из увода у ову необичну прозу из двојио бих као важне за њено тумачење и разумевање: први исказ: „Срж, рукавци, или расплет књиге начињени су од меланхолије, разговора, једног бујног сна и замишљеног пута”. Затим, аутор напомиње: „Дух времена од сјећања ствара магију”. И још један исказ: „Зато сам и тежио да нудим тајне и не дајем одговоре на њих”. Аутопоетички, готово непосредно, сами аутор, већ на почетку позива у магију приче, сугерише природу своје књиге и позива на искушења рецензије.

Све нас од почетка упућује на магију умјетности, где је само приповиједање важније од свега другог: највећа пустоловина. Све остало, поготово поезија и мистификација као елементи романескног поступка - јесу орнаменти тајни на које нема одговора, алегорије које немају пренесеног значаја, аналогија са судбина којих није било, као што на тајну постојања нема одговора. Тај одговор, познато је, покушава да открије човек који мисли од Поточара. Тајну Свијета зна само онај који га је створио.

Пустоловина накрај свијета - исто је што и

Најпустоловнији романи, па и филмови, али и јунаци, морепловци, дакле - духови - посезали су за највишим циљем: пут око свијета, или пут на крај свијета. Ђорђев роман почиње с тим литерарним циљем. При том, он је свјестан да је авантура исто заводљива и опасна: књижевном јунацију као и аутору романа.

Авантура-сазнајемо из овог романа - није само пут у опасност и неизвесност, него је и врста мишљења. То мишљење је поетско, књижевно. Мишљење се не може одвојити од душе и психологије, од темпераментната актера дјела, то јест од њиховог поимања и доживљаја авантуре: литерарне, пустоловне, љубавне... Од атмосфере, то јест слике и оркестрације ове барокне књиге - састоји се доминантни дио романа. У ту атмосферу уклапа се и синхронизована, одговарајућа филозофија у мислима као што је она мисао о одласку и повратку. Она гласи: „Најлакше се одлучити за повратак или одлазак, али најтеже је остати”. Одмах потом, још једна мисао, којима Греговић интонира цио роман, а проповједа их зове мудростима: „Једна мудрост говори да се љубав ипак не може подијелити, баш као ни слобода”. Афористички искази ове врсте нијансирају роман - дају му емпиријску димензију и у складу с романескним захватом у вријеме и поднебља које писац дочарава и реконструише, евоцира и интерполира.

Пустоловина накрај свијета - исто је што и потрага за најдубљим скровиштем душе, с потрагом за тајном човјека. Аналогна је бајковитај потрази за срећом или литерарној потрази за острвом с благом. Роман Ђорђа Грековића потрага је - за свиме: за тајном судбине, али и за тајном романа. Потрага за формом и модерним изразом романа. Нимало случајно не појављује се у овој повијести пуној зглубнутих појадака, имена, историјских и митских личности, простора и појединости из ерудиције - асоцијације на Аргонавте и Одисеја. Те асоцијације ходије на симболичан начин да укажу како су класичне епске пустоловине и пароболе класичних мотива роман-лирске структуре. Хероји антике, у нашем времену и у постмодерном поступку, постали су анти-хероји, или њихов темперамент пулсира на страницама и правцима ове разуђене прозе.

Једно поглавље Ђорђевог романа почиње овим ријечима: „Брод Марко Поло испловио је 10. септембра 1925. године”. Тако су - сјећамо се - починијали славни романи Р. Л. Стивенњона, Жила Верна, Дефоа и Салгарија. На ту чињеницу писац итекако рачуна. У његовој књизи има још елемената пародије: путовање је вјечно, живот је пловидба-док буде човјека, ини ће у потрагу за благом, или за златним руном. За сазнањем или за травом бесмртности. За завијачем или каквим другим свијетлим циљем. На мору су сирене, буре, гувари искушења. Велика

потрага за метафора пустоловине и човјековог постојања, али и романа.

Метафора је и наслов овог романа. Роман о којем говоримо такође је метафора једног великог сна. Сан је највећа авантура. На једном мјесту, у роману, стоји: „Овај рукопис који дводесет и кусур година пиши сажима један једини сан, управо онај који га и обухвата. То је истина”.

Синтетички дух проживима ову књигу. Њена идеја да се може објединити хетерогена материја свеукупне духовности човјековог немира откако је свијета, тј. да кроз роман, као кроз главу јунака или писца - могу проћи целокупна свјетска искуства, или незнања, легендарна историја. То аутор постиже мозаичком структуром своје прозе, нешто налик распореду епизода у Маркесовом роману Сто година самоне, или у славним филмовима: Буњуелов Фантом слободе, или Фелинијев Амаркорд. Темперамент југа струји кроз вене актерима свих овде поменутих дјела.

Пустоловна ерудиција испуњава ову хронику потрага за открићима и смисловима. А поетска парабола књиге могла би гласити: потрага за самим собом у митовима и вјековима и меридијанима. Приповедачи поступак је динамичан. По аналогијама, роман има одлике стваринских љетописа, хроника, бродских дневника свезнадара, сановника и хрестоматија.

Понекад су секвенце овог модерног списка -

ПРЕДСАНИЦЕ

Позна несаница би себе да успава, али сан бјежи од прича предсаница

КАКО САМ ПОСТАО „ИЗУМИТЕЉ“

Нећују у првоје ове године један мој најбољи се овим ријечима: „Ту близу, тији таласа о камениће обале, из мора се издиже повисока стјијена. Вишак и оширохра.” (Најбољи „Без претавица”, „Побједа”, 28. априла 2001, стр. 25).

Три таласа о обале!

Опет кренем трема Завали и тунелу, управо поред оне стјијене и - сјећам се најиша из априла.

Где - „тији таласа о обале“?

Па, Списање, ши си иронизај - измислио си нову морску меру!

Знамо, додуше: мештар је десетомилионити дио Земљиног меридијана.

Па окренем на шалу: талас је десетомилионити дио тије мора и Синишадљске маште... Мислим на овај „мој“ талас.

Иначе, нишићи нейсостојаје о њема: не можеш му, у исцисах, измјеришти ни масу, ни положај, ниши брзину и смjer крштања (што му дође као она неухватљивост честитица - из квантине механике... хајде, ге).

Kag је шта - нек је шта.

Слично, када, бива кад бих уронио у ријечи, у њихове „чешице“. Како њих измијериш, а оне - као у ћаволској госудбиној да буду мјерило и самјерак и мјериштељ свећа!

Но, хвала да је ботовима, не ваља ни ријеч ни таласа гледајиши само оком сјироја учевњака... Ту се проледа мало „кроз присте“, па моја „тији таласа о обале“ бивају слободна списањска итарија.

Hajag се га ће „изумитељ“ и то себи објросиши.

Hajag, кад се ђиши, ваља бити што дубље у себи, а у исцисах - три таласа о своје обале.

На чијашаону је - га и то објросиши.

Ђедо Грековић

мини есеји, понекад „знакови поред пута“, записи умјетника, маргиналије важније од основног текста. Такав је онај запис о умјетнику који понекад открива да је његова слика другачија, а то се не односи само на слику и на умјетника.

О природи ове књиге, као романеско - електронском албуму података који обликују један дух и чине атмосферу и прегнантност дјела - говори и податак да се Деметриос радовао открићима из старих или загубљених књига. Наш писац је, дакле, сакупљач комада митова и легенди - изворних или по угледу на изворне. То овај роман чини „проточним“ и богатим и узбудљивим.

Сав од митова и раскошних слика, фасцинација и дигресија, Ђорђев калеидоскоп - роман свијетли као у бајци - сјајем ватре у тами, светионика на ноћној пучини. Исписао га је темпераментни и свестрани рукопис писца који осјећа да са брда изнад родне куће може видјети цији свијет ако има умјетничке имагинације, да се што сазна по библиотекама и путовањима јесте само понављање оног раног сна из детињства, за који се писцу чини да стоји на чистој хартији, само треба открити и појачати његове линије.

Ово је роман поступка појачавања тих линија.

Драган ЈАКИЋЕВИЋ

ЈЕЗИЧКЕ ЦРТЕ

(СУДБИНА СУГЛАСНИКА Х И СТАРОГ ПОЛУГЛАСНИКА У ГОВОРУ ПАШТРОВИЋА УЗ ПОРЕЂЕЊЕ СА ПАШТРОВСКИМ ИСПРАВАМА)

и примјера губљења (појединачних) и замјењивања сугласником (као и у говору) и са г (за што у говору нема потврда). - х има доста примјера, па их све небојмо наводити: имахъ (1606), врхъ, ихъ (1670), свих њених мртвих (1705), других даровах (1745), кардњињехъ (1726), путахъ (1745), кметоњехъ (1767), неговињехъ (1758), бихъ (1766), кћињехъ (1767), парњехъ (1775), сътимадорахъ, цекинањахъ (1776), колапахъ (1798), скапинањахъ (1825), нихъ (1799), маслинањахъ (1807), писахъ (1825), сањахъ (1828), суњахъ (1846), бихъ (1852), продадок (1866).

и замјењују са кимамо у: писацъ. (1775), бикъ (1840), реченијекъ (1775), кћекъ (1866), са г: бигъ (1829), (1842), са ф: ниф (1842). Без х су: врь (1784, 2x), вр (1815), Боснић би (1852).

и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изјесан континет и његов изговор. Доминантно писање сугласника х у језику (и знатно већа фреквенција употреби у односу на њене у говорима) може бити условљено и писаним језиком, тј. са етимолошким писањем, писари су могли долазити у разноликовим, старијим, језичким материјалом. Али, и да је кроз историју у овом говору постојао изј

Култура и цијетност

САВРЕМЕНИ ЦРНОГОРСКИ ЦРТЕЖ

ТАЈНОВИТИ РУКОПИС

У црногорској савременој умјетности, од почетка шесте деценије, појавило се неколико стваралаца показујући касније своје високо мајсторство, виртуозност и надасве перфекцију иза које се крије изузетна енергија. Ријеч црногорски пртеж одмах асоцира на његове утемељиваче: ДАДА ЂУРИЋА, УРОБА ТОШКОВИЋА и ДИМИТРИЈА ПОПОВИЋА. Они су успјели да у изванредном споју фантастичног и тајанствености магичног, уз присуство симболике, изграде свој тајновити и само њима својествен рукопис. Уз снажно присуство надреалног, њихови пртеж постаје права визуелна енigmа која путем сензибилности успјева да облике претвори у чаролију ликовног транспоновања. Своје ликове лишили су љепоте настојећи да истакну ону другу, унутрашњу, духовну страну.

ховном страну.

Пратећи Дада и Тошковића, од самих почетака, од учења у херцегновској умјетничкој школи, београдској Академији, па и много година касније, можемо донијести закључак да се ради о сродним сензибилитетима и наравима. У вријеме студија заједно су носили цртаће блокове у којима су се налазили темељи онога што ће унијести новине у савремени југословенски цртеж. Заједно су проучавали Дирера, Магрита, Босу и Бројгела што је свакако оставило трага у њиховим по-јединим фазама.

јединим фазама.
Свијет Дада Ђурић насељила су од самих почетака нека безимена бића саткана од мноштва руку, глава или других дјелова људске или животињске анатомије. Његов цртеж успијева да изазове праву складу емотивних сензија код посматрача.

ИСПОЧЕЛА ИС ПОРОДИ

А кад је облик у питању, он је за њега, како каже, „нешто што никад није покушао да слика прецизно, јер је све у перманентном покрету и промјени. „Отуда је његов свијет врло често и испуњен демонима којима колико вјерује толико у њих и сумња. Исцртани минимум средствава уз приступ

Дадо Ђурић: „Смак свијешта”

но прожимање, претапање и набој, уз реакцију свијести изнутра, ови цртежи достижу максимум. Изузетна нарација Дадових цртежа одише изразом дубоког експресионизма. Како никад није био присталица формалистичког или декоративног у јмјетности, отуда су и његови цртежи ширили на извјестан начин поетику ирационалног и енigmatskog.

НЕ КОВАЧИЋ АБЕКОДА

пренио и мајсторски развио на сликама, Урош Тошковић у цртежу види главно изражайно средство и свијет на коме све почива и завршава се. Његови цртежи често знају да носе одређену тежину и драматику са пуно црнила која је непробојна за елегантне форме и лијепу свјетлост, по чему свакако још

деовим и Мунковим јунацима

Атмосфера на његовим цртежима је испуњена меланхолијом која собом носи суморно размишљање о људској усамљености и страху од смрти. Запажене су очи његових јунака, као огледало душе, које добијају посебну снагу и носе поруку путем које жели да нам још дубље живи осмишљеници. Оне су најчешће крупне и зачуђене, са видљивим страхом, у сусрету са свијетом.

Најмаљи међу њима, Димитрије Поповић, већ је својом појавом на ликовној сцени успио да се издвоји од своје генерације и заузме посебно место не само као мајстор цртежа, са усавршеном рутином већ и уметник са посебним анатажовањем за људско тијело. Са атомским пирказом тијела са изванредним осјећајем за чисти цртеж и пропорције, изградио је временом њему својствен „пакао“ који га је несумњиво учинио препознатљивим. Димитрије је успио да достигне особену склоност према монументалности и равнотежи облика и простора. Открио је митске и исконске везе између човека и природе користећи се драматиком и снажним гестом. Остао је један од ријетких који је успио да пажљиво послушкује говор тијела. Дао је маха и слободи изопачености, насиљу и врло често еротској фантазији. Његови су ликови разапети између сумње и повјерења, потврђености и одбацивања.

Посматрајући цртеже Дада Тошковића и Поповића можemo рећи да се ради о ствараоцима особитог израза. Њихово дело чврсто стоји у вртлогу покрета и појава градећи мостове између прошлог и садашњег. Драгана ИВАНОВИЋ

СВЈЕДОЧАЊСТВА

„ВЈЕНЧАЊЕ ЦРНЕ ГОРЕ С МОРЕМ“

Послије низа побједа у дугом и тешком рату против Турака (1876 - 1878), црногорска војска је коначно изашла на море заузевши Бар, 10. јануара 1878. године. То је био велики историјски догађај не само за малену Црну Гору, већ и за све оне људе словенске крви који су тада маштали о једној великој заједничкој, равноправној држави, Југославији. Овај догађај практично је значио прву етапу у ослобађању наше јадранске обале послије слома наших средњевековних држава и пада Дубровачке републике. Развијање црногорске заставе у овом дијелу Приморја отворило је пут њеном даљем ослобађању кроз Балканске, Први и Други свјетски рат. Тим поводом, књаз Никола је дошао у Бар са својом пратњом, да се, како сам рече, "... поздрави са морем...". У књажевој пратњи су се, поред књегиње Милене, сина Данила и кћери Зорке, налазили војсковође: Божо Петровић, Петар Вукотић, Машо Врбица, Илија Пламенац, Пеко Павловић, Марко Миљанов и др. Свједочанство о овом, по Црну Гору веома важном догађају, уткано је у умјетности поезије и пљен на платно). Централно концентрисану композицију слике каракеришу извесни сценски елементи са ликовима из аутентичне историјске прошлости Црне Горе, преко којих је, уз примјетну театралност, сажето изнесен главни алегоријски симбол купног дешавања. Једрењак који се отискује од Барске обале окићен је ловоровим вијенцем и обавијен тробојним тракама на којима су исписане побједе црногорске војске у овом рату: Вучји до, Никшић, Фундина, Бар. На најувишијем мјесту бродског прамца представљен је књаз Никола са испруженом руком у којој држи прстен. Поред њега су књегиња Милена и син Данило, док је кћи Зорка наслољена на врх прамца. Око књаза су представљене и војсковође као његова блијака пратња. Са десне стране слике приказан је народ који са обале поздравља брод и књаза. Стилски, Жмирић припада кругу сликара романтичарског опредељења са примјесама италијанског класицизма, што је јасно уочљиво и на овој слици. Кроз валерски обогаћене жуто-смеђе тонове колорита сликом влада сигуран, академски савла-

сликарства. Наиме, књаз и пјесник, Никола Петровић-Његош је „навече Никољдана 1877.“, негде мјесец дана прије ослобођења Бара, спјевао пјесму „Мору“ посветивши је овом догађају. Она гласи:

„Поздрављам те, сиње
море,
О ливадо течна, равна,
Ти велика просторијо,
Жељо наша преодавна!

Буди моје, сиње море,
Дубине ти и ширине,
И тако ти свих
вјетрова
Трог уједа и тужица!

Буди моје бродова ти,
И мучених помораца,
И лијепог плаветнила

Буди моје море плаво
И уз камен мој
Док је свијета, док је
пјенуши
ПУЛ

Док те сунце не исуши!"
Ликовни запис о овом догађају оставио нам је задарски сликар Иван Жмирић насликавши алегоријску слику „Вјенчање Црне Горе са морем", и то непосредно послиje заузимања Бара, односно године 1878. Ова слика повећих димензија (130x105 цм), данас се налази у Поморском музеју у Котору, а рађена је у технички крејон на папиру (залије-

пљен на платно). Централно концентрисану композицију слике кара-kerihu извјесни сценски елементи са ликовима из аутентичне историјске прошлости Црне Горе, преко којих је, уз при-мјетну театралност, са-жето изнесен главни алегоријски симбол цјело-купног дешавања. Једре-њак који се отискује од Барске обале окићен је ловоровим вијенцем и обавијен тробојним тра-кама на којима су ис-писане побједе црногор-ске војске у овом рату: Вучји до, Никшић, Фун-дина, Бар. На најуви-шенијем мјесту бродског прамца представљен је књаз Никола са испру-женом руком у којој др-жи прстен. Поред њега су књегиња Милена и син Данило, док је кћи Зорка наслођена на врх прамца. Око књаза су представљене и војско-воје као његова ближа пратња. Са десне стране слике приказан је народ који са обале поздравља брод и књаза. Стилски, Жмирић припада кругу сликара романтичарског опредељења са примјесама италијанског класицизма, што је јасно уочљиво и на овој слици. Кроз валерски обогаћене жуто-смеђе тонове коло-рита slikom влада сигу-ран, академски савла-

дан, цртеж.
Према истраживању проф. Игњатија Злоко-вића, Иван Жмирић се родио у Задру 1842. године у чиновничкој по-родици. Залагањем и настојањем учитеља, по-знатог задарског сликара Salghetti-Diriolia, шире сликарско образовање је стекао у Италији (Фиренца, Венеција и Сиена). По завршетку школовања враћа се у родни Задар, где ће око тридесет година подучавати цртање у гимназији. Упоредо са наставничким послом, Жмирић се бави сликањем и одржава приватну сликарску школу. Такође је активно радио и као археолог, музеолог и конзерватор. У тематском смислу, у сликарству су га најчешће занимале историјске композиције и композиције инспирисане актуелним националним мотивима. Шкrtti биографски подаци о овом сликарју откривају нам да је током свог сликарског рада урадио већи број слика из наше прошlostи, којима је нажалост, данас нестао траг. Поред слике „Вјенчање Црне Горе са морем”, познате су и његове слике „Браћа су убијала браћу” (настала под утицајем братоубилачке борбе Срба и Бугара на Сливници 1885. г.) и „Балканска царица”.

Култура и уметност

ЗАНИМЉИВОСТИ ИЗ АРХЕОЛОГИЈЕ

О РИМСКОМ НАКИТУ

Накит представља специфичан облик духовне и материјалне културе сваког народа. Он може да се посматра или као дио одјеће, који некада може да има практичну намјену, али који, истовремено, одражава положај његовог власника усталежу, породици, војсци или култу. Кроз накит сваки појединачник испољава своју потребу за кићењем, а богатство форми и раскош техничка украсавања свједоче о општем стилу умјетности. Основни типови римског накита израђени су од племенитих метала - злата, сребра, бронзе, гвожђа, полурагог камена и стаклених паста. Кроз цио римски период употреби су све форме накита: минђуше, прстене, ланци, оглице, наруквице, привјесци, медаљони, разне апликације, игле и фибуле.

Најраспрострањенију форму накита представљају минђуше. Као драгоценi предмети дуго су се чували у породицама и преносиле с књевица на кољено. Привилегију ношења минђуша имале су жене, а према писаним изворима бушење ушију је била и њихова обавеза. Минђуше носе поријекло са Истока. Жене су га носиле током цијelog архејског и класичног грчког периода о чему свједоче бројни камени споменици и скулптуре на којима су приказане. У периоду хеленизма доживљавају свој процват како по технички изради тако и по раскошној љепоти. Током римског периода хелинистички узорци доживљавају низ трансформација. Приликом израде, нарочито од Царског периода, у ве-

ликој мјери се користи разнобојно полураго камење, стаклена паста или зрна бисера. Минђуше са другим привјесцима, укraшене разнобојним камењем, биле су веома омиљене код жена из више стаљежа. Једноставније форме минђуше чине обичне карике од златне жице са или без привјеска, минђуше од златне жице савијене у облику латиничног слова C, које такође могу бити укraшene привјеском од полурагог камена.

Накит који је укraшava врат чине оглице настале комбинацијом различитих ланаца и перли од бисера, полурагог камена, пасте, златног лима или кости. Употреба разноврсног материјала стварала је богат колористички ефекат. Полихромни стил у изради оглица је за римски период битна карактеристика. Током другог вијека у моду улази употреба привјесака - медаљона укraшених камејом, гемом или новцем. Такође од другог вијека па до краја касноантичког периода у употреби су и перле прављене од златног лима, цилиндричног облика. Низане су у комбинацији са перлама разнобојног камена или писте.

Под наруквицама се подразумијевају колутови од различитог материјала који се носе на рукама, а ређе на ногама. Оне су превасходно женски накит. Прављене су од тордирање жице у чије жљебове се фиксирала нит тање жице. Крајеви се завршавају копчом орнаментисане у техники филиграна или гранулацијом.

Обичај ношења печат-

них прстења познат је још у древним источно-медитеранским цивилизацијама. Тек у Грчкој, а касније и у хеленистичкој и римској култури, прстен добија разноврсне облике рађене и укraшane различитим техникама. Из писаних извора сазнајемо да су Римљани прстен носили на домалом прсту, затим на кахипрсту и најзад на малом прсту. Неки облици прстења били су изузетно велики и масивни са веома широким раменima и стога тешки за ношење. Скоро сви облици римског прстења имају своје поријекло у хеленистичким узорима. Форма прстена је зависила и од практичне намјене; уколико је служио као печат, прстен је морао да буде израђен тако да издржи притисак на раменima, а ако је био искључиво украс он је могао да добије фине линије, да буде лак за ношење. Када би неки облик стекао велику популарност, занатлије су га израђивале у различitim материјалима тако да је прsteњe од стаклене пасте и полурагог камена добијalo forme златних. Прstене је могло да служи као ознака достојanstva, као печат или као амулет, или да означи вјерски статус. Често је ова врста накита могла да има неколико намјена, а да поред тога служи и као украс. Једино прстенови - кључеви, који су изузетно чести код Римљана су имали чисто практичну намјену.

У збирци римског пр-

стења Народног музеја у Београду чувају се два прстена од опала - бијело плаве боје у облику алке и кружног пресјека. Оба примјерка пред-стављају случајне налазе из Будве, а на основу аналогија датовани су I. в. наше ере. Предмети који су поред осталих намјена имали и својство накита чине игле и фибуле. Игле су најчешће коришћене као укоснице и у употреби су кроз цио антички период. Израђивање су од злата, сребра, бронзе и кости. Украшне главе игала обрађивање су на различите начине. Поред једноставних коничних и биконачних облика јављају се игле чији су горњи дјелови моделовани у виду женске бисте, амфоре или фигуре неког божанства. Фибула је сложена игла са осигурачем, најчешћа за прикопчавање два дијела тканине. Како фибуле имају практичну оне се само условно могу сматрати накитом, али пошто су употребљаване на видљивим дјеловима одјеће имале су својство украса, а понекад и значење обличја. Фибуле су најчешће израђиване од бронзе, а луксузни пријемери од злата и сребра. Својство накита је највише изражено код фибула од сребра, а појотову злата.

Желена ЈЕЛУШИЋ

КАСТЕЛ-ЛАСТВА

Дуо се силази у долину мора, од Горњих кућа, небу отворених, где све више жућа лоза и смоква остављене крај зидина осамљених дуо се силази у подигнуту врш воде, плав као бескрај зоре у славуја- над морем је оно што дуо тражим, донесено божјом руком, и однесено по свој даљини морској- драје камене куће зашварају шавне прозоре прег оштим спаражом, прег лујшим камцијама судбине, штко косе луде - ја не знам куд идем, док ме у срцу леца жалац празнине- о море, овјенчај нас свејштоју великом, коју видимо, док сизалома ко Анхлантикој кћери, ка ономе чеја нема, а штак су обравдања у свејштуџавом кућињаку наших снова, из којих не можемо изићи ни након смрти.

Војислав ВУЛНОВИЋ

ПОСЕЈДОНОВ САН ИЛИ ПИРАНДЕЛОВ ПИР

(помрачење Сунца)

Док море хукањем је
ремешило Посејданов сан
Посејдан цикну
и преболови дан.

Пирандело шај тихо је
смијехом Сунце на гвобој
йозвао, да се Ђомрачи
шак Мјесец блата луна
огрују сјају корону
исијаваше мрак.

Пирандело за Сунцем
у подморје, за сјејштоју
роњаше, прешакао је
шјесак прстима, шјеском
йсао џешчана слова
о Ђомрачењу Сунца
- Завјешашање.

Јасна Ч. ВУКОВИЋ

ЗАПИС

НИСИ ВИШЕ МАЛА...

Кад год ме неко подсећи на датум мог рођења, стављајући примиједбу на нешто што ја чиним ил не чиним: НИСИ ВИШЕ МАЛА, вратим мозак са чекања, и повјерим му један, хајде да кажем, озбиљан задатак. Почнемо да се бавимо, и мозак и ја, питањем које најмаће свијет који ме окружује не би ли нашли одговор - зашто нас од рођења подсећају на датум производње, бар једном годишње, и зар је могуће да немамо пречих јубилеја? Броје нам године ко медаље и тјерају да се радујемо што старијим, још нам уз пут подваљују и да то није старење него одрастање, а ако ненасједнемо на овај јефтин трик почину преслишавања на свим нивоима, све као: те шналице више нису за тебе, то носе дјеца у забавишту, или прерасла си ти ту гардеробу - то није мода за твоје године, кад планираш да почнеш да носиш штикле, пијеш кафу и да се удајеш?...

Питања ни паметнија ни глупља од онога ко их поставља - преслишавају ваш датум рођења ко таблици множења и броје колико још љета па ћете бити за старо гвожђе - заборављају да младост није ни у матичној књизи рођених, ни у личној карти него у човјеку и да она стапаје све док јој не ускрати гостопримство. Младост се не стиди година и не бежи од њих, држе се за руке ко заљубљени, а младости се плаше само они који остале прије времена јер човјек никада нема много година да би морао да буде стар.

Милица ЧУЛИЋ

О ПОРИЈЕКЛУ ПОЗНАТИХ РИЈЕЧИ

Одакле потиче ријеч музей?

Код Грка и Римљана мјесто посвећено Музама, храм посвећен музама. Музе су кћери Бога Зевса и Мнемосине, богиње и заштитнице учености и лијепих вјештина, нарочито пјесништва и музике. Било их је укупно девет. Калиопа је била заштитница епског пјесништва; Клио, музика историје; Мелломена, музика трагичне и лирске поезије; Талија, музика комедије и комичне поезије; Еутерпа, музика лирског пјесништва; Ерато, музика љубавне поезије; Уранџија, музика астрономије; Полихимија - у преводу "богата пјесмо", музика свечане пјесме и рјечитости; Терпсихора, музика вјештине играња. Тако да је било мјесто где се чувају збирке предмета из области уметности, етнографије, археологије, историје, технике итд. Уметност музика - музика - обухватала је све оне уметности које су утицале на образовање духа и срца, а тек у хришћанској периоду добила је уже зна-

чење као чисто тоиска уметност.

Одакле потиче ријеч овација?

Ријеч овација потиче од латинске речи овис што значи овца. Када су Римљани послје својих победоносних похода тријумфално улазили у град окићени митрним и ловоровим вијенцима обавезно су приносили жртве својим боговима. Као жртвени дар клаја се овца - лат. овис. И данас, када се неком јавије и бурно укаже велика почаст рећи ћемо да је доживио овације.

Одакле потиче ријеч гимназија?

Код старијих Грка то је било мјесто - гимназион, где су младићи и одрасли мушкарци потпуно голи (гр. γυμνός значи го) радили тјелесне вježbe ради обликовања свога тijela. Касније то постаје средиште и духовнog живота, а у данашњем смислу је то школа у којој се врши припрема ученика за виша школовања.

Припремила Ј. Ј.

УКРАТКО

АКАДЕМСКА МРЕЖА

У Хотелу "Палас" у Петровцу је од 1. до 12. септембра одржана Јељта школа у организацији ДА-АДа (Њемачка академска мreža).

Суорганизатори овог скупа, који окупља програме студената техничких факул-

тета из југоисточне Европе и земаља бивше Југославије, су Ерланген Универзитет из Нирнберга и Пакт за стабилност југоисточне Европе.

Школа је до сада два пута одржавана у Охриду.

Д.

ЛИКОВНА КОЛОНИЈА „БУЉАРИЦА 2001.“

У раду Пете колоније ликовних стваралаца „Буљарица 2001“ су учествовали: Никола Гвозденовић - Гвоздено, Драган Миљенковић - Ђурђево, организатор колоније, Невена Стојасљевић, Марија Ђокић, Младен Ђадњар, Марина Радуловић, Јанко Стојановић, Дејана Маринова - Деша, Владан Тилић.

У Галерији „Марко К. Гргетић“ у Петровцу је 11. септембра отворена изложба учесника ове сликарске колоније.

Д.

ИНСТИТУТ НА ЦЕТИЊУ

У Јавној установи Спомен дому „Режевићи“ 16. септембра одржана је промоција књиге Павела Аполоновића Ровинског „Дјевојачки ин-

ститут на Цетињу“. О књизи су говориле Мила Медиговић-Стефановић, Божена Јелушић и Марина Мартиновић.

Д.

ДЕСЕТ НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА БУДВАНСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У СЕПТЕМБРУ

1. Андреј Макин: Реквијем за Исток, „Паидеа“, Београд, 2000.
2. Арундинати Рој: Бог малих ствари, „Плави јахач“, Београд, 2000.
3. Гејил Мајк: Моја легендарна дјевојка, „Плато“, Београд, 2000.
4. Хориби Ник: Хај фиделити, „Плато“, Београд, 2000.
5. Светлана Велмар Јанковић: Нигдина, „Стубови културе“, Београд, 2000.
6. Хари Потер: Дворана тајни, „Народна књига“ и „Плато“, Београд, 2000.
7. Вјекослав Џенчић: Титова посљедња исповијест, „Графос“, Цетиње и „Орфелин“, Београд, 2001.
8. Тери Прачет и Мил Гејман: Добра знамења, „Стилос“, Београд, 2000.
9. Мирољуб Лазански: Увек постоји сутра, „Књига-камерц“, Београд, 2000.
10. Момо Капор: Ивана, „Зограф“, Ниш, 2001.

Духовно наслеђе

АТЕИЗАМ

МАТЕРИЈАЛИСТИЧКО СХВАТАЊЕ СВИЈЕТА И ХРИШЋАНСТВО

Двадесети вијек могли би смо назвати временом процвата материјализма и атеизма. На нашим балканским просторима другу половину двадесетог вијека можемо назвати временом богоодступништва. Владика Николај Велимировић у свом дјелу "Три авети европске цивилизације" као три главна душепогубна учења наводи Дарвинову "научну", Ничеову антиетичку и Маркову комунистичку теорију. Ове три фантазије постале су у деветнаестом вијеку изузетно популарне у Европи. Дјелимично због њих, Европа се више не икад удаљila од Христа. Иако је њихово гледиште превазиђено на нашим просторима духовних авети још увијек лутају. Комунистичка диктатура код нас послије Другог светског рата забранила је религију као "опијум за народ" (Маркс) и као замјену понудила култу личности вође (код нас Тито, у Русији балзамовани Лењин - као замјена за православне светитеље) и идеју научовјека (Ниче) као замјену за Богочовјека.

Морам скренuti пажњу да је идеја надчовјека добила централно место у нацизму. Као што можемо примјетити све три теорије су заживјеле и постали дрогме у Титовој Југославији. Данас се свијет њиховим плодовима згражава.

Чим су вјера и Црква пројеране иза кулиса брак је, нормално, постао превазиђена институција (бар у оном светотајинском смислу у коме је брак заједница љубави, а не партнерство у интересној заједници), а чедоморство природна појава вриједности на којима је такво друштво почивало. Младе генерације су васпитаване у увјерењу да Бога нема и да је човјек постао од мајмуна (Дарвин). Врлина је оружје слабих, а врхунац "васпитања" је однос режиму. Овакав систем је обезличио човјека, упропастио поро-

дцу и морално деградирао друштво у целини (шунд уместо културе и партијски курс уместо просвећености). На олтару атеистичке немани, жертвовани су многи, у име "виших циљева". Човјек је обезвређен на сваком плану - личном и друштвеном. На жалост, трагови оваквог учења још се назиру у нашој просвјети, као што и посљедице педесетогодишњег утопистичког раја на земљи још увијек трају.

Ако кажемо да смо морално деградирани (одступивши од традиционалних вриједности које свој смисао имају у хришћанству, а не нашавши адекватну замјену), а то се очитује у порасту криминала сваке врсте (од уличног па све до врха), где је узрок ове друштвене болести? Управо у духу где се зачиње свако зло, у духовној болести званој комунистички атеизам, који се код нас обрушио на цркву, просвјету, нацију и језик.

Као што ће Европи требати времена да се исцијели од материјалистичког утицаја и погледа на свијет да би поново постала Христоносна Европа (ако тако буду изабрали европски народи), тако ће и православним Србима на балканском вјетрометини требати пуно снаге и воље, унутрашњег препорода, да би се излијечиле све заблуде једног невремена.

Узак је пут који води у живот и тај пут су наши преци познавали. Потребно је много покајања и љубави да би дошло до духовне обнове која прво започиње у срцу. Ову обнову дугујемо својој дјеци. Поншто је знање увијек услов просвећености, обнову чека просвјета из које је за вријеме педесетогодишње ноћи на Балкану, међу првима, био протјеран Богоносни Просветитељ Св. Сава Немањић.

Миља РАДОВИЋ,
дипломирани теолог

ТЕОЛОГИЈА КАO ПСИХОТЕРАПИЈА

УЛОГА ДУХОВНИКА И ПСИХИЈАТРА У ОЧУВАЊУ ЗДРАВЉА

Човјек је по својој природи религиозно биће. Ово је тврђење које је посвједочила читава људска историја - човјек као ко-смичка појава јесте homo religiosus. Смисао ријечи религије (religere) јесте да је човјек биће које постоји у вези, у односу. По мјери своје повезаности са другим бићима и здравог односа са њима постаје право истинско биће.

Одговарајући на питање

Како се лијечи душа? - најприје морамо да нагласимо постојање праве вјере. Ми православни пријемо велики значај очувању вјере, једноставно зато што знамо да ће због искривљавања вјере и исцељење само по себи бити искривљено. Богословље треба тумачити као медицину. Када покушава да различitim терапијским методама излијечи болесника медицина има у виду здраву особу. Исто можемо да кажемо и о богословљу. Богословље је учење цркве о духовном здрављу, али исто тако и путу који болесни морају да сlijede да би оздрављили. Управо због тога православни стављају тежиште на неповредиво очување дормата, не само због тога што се плаше искривљавања учења, него и због тога да не би изгубили могућност оздрављења, а према томе и спасења.

Патријарх Павле је у бејсјадама послије литургије, а и у овогодишњем новогодишњем интервјуу, истакао да се не поставља питање вјеродостојности дормата ни у једном времену, па ни у нашем, једино се поставља питање вјештина да се дормати, као нешто неопходно, у сваком времену примијене.

Хришћанство је нешто узвиšenije од свих тумачења теорија, али у објашњењу здравља и болести психијатар не може да забије психодинамске теорије личности. Его психоанализи говоре о здрављу говоре о стабилним границама ега, школа Мелани Клајн о досезању депресивне позиције, учење Маргарет Малер о успјешном превазилажењу фазе индивидуације - сепарације, Бион о способности садржавања, Кохут о капацитету за фрустрацију, Виникот о способности да се буде сам у присуству

другога и одсуству некомunikације. Према Кернбергу, душевно здравље одређује: дубина и стабилност унутрашњих односа са другима, толеранција амбиваленције према вољеним особама, способност за толеранцију кризи и одвајања, као и способност за прораду криза депресије, ступања до кога је интегрисан концепт доживаљаја себе као и ступањ до кога обрасци понашања одговарају том доживаљају.

За православну теологију нису толико значај појмови душевног здравља и душевне болести колико појмови духовног здравља и духовне болести. У погледу душевног здравља постоји потпуна сагласност између теолога и медицина - у ставу да не мора сасвим здравог човјека.

На скупу "Религија и душевни живот човјека" Епископ Бачки Иринеј је у оквиру свог излагања рекао: „Када говоримо о духовном здрављу и духовним болестима, по мјерима запажања подвигничког, истукственог богословља може да се додогоди да неко буде вијен као душевно уравнотежен и нормалан човјек, а да ипак буде духовно веома болестан. Са друге стране, за духовно здрава човјека, по мом скромном мишљењу, нема опасности да постане душевни болесник.“

Духовно здравље је здравље самог језgra човјековог бића. Оно се огледа у општењу и заједници љубави између човјека и Бога, између човјека и других људи, између човјека и природе, односно Божје творевине. Без овог свеобухватног доживаља љубави, као основне претпоставке нашег бића и живота, нема духовног здравља. Оно се поистовjeујe са личностима и сaborним начином постојања и дјељања, са откривањем и развијањем најдубљег светотројичног ткања наше боголике природе. Тај процес и подвиг назива се у црквој етици, и нарочито у дјелима Јустина Поповића, христољубљење или обогочовјечење. Само истински духован човјек, човјек врлине и свјетости, јесте духовно здрав човјек.

Људске врлине и страсти нису друго до симтома духовног здравља и духовне

болести.

На основу тих симптома може да се закључи о духовном стању неког човјека. По мјерима аутентичног хришћанског духовног искуства суд о свом и тујем духовном здрављу или духовној болести не може да донесе појединачна на основу сопственог индивидуалног запажања. Ни најсавременијем психијатру и психотерапеуту који може да досегне да вјеродостојно опише психичке одразе и изразе духовних стања, духовна стања по себи нису доступна: „Јер, као што пише у Првој Посланици св. Апостола Павла Коринћанима: ко од људи зна шта је у човјеку, осим Духа човјекова који је у њему.“

Религија и душевни живот човјека

Митрополит Амфилохије здравље посматра кроз равнотежу вертикале и хоризонтале која се открија у тајни часнога Крста Христовог. „Права, истинска религиозност није ништа друго него потрага за спасом од бесmisla, трагање и опит смисла, чежња за вертикалом која даје значај и равнотежу хоризонтале постојања, а све ово у суштини представља потрагу за здрављем. Нема човјеку истинског здравља без успостављања те равнотеже у њему самоме, у његовом самосазнању и уму, у његовом срцу и то не само на психолошко-емотивном и биолошко-инструктивном плану, било индивидуалном, било социјалном, него на битијном плану, кроз успостављање равнотеже између хоризонтале и вертикале, живљења мишљења и дјељања.“

Тајна те равнотеже вертикале и хоризонтале се открија у тајни часнога Крста Христовог. Није случајно то што је човјек створен у знаку крста, као крилат (руке) и крстоносно биће, биће рођено на земљи, или усмјерено својом вертикалом према небесима. У самом његовом природи је вертикална која утврђује и осмишљује хоризонталу дајући човјеку цјелосност, а то и јесте - здравље, омогућујући му да „лети“, да остварује свој вјечни смисао и назначење. Што је човјек

умом и срцем, својим свакодневним живљењем и постојањем ближи тој својој вертикални, своме темељу само истини ствари, то је религиозност, а тиме и свакодневни, свјетлоносни, смисаонији.

Читава теологија као теорија у основном значењу те ријечи, као загледаност и прозирање у тајну човјека у свијету и пред Богом, заснована је на Откровењу Божјем, и бави се темом исцјељења палог човјека и његовог повратка у стање првобитног духовног здравља. У том оквиру посматрана теологија није једна од теоријских хуманистичких наука или један од могућих религијско-филозофских система него својствена психотерапија утемељена на антропологији Цркве, а тиме и временски старија и методолошки широка од чисто научне психотерапије.

Прије неколико дана у ординацији у којој радим у Вјерском добротворном старатељству дошла је једна дјевојка коју сам раније више пута видијела у цркви. Испоставило се да је прије неколико година ишла на психотерапију код едукованог психотерапеута или је из неких, и њој сасвим неразјашњених разлога, од психотерапије одустала. Сада је послије неколико година сумаирајући своје осjećajne потребе и начине креативног испољавања, као и задовољства и радости које прима у животу, наглас размишљала да ли јој је психотерапија потребна и да ли је погријешила што је прије неколико година одустала од ње. Питала се и да ли је психотерапија уопште потребна и како су у ранијим вјековима хришћани живјели без ње. „Да ли су некада хришћани били другачији?“ питају је она. Ја сам користећи интерпретативну функцију психотерапеута, рекла да не знам да ли су данашњи хришћани онолико јаки колико су били они који су живјели на примјер у првим вјековима хришћанства. Ова дјевојка је рекла да нису и да је због тога био послао и психотерапији.

(Наставиће се)
Др Биљана АНЂЕЛКОВИЋ

1650 ГОДИНА ОД ЧЕТВРТОГ ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА

•У Манастиру Подмашије 27. августа одржано свечано бденије, а служио је Његово високопреосвештенији митрополит црногорско-ћрноморски ђосијодин Амфилохије.

Послије божје службе Митрополит је одржао предавање на тему „Богочвјечанско предање - жијевот и историја цркве у част 1650. године од четвртог Васељенског сабора (451-2001). Током програма изведена је представа - „Најдрагоценји бисер“ у извођењу гимназијалаца из Ба-

ра. У музичком дијелу програма учествовао је црквени хор из Кумбара „Свети Василије Остро-

ИЗЛОГ

НАЈСТАРИЈА КЊИГА У БУДВИ

•У ћорији храма Свете Тројице у Старој Будви 26. августу одржана је промоција фототипског и библиографског издавања „Мирослављевој Јеванђељу“. Била је то првика издавача издавачког појављивања овог пројекта, а који се сматра издавачким појављивањем вијека на југословенском, или и на ширим простиорима, и Будванију са овом изузетном књигом.

Фототипско и библиофилско издање „Мирослављево Јеванђеље“, најстарије, а како стручњаци кажу, и најљепше српске ћириличне књиге писане за хумског кнеза Мирослава, старијег брата Стефана Немање, штампано у 300 библиофилских примјерака, дјело је београдске издавачке куће „Досије“ и

ЛП „Службени лист“. Представљају га Будванима Вељко Топаловић из „Досијеа“ и Тамара Огњевић, историчар умјетности из Београда, објаснили су да је разлика између оригинална, насталог у посљедњим деценијама XII вијека, и фототипског издања само у томе што оригинал писан и илу-

миниран руком на пергаменту, док је фототипско издање штампано на луксузном папиру. Фототипско издање има и ту „предност“ у односу на оригинал што садржи знамениту 166. страну коју је давне 1845. руски владика Порфирије Успенски исјекао из оригинална у вријеме док је чуван у манастиру Хилан-

дару и понијо га са собом у Рус

Фельтон

ГРБАЛЬ У ОСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ 1941-1945 (19)

ОСЛОБОЂЕЊЕ

Пише: Јован ВУЈАДИНОВИЋ

Послије нешто више од три године и седам мјесеци - 22. новембра 1944. године у Грбљу више није било окупаторске војске. Након што је сломљен дуг и врло живав отпор Њемаца на простору Рисан - Грахово, дошло је до њиховог брзог повлачења дуж обале према југу. За свега четири дана, од 20. до 25. новембра, њемачке трупе су, одступајући пред јединицама НОВЈ, без већег отпора евакусали цио обални појас од Рисана до Улциња. Неколико дана прије Њемаца истим правцем су одступили и остаци квислиншких снага. Тиме је, пола године прије завршетка Другог свјетског рата, Грбаљ, као и остала мјеста у Боки, био коначно ослобођен.

Припреме за офанзивне операције на дијелу обале од Дубровника до Болјане, ради овладавања овим простором отпочеле су већ у првим данима 1944. године. Врховни штаб НОВЈ је, Наредбом од 6. фебруара, образовао посебну војну формацију - Приморску оперативну групу, која је имала задатак да своја борбена дејства усмјерава према овом дијелу јадранске обале, укључујући и шире залеђе.

Војно - стратешки значај јужног дијела јадранске обале са Бококоторским заливом увијек је високо рангиран. Послије искрцавања англо-америчких армија на територију Италије и њиховим напредовањем уз Апенинско полуострво, стратешки значај овог простора особито је порастао, и то за све војске ангажоване у том периоду на медитеранско - балканском ратишту. Природно, НОВЈ је ту имала нарочити интерес, што је утицало да се једна крупна јединица за дуже вријеме веже за тај регион.

У Приморску оперативну групу су, приликом њеног формирања, ушли: Шеста црногорска ударна бригада, Друга далматинска пролетерска бригада, Бокељски батаљон и тененске јединице Ловћенског и Никшићког одреда, а касније, кад су формиране, и Прва бокељска и Десета црногорска бригада.

Од формирања примор-
ске оперативне групе,
њене единице су опера-
тивно биле везане за под-
ручје јужног приморја и
средишњег дијела Црне
Горе где су извеле бројне
успјешне борбене задатке.

успјеле борбене задатке. Послиje ослобођења Никшића (крајем септембра 1944. године), а нешто касније Требиња и Дубровника, створени су повољни услови за офанзивне акције према бококоторском басену из сјеверног и западног правца. У то вријeme се формира прва бокељска бригада, која се читавим својим саставом, са дјеловима Друге далматинске бригаде, усмјерава на разбијање спољне одбране Боке, коју су Њемци организовали осллађајући се на повољне природне положаје и раније (за вријeme аустријске владавине) изграђени систем фортификација.

Предлог за формирање посебне бригаде, која би својим именом и борачким саставом била веза-

људства које се налазило у саставу њених јединица. Кроз бригаду је до краја маја прошло 2.944 борца.

Ситуацију у којој је формирана Бокељска бригада упечатљиво је представио њен командант Божо Јовановић, приликом прославе 50-годишњице бригаде: „Бригада је формирана у предаху од неколико сати између двије битке. Група бокељских батаљона претходног дана успјешно је, у садејству са Другом далматинском бригадом, разбила велику концентрацију четника Драже Михаиловића на простору Зубаца и Драгаља, а бригада је, такорећи из строја, послије формирања прошла на извршење првог борбеног задатка у саставу Приморске оперативне групе, која је од Врховног штаба добила задатак да разбие непријатеља и ослободи јужно приморје и његово залеђе од Дубровника до ријеке Бојане.“

Иза ове уопштено констатације да је бригада одмах послије формирања прошла на извршење борбених задатака, стоје сасвим конкретни бројни окршаји и жестоке битке. Први и трећи батаљон већ 6. октобра нападају Црквице, које заузимају 10. октобра. А том приликом је разбијена бројна четничка групација и ослобођено из затвора око 30 сарадника и симпатизера НОР-а. Послије ове акције батаљони одмах настављају са нападима на утврђене њемачке положаје, који доминирају простором Леденице - Грахово. Истовремено, Четврти батаљон је на Мокринама потиснуо и растјерао комбиновану формацију четника и жандара. Ова успјешна акција је изазвала деморализацију код четника, што је довело до фактичког распада Прве бококоторске четничке бригаде

под командом Николе Вукасовића. Други батаљон је такође успјешно извршио свој први борбени задатак (као јединица бригаде) ослободио је село Mrzinе у којему су били Њемци и усташе. Послиje ослобођења Цавтата и Дубровника (17. и 18. октобра) Друга далматинска бригада је упућена на херцегновско подручје. Ту већ дејствују Други и Четврти бокељски батаљон, па је заједничком акцијом бокељских и далматинских партизана до 28. октобра ослобођена читава обала од Суторине до Каменара, укључујући и Херцег-Нови. Тиме је створена могућност да се цјелокупни састав Бокељске бригаде и дјелови Друге далматинске усмјере на њеначке положаје у источном крају Енда.

На том простору Јемци су располагали знатним нагама које су биле постављене на већем броју обро утврђених положаја, при чemu су максимално

мално користили читав систем затечених фортификационих објеката које је подизала Аустрија још крајем прошлог вијека. Почетком новембра Њемци знатно појачавају своје снаге на потезу Котор - Рисан - Леденице. На том простору се, уз постојеће јединице, распорађује још читав један пук њемачке војске (523. пук 297. дивизије).

Упорност њемачке команда да сачува проходност комуникације Котор - Рисан и да задржи доминацију на положајима од Рисна до Грахова је слиједила из потребе да тим правцем, као бочним - главни је требало да буде преко Никшића - осигура повољне услове за повлачење својих армија из Грчке и Албаније. Ова комбинација је постала за Њемце особито актуелна послије ослобађања Београда и великог дијела Србије, чиме им је био коначно затворен вардарско - моравски правац. Ове околности су утицале да су партизанске снаге, одређене да ослободе преостали дио Боке, имале против себе бројне и добро опремљене њемачке јединице које су требало да по сваку цијену задрже своје положаје. Резултат су биле врло ошtre борбе са дosta крви и жртава. Но, жртве су увећане и тешким злочином који су Њемци извршили над цивилним становништвом у Рисну. У бијесу због губитака које су имали и све безизгледније ситуације у коју су западали, њемачки војници, у раним јутарњим часовима упадају у куће мјештана из којих изводе и на звјерски начин убијају 37 људи, већином жена, дјече и стаца.

Неколико покушаја јединица обије бригаде (Бољељске и Далматинске) да пресијеку пут Котор - Рисан и да заузму појединачна мјеста на тој релацији, којијесу доносили веће резултате. Њемци су успијевали да снажним противударима, уз велику ватрену премоћ, потисну од бале партизане који су распологали само лаким јешадијским наоружањем. Та искуства су упутила команду партизанских снага да организује длучујући удар на чељну позицију Њемаца, на Леницима и околним тврђеним положајима.

Заузимање утврђења од етона и дебелих камених идова било је немогуће без масовније употребе артиљерије. У ту сврху је инажирана подршка од дивизиона артиљерије један из састава Другог корпуса НОВЈ, а други је припадао енглеској војци, који је, као савезнички помоћ, упућен у Црнују преко Дубровника.

Уз подршку топовске атре, партизани су зауимали тачку по тачку стпора, користећи често и свој опробани систем наада бомбашких група из којих су слиједили јулијански наступи бораца.

Тако је из дана у дан су жаван простор на којем су се Њемци бранили. Већ 14. новембра били су сабијени у касарну и околне бункере на Леденицама. И у таквој безизлазној ситуацији, опкољени Њемци пружају очајнички отпор. Пошто је касарна имала дебеле камене зидове и била заштићена живчаним препрекама и нагазним минарима ради ефикасног разарања касарне топови су приношени на рукама на свега стотинак метара удаљености.

У рано јутро 18. новембра, Први и Трећи батаљон Бокељске бригаде и Пети батаљон Далматинске извели су силовит напад на касарну и околне тачке одбране. Уз интезивну пушчану и митраљерску ватру, којом је засипан цио положај њемачке одбране, топовске гранате су рушиле и пробијале зидове касарне. Послије неколико часова Њемци су се појавили са бијелом заставом тражећи прекид ватре. Иако присиљени на капитулацију, њемачки преговарачи покушавају да избегну предају. Прво траже да предају само рањенике, а да се осталима дозволи да одступе према Рисну. Кад је то одбијено њихов нови захтјев је био да се предају Енглезима - вјероватно плашећи се освете и гњева партизана за ратне злочине, од којих је онај у Рисну био сасвим свјеж. На такве захтјеве командант Бокељске бригаде је реаговао наређењем да се приступи разоружавању њемачких војника. Послије неколико случајева силом одузетог оружја дошло је до предаје читавог гарнизона. Заплијењена је и велика количина оружја и ратне опреме.

У току дванаест дана за-
вршних борби око Гркав-
ца, Голог врха и на Леде-
ницама, Њемци су изгу-
били више од 500 људи,
од чега око 250 погину-
лих и рањених, док је
исто толики број био за-
робљен. У тим борбама и
партизани су имали зна-
чајне губитке. Из два ба-
таљона Бокељске бригаде
погинуло је 37 бораца, а
71 је рањен, Батаљон
Друге далматинске, који
е учествовао у овим бор-
бама, имао је 12 погину-
лих и 48 рањених бораца.

Послије овог пораза и губитка положаја на Лепеницама, уз истовременни неуспјех да изврше пробој од Даниловграда према Никшићу, њемачкој команди је постало јасно да је пропао план стварања коридора за повлачење преко источне Керчевине према Сарајеву. Једини излаз за њемачке јединице које су држали положаје у Боки на јужном приморју је било одступање према Албанији, где би се пријеључили својим трупама које су пристизале из Грчке и прикупљале се у вејону Скадра и Подграђу.

Уски приморски појас

којим су Њемци могли одступити, био је изложен ризику од бочних напада са истока, што је постало нарочито изгледно послије ослобађања Цетиња. У таквој ситуацији њемачка команда је била присиљена да организује брзо извлачење. Повлачење је отпочело ноћу 20/21. новембра, када су Њемци напустили Рисан. Већ сутрадан, 21. новембра, нападајући њемачке заштитне јединице, у Котор улазе партизани, прво једна чета Четвртог батаљона Бокељске бригаде, а нешто касније и дјелови Друге далматинске бригаде. Послије одступања из Котора, Њемци организују на Тројици отпор који је за неколико сати задржао наступање партизанских снага. Њемцима је ово задржавање било потребно да би извукли дјелове, својих јединица из Тивта и са Луштице. То је био и посљедњи, нешто озбиљнији отпор окупаторских снага при одступању из Боке.

Подручје Грбља Њемци су напустили у току ноћи 21/22. новембра. За њима је, одржавајући борбени контакт, наступао Четврти батаљон Бокељске бригаде. Овај догађај је на војнички једноставан начин забиљежен у сјећању руководећих људи батаљона („Ратни пут IV батаљона I бокељске бригаде“): „Ноћу 21. на 22. новембра IV батаљон је дејствовао у правцу Тројица - Радановићи - Будва, прогонећи непријатеља који је био у одступању. Ноћу 22. на 23. Батаљон је заноћио у грбалајским селима Пријевор - Свињицта. Ујутро 23. новембра Батаљон је почео наступање правцем Будва - Петровац - Бар“. (Навод из монографије „Прва Бокељска НОУ Бригада“). Тако је прва партизанска јединица која је ушла у коначно ослобођени Грбљ био Четврти батаљон Бокељске бригаде. У овом Батаљону је било и доста бораца из Грбља, па је за њих овај борбени успјех представљао посебну ра-

Приликом повлачења Њемци су порушили до-
ста објекта, нарочито војних. У цјелини су ди-
зали у ваздух складишта муниције и борбене опре-
ме - што нијесу успјели евакуисати. Саобраћајни
објекти (путеви, мостови, пристаништа) били су
дјелимично оштећени, а од насељених мјеста
страдала је Љута (Доброта), где је запаљено око
30 кућа. Брзина којом су Њемци, гоњени у стопу,
одступали свакако је
утицала да разарања не
буду још већа. Приликом
одласка из Грбља Њемци
су минирањем до темеља
порушили породичну ку-
ћу Мила Радановића у
којој је била смјештена
муниција и друга експло-
зивна средства. У кући
се налазио непокретни
Мило, који је смртно
страдао приликом мини-
рања куће. Код биљеже-
ња овог случаја ваља ис-
таки да је породица Ми-
ла Радановића у цјелини
активно учествовала у
НОП, од почетка устан-
ка. Милов син Божидар
био је познати комуниста
и функционер КПЈ, још
д раних двадесетих го-

Из стручног угла

ЗДРАВА ИСХРАНА

СОЈА -
ТО ЈЕ ЗДРАВЉЕ

Раније, соја се обично додавала помало у све", каже Дана Јакоби, аутор многих кувара. Постојала је идеја да се јела тако справљају да то додавање нико не примијети. Данас, она не оклијева да објави, у једној књизи о соји, кулинарске тајне потекле из њене властите кухиње. Уз све добро што се каже о соји, додаје она, људи су прије свега жељни да сазнају како да је укључе у своју исхрану.

Соја и холестерол. Пronајди соју више није проблем. Нови производи који су нам на располагању у самопослугама омогућавају нам да је нађемо у мноштву јела за све дневне обројке од доручка до вечере. Доказано је да соја може у оквиру дијете сиромашне масноћама умањити опасност од коронарних болести, одржавајући низак ниво холестерола.

Произвођачи допунских намирница то користе како би изнijели на тржиште капсуле са изофлавонима пречишћене соје - то јест супстанце блиске естрогенима којима се припуштују благотворна дејства соје. Али, ако апсорбовање соје у малим количинама и може помоћи да останемо у добром здрављу, узимати је у великим количинама - нарочито у концентрисаном виду - можда и није препоручљиво, јер још се не зна да ли су те високе дозе безопасне.

Сем тога, сама соја присутна у јелима - не и у облику капсула - може снизити ниво холестерола. Већина истраживања показала је да њена благотворна дејства долазе из протеина соје, који природно, садржи изофлавоне (сос од соје, међутим, добијен из зrna соје не садржи их). Према истраживању изведеном 1995. године, код особа са повишеном стомом холестерола које су просјечно дневно узимале 47 грама соје, забиљежен је пад њихове опште стоме холестерола за 9% и стоме холестерола ЛДЛ (рђавог) за 13%. То није без интереса, јер свако смањење за 1% смањује за 2% опасност од кардиоваскуларних болести.

- Чак ако је стома већа холестерола и нормална, додавање соје у ваш јеловник може само да помогне да га стабилизујете - тврди Девид Џенкинс (David Jenkins), професор медицине и нутрициониста са универзитета у Торонту.

Соја и рак. У Кини и Јапану где је соја основни елемент у исхрани, проценат смртних случајева изазва-

них раком дојке или простате знатно је нижи него у другим земљама, попут САД и Француске. Научници нису сигури да се то дuguје соји, јер азијски јеловници у много чему разликују се од наших. Ипак, употребујући 1200 жена оболелих од рака дојке са 23.000 здравих испитаница, јапански истраживачи примијетили су сљедећу појаву: жене које су у предменопаузи јеле соју најмање три пута седмично, несумњиво је да су се излагале мањој опасности од те врсте рака. Док год ти резултати не буду коначни, истраживачи се слажу да тај проблем заслужује продубљеније студије.

Соја и топлотни таласи. Извесна истраживања показала су, такође да соја може ублажити неугодности менопаузе, што изгледа логично, будући да су изофлавони соје фито-естрогени. У периоду менопаузе те компоненте могу помоћи да се спријечи опадање стоме естрогена. Амерички истраживачи 1999. године извели су истраживање које је обухватило групу жена у менопаузи, у чији су оброк два пута дневно додавали 10 грама соје. Тај режим изазвао је лагано опадање топлотних таласа и ноћних знојења. Према једној другој свјежијој студији, дијететичка соја у борби против топлотних таласа и ноћних знојења. Према једној другој свјежијој студији, дијететичка соја у борби против топлотних таласа и ноћних знојења. Према једној другој свјежијој студији, дијететичка соја у борби против топлотних таласа показала се мање ефикасном него естрогени, али ефикаснија него плацебо. Стручњаци мисле да су неопходна додатна истраживања да би се утврдила улога коју соја има у ублажавању симптома менопаузе.

Дејство соје против холестерола и велика вјероватноћа да она може умањити опасност од рака, представљају доволан разлог да соја редовно буде присутна на вашој трпези. Колико често? Уколико немате проблема са холестеролом, задовољите се тиме што ћете соју укључити у свој јеловник.

Ако је ваша стома холестерола знатно повишене, а желите избјећи узимање медикамената, покушајте да редовно узимате протеине соје.

Но, прије тога потражите мишљење свога љекара.

Није неопходно да опонашате Дану Јакоби и да соју свујдје стављате. Треба да знate да 100 грама соје твори од 4 до 20 грама сојиног протеина и да је данас садрже многе намирнице.

Selection, 5/01
Аутор: Питер Жаре
Превео: Р. Ђерић

ПОЉОПРИВРЕДА

Органске материје у земљишту имају вишеструки значај. Свако земљиште (изузев скелетних) има одређену количину органских материја и она се креће у просјеку око 5%. Међутим, највећи дио земљишних површина има између 2 и 3% органских материја - хумуса. Неки типови земљишта, као што су: чернозем, буввица, тресетно земљиште, лесно земљиште, ритске црнице и сл. имају и до 10% хумуса.

Органске материје у земљишту повећавају плодност, стварају услове за повољан водни и ваздушни режим, омогућавају развој микроба и фауне, стабилишу структуру и уопште повољну средину за развој кореногов система и исхрану биљака. Веома је значајно да се одржи ниво органских масе у земљишту. Коришћењем од стране биљака, минерализацијом и ерозијом (посебно на падинама) органска маса се смањује више или мање што зависи од типа земљишта, надморске висине и положаја терена. Природна популација од лишћа, травног покривача и сл. знатно је мања од губитака. Ове чињенице намећу потребу да се земљишту дају органске материје и одржи ниво као и повећа у предјелу кореновог система.

Органске материје се дају земљишту у облику стајског ћубрива, компоста, глисте-

ПРОИЗВОДЊА И УПОТРЕБА
ОРГАНСКИХ ЂУБРИВА

њака, тресета, зеленишног ћубрива и разблажене осоке.

Стајњак се добија од измета говеда, коња, свиња, коза, овца и живине. Ова ћубрива се могу користити појединачно или помијешана у различитим односима или помијешано са простијком. Стајско ћубриво се не користи свијеже већ мора извесно вријеме да одлежи у циљу сагоријевања - превирања. Свежи коњски стајњак са сламеном простијком служи за загријевање земљишта у топлим лејама за производњу расада поврћа, цвијећа и др. У просјеку стајњак садржи воде 75%, азота (N) 0,50%, фосфора (P_2O_5) 0,25% и калијума (K_2O) 0,60%.

Сагоријевање стајњака треба да се обави у гомилама дебљине до 2m наслагано у бетонским, дрвеним, озиданим или укопаним складиштима. У периоду дозријевања треба га измијешати 1-2 пута да добије ваздух потребан микроба и за друге хемијске процесе. Стајњак се износи на њиве, у воћњаке, винограде, повртњаке и др. у полуогрелом и згорелом стању у току јесени и зиме и одмах укопава или заорава.

Компост је органско ћубриво направљено у домаћинству од разних органи-

ских отпадака који потичу од остатака прераденог воћа, комине, пљеве, сламе, лишћа, отпадака из кухиње и др. За слагање отпадака користе се слични објекти као и за стајњак. У току сагоријевања компост се мијеша више пута и према потреби кваси водом. Компост је погодан за употребу послије 1,5 do 2 године дозријевања, а највише се користи за поврће, цвијеће, конјејерско гајење воћака, а може се користити и за исхрану воћака, винове лозе и других култура.

Глистењак је органско ћубриво настало исхраном калифорнијских глиста. Храна за глисте је стајско ћубриво, лишће, слама и други органски отпади у домаћинству. Прерадени стајњак и друго од стране глиста сије се, суши, пуни у кесе и цакове и износи на тржиште. Глистењак је веома богат минералним храњивима и зато се даје у мањим количинама цвијећу, поврћу и другим културама.

Тресет је органског поријекла од различних биљака хумифициран у земљишту. Ђубрењем тресетом у земљиште се уноси органска маса и поправљају физичке, хемијске и биолошке особине земљишта, али се уноси много храњивих материја. Тресет користи се најчешће производи у међуредном простору воћњака и винограда сјевом легуминозних биљака и њивовим заоравањем у периоду цвећа. На овај начин се земљиште обогаћује органском масом која може замијенити стајњак и друго, ако се добро његује и на вријеме заоре.

Разблажена осока је течни остатак из штала, мокраћа која се сакупља и растура по засадима, њивама, ливадама и др. Разблаживање се врши непосредно пред употребу у односу један дио осоке два дијела воде.

Органска ћубрива се уносе у земљиште прије подизања засада у циљу хумификације земљишта и у току гајења разних биљака у циљу одржавања нивоа хумуса и евентуално његовог повећања. Ова ћубрива треба да се све више користи у циљу производње здраве хране и очувања биологије земљишта и вода.

Јован М. МЕДИГОВИЋ
дипл. инг.

СВЕ О СОБНОМ ЦВИЈЕЋУ

Љепоту кордилине чине прекрасни црвенкасто или карминско обожени листови. За раст је потребно свијетло и тољко место.

Постоји око двадесетак врста кордилине у Аустралији, Индији и Америци. Све припадају породици агава (agavaceae). Култивирање облике одликују лијепи, сабљasti, густо израсли листови.

Једна од омиљених врста је „Red Edge“ карминско-црвених листова. Код врсте „Tricolor“ присутна је још и жутица.

Име кордилина потиче од грчке ријечи kordyle, што значи таља. Близак је прасака (dracaena), а разликује се по коријену: кордилина има бијели, а змајевац жутисти коријен. Такође, коријен кордилине тјера издланке, а змајевац не.

Кордилина се може у прољеће посјијати. Најпогоднија температура је 20°C уз високу влажност ваздуха. Може се размножавати и откинутим вршним резницама: ставите је у земљу за лончанице које сте додали пијесак.

Понекад ће кордилина љети процјетати бијелим или љубичастим цвјетовима. Из њих ће се током љета развијити црвени бобе.

Залијевање и гнојидба

Залијевајте равномјерно и љети и зими водом собне температуре. Чешће је прескјете. Једном седмично прихраните је од марта до краја августа, а у преосталим годинама једном мјесечно.

Свјетлост и топлина

Кордилина захтијева свијетло и топло место, али не

подносије јаку сунчеву светлост. Сувише сунца редовно узрокује падање листова. Уобичајену собну темпера-

КОРДИЛИНА

Cordyline fruticosa (agavaceae)

туре добро подноси током цијеле године. Ипак, за врсту *Cordyline fruticosa* температура зими не би смјела бити нижа од 18°C.

Да би листови задржали карминско-црвено-зелену боју, кордилина мора бити на свијетлом мјесту, али не на директном сунцу.

Земља и пресађивање

Приликом пресађивања пазите да не оштетите осјетљиво коријење. Најпогодније вријеме за пресађивање је пролеће и лето. Употребите земљу за лончанице помијешану с хумусом и иловачом. Том приликом можете издвојити постране изданке из размножавања.

Припремила:
Нина АСАНОВИЋ

МАЧИ
КУВАР

Потребно: 5 мањих тиквица, кашика путера, кашика брашина, веза петрусица, 1 жуманце, 4 кашике павлаке, кашика сокада од лимуна, 1 већи кисјели краставац.

Очишћени и на ситне кочице исечене тиквице кувати у 1 литру хладне воде. Пропасирати их и добро изгњечити виљушком, па вратити у воду у коју су се кувале. У посебном суду направити запршку од путера и брашина, па запржити чорбу, посолити је и посuti ситно сјецканом петрусином. Оставити да ври неколико минута па додати зачин. Скинути са шпорета. Размутити жуманце и павлаку у другом суду и у то постепено додавање уља и лимуновог сока. Када се угрожи сав материјал, додати со, бiber и ситно сјецкану краставац.

ПЕЧЕНЕ ПАПРИКЕ
СА МИЛЕРАМОМ

Потребно: 1 кг црвених печених паприка (може и из замрзивача), 1 дц уља, 2 дц павлаке, 2 чешића бијelog лука, 1 веза петрусица.

Паприке опрати, осушити и испечи на плотни шпорет. Ставити их у дубљи суд, покlopiti, па кад се про-

Лејота жене

ЗДРАВА ИСХРАНА

ВИТАМИНИ И МИНЕРАЛИ
ЗА ЗАШТИТУ КОЖЕ

Витамине и минерале љети можете искористити да побољшате отпорност коже. Ризици нису мали (УВ - зрачења, високе температуре), а смањиће их паметно састављен јеловник.

ВИТАМИН А (ретинол): Кожи осигурује еластичност и влагу. Нај извори су жуто и зелено поврће, јаја, цигерица и млијечни производи.

ВИТАМИН Ц (аскорбинска киселина): Учествује у синтези колагена, повећава еластичност коже. Извори су већина воћа и поврћа, посебно киви, агруми, паприка, парадајз.

ВИТАМИН Е (токоферол): Успорава старење станица, штиће крвне жиле. Има га у поврћу, махунаркама, уљу, пшеничним клицама и сјеменкама.

ВИТАМИН Д (калциферол): Важан је за раст и развој кости. Има га у туњевини, сунцокретовом уљу, жуманцу и млијеку.

ВИТАМИН Б1 (тиамин): Побољшава еластичност и рад мишића. Извори су у интегралном хљебу, печуркама и цигерици.

ВИТАМИН Б12 (цијанокобаламин): Важан је за метаболизам масноћа и стварање црвених крвних зрања. Има га у риби, јајима и млијеку.

ЖЕЉЕЗО: Јача природну способност одбране коже од штетних утицаја. Извори су све изнутрице, зелено поврће и интегралне житарице.

ЦИНК: Помаже у искоришћавању витамина групе В. Има га у сјеменкама, посебно у бундевинама.

МАГНЕЗИЈУМ: Помаже у искоришћавању витамина Б, Ц и Е. Извори су у воћу, житарицама и сјеменкама.

БАКАР: Појачава стварање пигмента који даје боју коже и коси. Са витамином Ц ствара еластин који даје тонус кожи. Има га у сјеменкама и сувим махунаркама.

A.K.

САВЈЕТИ КОЗМЕТИЧАРА (КОЗМЕТИЧКИ САЛОНОМ „ЕНИГМА“)

РУКЕ - ОГЛЕДАЛО НАШЕ ЛИЧНОСТИ

Читав наш изглед могује покварити грубе, наборане и науредне руке. У кожи руку постоји мало лојних жлијезда и кола-

намажите руке и лактова. Пожељно је једном не-дељно урадити пилинг руку и лактова, тако ће кожа омекшати и избије-

лија са површине. Ваш је избор да ли ћете користити неки од домаћих пилинга или препарate разних козметичких кућа.

Парафински третман руку

лити, а уједно ће се от- клонити слој мртвих ће-

За особе које посјећују козметичара предлажем

НОКТИ И ЊИХОВА ЊЕГА

За јачање ногтију који се луше и ломе прије свега је потребно повећати бјеланчевине у дневној исхрани. Потребно је уносити такође намирнице које садрже гвожђе, калијум

и остала витамина. Да ногти не би добили жуту боју избегавајте да користите ацетон већ користите скидач лака са ногтију. Скидач лака уједно садржи много витамина ко-

ји хране ногте. Ногте је добро трљати лимуновим соком, али да бисте увијек имали очуване и његоване ногте пожељно је једанпут мјесечно посјетити маникира.

ЊЕГА СТОПАЛА

Хладна или превише знојна стопала, задебљала кожа на петама, испод прстију, курје очи и урасли ногти све су већи проблем и код жења и код мушкараца. Неки од већих узрока су високе потпетице, шипљати врхови као и ципеле израђене од вјештачких материјала.

Основна њега стопала

влаге идеалне за развој гљивица. Користите турпије од природних влакана и избегавајте гробо одстрањивање рожнатог слоја жилетом. Док наносите крему добро је ради масажу од прстију према нози у смјеру срца. Масажа је веома корисна ако имате лошу циркулацију у ногама.

Подразумијева одржавање хигијене. Колико прање, толико је важно и сушење стопала како на скривеним мјестима и испод прстију не би остало

да би вам стопала као и колена били глатки, неопходно је два пута не-дељно ставити природну маску од мјешавине 150 г соли (по могућности мор-

Парафински третман стопала

вам је кожа на коленима потамњела мажите је свежим соком од краставца.

Данијела РАЈКОВИЋ

АЛТЕРНАТИВНИ ИЗВОРИ
БЈЕЛАНЧЕВИНА И ВИТАМИНА

дње вриједности бјеланчевина, али богате су витамином Б.

МЛИЈЕКО и **СИРЕВИ:** представљају богат извор животињских бјеланчевина. Млијеко је на љећвици вриједности одмах иза јаја, а има такав однос фосфора и жељеза да му је омогућена савршена асимилација. Сиреви су храна која има највише бјеланчевина, такође садрже витамин Б, жељезо, калијум и фосфор. Богати су киселинама, али и масноћом, чак више и од меса, а преконјерна конзумација може изазвати проблеме са гајашношћу и срцем. Ако имате више од 40 година дијетолози савјетују да сир не једете више од трипут седнично.

МАХУНАРКЕ: некад су се називале „месо сиромашних“ (махуне, грашак, грах) јер је то храна врло богата биљним бјеланчеви-

нама. Боље их је јести суве него свеже јер тако имају већу вриједност. У односу на месо имају висок постотак жељеза, фосфора витамина B1 и B2.

КОШТУНИЧАВО ВОЋЕ: печени кикирики садржи 29% биљних бјеланчевина, бадеми и ораси 16, а љећници 13. Садрже много жељеза, фосфора, калијума и цинка, као и витамина групе B!

Ако желите да се здраво храните и без меса, морате знати и где да пронађете хранљиве састојке, те тако комбинујете и употребите исхрану.

ВИТАМИН B1 можете наћи у интегралним житарицама, тијесту, хљебу, пивском квасцу, печуркама, жуманџету и мајунаркама.

ВИТАМИН B2 се налази у млијеку и млијечним производима, зеленом поврћу, житарицама, тијесту,

јајима и печуркама.

ВИТАМИН B5 сарже интегралне житарице, ораси, јаја, зелено поврће и, пивски квасац.

ВИТАМИН PП се налази у житарицама, мајунаркама и орасима.

ФОСФОРА има у млијеку, сиру, житарицама, мајунаркама и орасима.

КАЛИЈУМА има у млијеку, соји, орасима, бананама, кестенима, кивију, падајзу и кромпиру.

ЖЕЉЕЗО садрже плодови мора, јаја, зелено поврће, интегралне житарице.

ЦИНК се може наћи у млијеку, квасцу, пшеничним клицама, граху, соји и сиру.

БЈЕЛАНЧЕВИНЕ се налазе у јајима, млијеку, соји, граху, лећи, гршаку, житарицама, масном воћу, интегралном хљебу, пшеничним клицама.

A. K.

ГОСПОДИЦИ

Просте љубите сој, из забиши праве, мириши на траве, на љебо и зној.

Зуби нису варка, ши си млада звијерка, згодна каћијерка са два ока жарка.

Тујело трешно, здраво, посукњом се смјешка, - дигнућа и пешака сиса сијоји право

ноћа, свеукућно, листови и бедро, - бесешидно и ведро дуће крејко, круйно

крв све што ћржи, ојњем ждере ћруди, посушајемо људи до крећа, до сржи.

Кравару сред мира, ћорд шио шио ша сазда, синови и газда, синови пасијира,

кунем се да мислим: да си ши весеље и срећа за сеље који су ши стисли.

Превео: Пол ВЕРЛЕН
Данило КИШ

Дјачко доба
НА ПОЧЕТКУ ШКОЛСКЕ ГОДИНЕ**СРЕДЊА ШКОЛА „ДАНИЛО КИШ“**

НОВЕ УЧИОНИЦЕ, БИБЛИОТЕКА, КАБИНЕТ...

Будвански средњошколци ову школску годину почели су у проширену школску зграду. Током лета завршени су радови и школа је добра пет нових ученицима, библиотеку, кабинет за професоре и стоматолошку одјељницу. Проширина је компјутерска ученица и угоститељски блок са рестораном отвореног типа. У новом угоститељском блоку квалитетније ће се обављати професионална настава за техничаре кулинарства, професоре и угоститељства. Вриједност изведенih радова је 790.000 ДЕМ а сва средства обезбиједило је Министарство просвете у науке Владе РЦГ. Са добрађених 900 школа сада има око 4000 квадратних метара. Свечано отварање новосаграђеног дјела школе било је 20. септембра.

На свечаности је говорио директор школе Срђа Поповић а уз пригодне ријечи новосаграђени дјел школе свечано је отворио проф. др

Предраг Ивановић, министар просвете и науке у Влади РЦГ.

У средњој школи „Данило Киш“ наставу ове године похађа око 1420 ученика распоређених у 44 одјељења - 120 ученика и четири одјељења више него прошле школске године. Највише је одјељења за туристичке техничаре (17), затим гимназије (13), техничаре услуживања и техничаре кулинарства (по четири) и техничаре продаје и конобаре (по три). Од њих 12 су одјељења матураната - четири више него годину ranije. Поређења ради прије 20 година у овој школи било је 237 ученика у девет одјељења.

Повећању броја ученика доприносило је и то што је средња школа „Данило Киш“ прерасла у регионални центар за образовање и области туризма, угоститељства и трговине, тако да се сад овде школује и око 500 ученика из Тивта, Котора, Бара и Цетиња.

Настава се одвија у двије смјене, а изводи је 80 професора. Тренутно једино недостаје наставник за италијански језик. Ако се не пронађе ученици ће на kraju године полагати разредни испит из италијанског језика. Проблем је и даље недостатак сале за физичко васпитање по чему је школа „Данило Киш“ јединствена у Републици. Уз то треба нагласити да и 30 одсто запослених нема riješeno стамбom pitanje. У toku su, u organizaciji sindikata, pregovori o izgradnji stambene zgrade na plazdu koji je opština ustupila za izgradnju stanova zaposljenih u prosjeku (problem nerišenih stambenih pitanja izražen je i u osnovnoj školi „Stefan Mitrov Žubica“ - na stan cheka 50 odsto zaposljenih!).

Потребно је, како смо обавијешти, да се изvrши и промјена пројекта како би се лакше пронашао повољнији изvođač radova.

Подана наставу похађају ученици I, II, V, и VIII, у међusmjeni III i IV, a poslije podne VI i VII razreda. Капацитет школе су максимално искоришћени тако да нема простора за нове ученице.

Новина у односу на прошлу годину, како смо сазнали од директора школе Биљане Вукчевић, је што

ћe ученици od I do IV razreda učiti po programu koji je vazio do 1998. godine. Ученици tih razreda ћe imati po više часova dnevno (I i II razred po četiri, a III i IV po četiri ili pet часова) i više часova sedmично iz, matematike, познавања природе и другаша и ликовnog васпитaњa.

Шарена страна

ЛАБУДОВО ЈЕЗЕРО

Сезона је годишњих одмора. Гужве су свуда. Свакако највеће на аутобуским и жељезничким станицама. Сви се спремају на пут, да одморе. Јако не знам од чега? Ни ове као, уосталом, ни последњих десетак година, посла није било. Ишао је на посао само онај који је имао ту срећу, или само форме ради. Да попије кафицу, исприча неки политички виц, оговара комишију, или од срамоте да га не виде пријатељи да не ради. Или да само зури у плафон и гледа да ли ће нешто пасти са њега и дати какав - такав добротак.

Супруга ме изненади кад ми рече:

- Идем на Лабудово језеро!

Нисам имао ништа против. Јако ми би мало непријатно. Али по мислих: Нека иде! Да мало одморим од њене кукњаве. А и мање ћу имати судова да перем. Али бринуле су ме паре. Зато рекох:

- Немам ништа против, само ако имаш паре.

- Нису у питању велике паре. Само за карту.

- Биће за карту. Али за остале ситнице неће. Осим карте, ту је храна, гардероба...

- Гардеробу имам. За њу не брини!

- У реду, али мораши понијети пар купањих костима, пешкире, сунцобран, креме за сунчавање... А за све то треба паре.

- На какве то купаће костице мислиш?

- Па на оне у којима ћеш се купати. Ако не идеши негде на нудистичку плажу. А ту су још и гумена капа, наочаре, прибор за роњење...

- Али не идеши на море!

- Свеједно. Идеш на језеро. А то је скоро исто. Јако, морам признати, не знам где се то Лабудово језеро налази?

- Изгледа да је у питању неспоразум. Стално ми помињеш неке костице, креме, сунцобране... Не знам шта ти то значи. Уосталом и сам знаш, да без тебе не бих ишла нигде.

- Признајем да си ме мало изненадила. Потпуно сам затечен. Попује толико година, први пут идеши сама...

- Па, хајде са мном. Биће ми лакше. И, свакако, бићу сигурнија. А и превоз је грозан. Уосталом и сам знаш...

- Нажалост не могу! Вријеме ми је испланiranо. У установи је нека гужва. Не знам како ће се све завршити, па не бих смио да идем. Бар не неко вријеме.

- Па нећу ни ја ићи ван града.

- Како нећеш, кад идеши на Лабудово језеро?

- Не идеши ја на одмор, него у позориште на премијеру „Лабудовог језера“.

- Па тако реци! Радо бих ти се придружио. Јонако нисам ишао у позориште, више се и не сјећам од када.

- Онда нам требају паре за карте и ништа више.

И тако је опет било као некад.

Чини ми се да је данас боље поћи у позориште него на море. Пржити се на сунцу, потрошити све позајмљене паре и гледати се вратити кући. И послје гладовати јер се позајмица мора враћати.

Изгледа да смо у овој оскудици, испак, пронали сами себе.

За вријеме одмора ићи ћемо у позориште, а за море баш нас брига.

Митар МИТРОВИЋ

АФОРИЗМИ

- Јонако нам је пасуљ национално јело једва се опасуљимо.

- Знам шта је рекао, једино не знам што је хтио да каже.

- Једино голи и боси немају прљав веш.

- Ја њему све по споразуму он мени све по - списку.

- Један прави демократа изнервирано ми подвикну:

- Зашишти приказаш кад ти ја упадам у ријеч!“

Драгослав ЖИВКОВИЋ - ДРЖ

***

- Да жене нису узеле ствар у своје руке, ко зна шта било са толиким нараштајима.

- Ако министра бирамо по кључу, свака брава ће имати по једнога.

Милорад КАЛЕЗИЋ

ПЕЦКАЛИЦЕ

- Да је живот паметнији од смрти може се закључити по томе што први попусти.

- Да ли Марсовци кажу: „Јеси ли пао са земље?“

- Ограничено мисли су без граничне.

Рупа до рупе, а између њих - закон.

- Ишао не ишао вријеме ходију иде.

- Неке крупне звијерке сашле су у приморје. Тамо не пада снјег, па не могу да покажу траг.

- Какав снјег, какви трагови! Изукрштале се разне стопе, па чик сада разазнај ко је штеточина!

- Пада снјег, пада стандард, падају и нека обећања. А мени од свега тога - расте притисак!

- Сам сам изабрао своје непријатеље. Пријатељи су изабрали мене.

- Ја само по закону! - каже један директор. А што му је крив једни закон?

- Немаш граница? Благо теби!

Душан ЂУРИШИЋ

МИНИ БАСНА

РОШТИЉ

Разговарају два комарца на летњој врбњини:

- Хајдемо на плажу.

- Шта ћу тамо кад не умим да пливам?

- Ко те зова на пливашњу?

- Него?

- Идемо на роштиљ. Видио сам тамо доста реш печених купача...

Раде ЂЕРГОВИЋ

НЕ СМИЈЕ НА ОБАЗУ ЈОШ ОД СУБОЋЕ: ЧЕКА ВАНСЕОКСКЕ ЦИЈЕНЕ!

МАЛИ ОГЛАСИ

(Шифра: „Крокодил“)

• Критику плаћам животом

(Шифра: „Алпиниста“)

• Мијењам лимунаду за сламку.

(Шифра: „Дављеник“)

• Освежава, а не гоји.

(Шифра: „Демократија“)

Раде ЂЕРГОВИЋ

црта: Брана Николић

Braneli

КЊАЗ МИЛОШ

БУКОВИЧКА Бања – АРАНЂЕЛОВАЦ

ПРЕДСТАВНИШТВО БУДВА

Минерална вода

Сокови

Пића других производача

Продајни центар у Ластви грбальској
тел. 086/451-297, тел/факс 452-518

Дисконт у Будви, ЦДС Подкошљун
тел. 086/452-378

БИОНЕМИЈСКА LABORATORIJA
BONA-LAB

Трг Краља Николе 6. Подгорица

tel. 081 264989 mob. 069 424081

e-mail: bonalab@cg.yu

БИОНЕМИЈСКЕ ANALIZE

HEMATOLOŠKE ANALIZE

HORMONI ŠТИТНЕ ЖЛИJEZDE

POLNI HORMONI

TUMOR MARKERI

TESTOVI NA DROGE

HELIKOBakter PYLORI

VANIL MANDELICNA KISELINA

BANEX

производња, експорт-импорт, инжењеринг,
туризам и услуге

СВЕ ВРСТЕ ГРАЂЕВИНСКИХ ПОСЛОВА,
СТАНОВИ ЗА ТРЖИШТЕ
РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И
АДАПТАЦИЈЕ

85 310 БУДВА, Приморски баталјон 10,
тел/факс 086/452-790, тел. 451-764

ЕЛМОС
БУДВА

тел. 086/452-762, 452-280, 452-285

факс 086/451-320

Информатор

Радио

Пријорске новине

Пријорске новине
се читају само један данПријорске новине
се читају цијелог мјесеца

Пријорске новине

Пријорске новине

су ваше новине!

Osiguranje koje daje

Osiguranje "Stari Grad"

ПОСЛОВНА ЈЕДИНИЦА
тел./факс:
Будва, 453-284
453-284

METRO

сваког дана од 9,30 - 21,30

• велики избор робе из програма:

- аудио
- видео
- антенско-сателитски
- телефонија
- подни и зидни носачи
- тв (свих димензија)
- аудио и видео
- осветљења:
- тунгстрам

• велики избор игара:

- сони плеј стејши
- пи си
- празни џд ромови
- празни мини дискови
- тдк аудио касете
- телефон:
- магична крпа
- бриско
- астониш програм

Топлишки пут б.б.
85310 БудваТел: 086-451-490
069-025-497

ВЈЕСНИК МАТИЧАРА

од 21. АВГУСТА
до 20. СЕПТЕМБРА 2001. ГОДИНЕ

РОЂЕНИ

Маја Вуковић (Митар и Ана-
та), Немања Јанића (Бранислав
и Рајка), Андреја Јанковић (Ни-
кола и Милене), Бодић Почек
(Слободан и Елвира), Ева Дива-
новић (Зоран и Наташа), Јована
Баконовић (Ненад и Коса), Не-
мања Никовић (Пеко и Биља-
на), Дарко Нинчић (Кристина),
Ана Суботић (Јово и Стана)
(КОТОР), Исидора Вучетић
(Миливоје и Сузана), Хелена
Гаврановић (Добршица и Миле-
на), Башко Ђурашевић (Обрад
и Милица), Марко Рафаиловић
(Филип и Милка), Александра
Рајовић (Милован и Нада), Сте-
фан Морачанин (Милан и Ве-
сна), Ива Кульча (Никола и
Андијана) (ЦЕТИЊЕ).

ВЈЕНЧАНИ

Миленко Обрадовић и Весна
Делић, Саша Бубања и Зорица
Стевановић, Милан Јелић и Да-
нијела Видојевић, Драган Цепе-
њор и Татијана Галић, Драган
Перић и Марија Милићевић, Ра-
де Калуђеровић и Аља Баровић,
Горан Прибилић и Радмила
Мрвљевић, Огњен Савчић и На-
талаја Иванова Вјечеславовић.

УМРЛИ

Слободан Јелушић (1946),
Миливоје Никчевић (1937),
Видо Митровић (1909), Јелена
Дубак (1918), Лазар Ратковић
(1948), Видо Кнежевић (1925),
Павле Кульча (1924), Милан
Зорић (1949), Никола Дубајић
(1939), Драгутин Мрвљевић
(1937), Миливоје Лукић (1931).

ПОСЉЕДЊА ВИЈЕСТ

Шесто коло Друге фудбалске лиге - Југ

„МОГРЕН“ ПО ПЛАНУ
- „ПЕТРОВАЦ“ СПАСАВА БОД
● „Челик“ - „Мојрен“ 0:2 ●
„Пејтровац“ - „Бокељ“ 2:2

Фудбалери „Могрена“ настављају са добним играма и добним резултатима у овогодишњем првенству. Да се налази у доброј форми, да је смјена на тренерској клупи био добар потез, показала је и утакмица у Ницији у којој су фудбалери из Будве головима Чалије у 59. и Дамјановића у 72. минути свладали неутодну екипу „Челика“ резултатом 2:0.

За ралику од „Могрена“, у дербију кола, „Петровац“ је спасавао бод против „Бокеља“. Гости из Котора, головима Маричића у 9. из једанаестераца и Ђетковића у 51. минуту, водили су 2:0. Да пред утакмице Масловарић није био себичан, да је благовремено упуслио капитена Голиша фудбалери „Петроваца“ могли су стадион „Лугове“ напустити уздигнутих руку.

Послије шест кола фудбалери „Могрена“ са 12 бодова дијеле прво место са „Младошћу“, док се „Петровац“ налази у средини табеле, на шестом месту, са 7 бодова. Д.К.

ПРОГРАМ РАДИО БУДВЕ

ПОНЕДЈЕЉАК

- 8.00-12.00 Јутарњи програм
- 7.30 VOA/Voice of America/
- 8.15 Најава програма
- 8.30 Укључење АМСЦГ
- 8.45 Блок информација
- 9.00 Лични огласи
- 9.05 Информације
- 9.20 Рецепт јутарњег програма
- 9.30 Времеплов
- 9.50 ШИШ
- 10.00 Вијести
- 10.10 Отворени студио
- 10.45 Блок одјавних информација
- 10.55 Пословни огласи
- 11.15 Хит дана
- 12.00 Вијести
- 12.05 Лични огласи
- 12.05-12.15 Хит дана, недјеље, мјесеца; Најава програма
- 12.30 Култура
- 13.25 Најава RFE
- 13.30 RFE/Radio Free Europe/
- 14.30 Пословни огласи
- 14.40 Лични огласи
- 15.00 Вијести
- 15.15 Времеплов
- 15.25 Одјава екипе
- 15.30 Новости РЦГ
- 16.00 Најава екипе и сатнице
- 16.05 Спортска сриједа
- 17.00 Вијести
- 17.05 Лични огласи
- 17.20 Пословни огласи
- 17.30 Будванска хроника
- 18.00 Radio cinemania
- 19.00 Вијести
- 19.05 Лични огласи; Хит дана, недјеље, мјесеца
- 19.15 Контакт програм
- 19.40 Пословни огласи
- 19.55 Одјава екипе
- 20.00 Вечерњи програм
- 24.00-07.30 Музика из студија

ЧЕТВРТАК

- 8.00-12.00 Јутарњи програм
- 7.30 VOA/Voice of America/
- 8.15 Најава програма
- 8.30 Укључење АМСЦГ
- 8.45 Блок информација
- 9.00 Лични огласи
- 9.05 Информације
- 9.20 Рецепт јутарњег програма
- 9.30 Времеплов
- 9.50 ШИШ
- 10.00 Вијести
- 10.10 Отворени студио
- 10.45 Блок одјавних информација
- 10.55 Пословни огласи
- 11.15 Хит дана
- 12.00 Вијести
- 12.05-12.15 Хит дана, недјеље, мјесеца; Најава програма
- 12.30 Породични квиз
- 13.25 Најава RFE
- 13.30 RFE/Radio Free Europe/
- 14.05 Наставак Породичног квиза
- 14.20 Лични огласи
- 15.15 Времеплов
- 15.20 Пословни огласи
- 15.25 Одјава екипе
- 15.30 Новости дана РЦГ
- 16.00 Најава програма
- 16.20 Лични огласи
- 16.30 Фонтана жеља
- 17.20 Пословни огласи
- Наставак ФЖ
- 19.00 Лични огласи; Хит дана, недјеље, мјесеца
- 19.15 Контакт програм
- 19.50 Пословни огласи
- 19.55 Одјава екипе
- 20.00 Вечерњи програм
- 24.00-07.30 Музика из студија

НЕДЈЕЉА

- 8.30 Трагом културне прошлости Будве
- 9.00 Лични огласи
- 9.05 Царство љубави
- 10.00 Пословни огласи
- 10.30 О пословни из перија Петра Бановића
- 11.00 Лични огласи
- 11.30 Пословни огласи
- 12.00 Вијести
- 12.05 Лични огласи; Најава програма
- 12.10 Хит недјеље, мјесеца
- 13.25 Најава RFE
- 13.30 RFE/Radio Free Europe/
- 14.30 Лични огласи
- 14.50 Пословни огласи
- 15.15 Времеплов
- 15.30 Шта је то...
- 15.55 Одјава екипе
- 16.00 Вијести
- 16.05 Најава програма
- 16.30 Води кроз звјезде
- 17.00 Џ. Јамбо
- 17.30 Пословни огласи
- 18.00 Топ 10 РБД
- 19.00 Лични огласи; Хит дана, недјеље, мјесеца
- 19.15 Контакт програм
- 19.50 Пословни огласи
- 19.55 Одјава екипе
- 20.00 Вечерњи програм
- 24.00-07.30 Музика из студија

СРИЈЕДА

- 8.00-12.00 Јутарњи програм
- 7.30 VOA/Voice of America/
- 8.15 Најава програма
- 8.30 Укључење АМСЦГ
- 8.45 Блок информација
- 9.00 Лични огласи
- 9.05 Информације
- 9.20 Рецепт јутарњег програма
- 9.30 Времеплов
- 9.50 ШИШ
- 10.00 Вијести
- 10.10 Отворени студио
- 10.45 Блок одјавних информација
- 10.55 Пословни огласи
- 11.15 Хит дана
- 12.00 Вијести
- 12.05 Лични огласи
- 12.30 Будванска хроника
- 18.00 Очи у очи
- 19.00 Вијести
- 19.05 Лични огласи; Хит дана, недјеље, мјесеца
- 19.15 Контакт програм
- 19.40 Пословни огласи
- 19.55 Одјава екипе
- 20.00 Вечерњи програм
- 24.00-07.30 Музика из студија

ПЕТАК

- 8.00-12.00 Јутарњи програм
- 7.30 VOA/Voice of America/
- 8.15 Најава програма
- 8.30 Укључење АМСЦГ
- 8.45 Блок информација
- 9.00 Лични огласи
- 9.05 Информације
- 9.20 Рецепт јутарњег програма
- 9.30 Времеплов
- 9.50 ШИШ
- 10.00 Вијести
- 10.10 Отворени студио
- 10.45 Блок одјавних информација
- 10.55 Пословни огласи
- 11.15 Хит дана
- 12.00 Вијести
- 12.05 Лични огласи
- 12.30 Будванска хроника
- 18.00 Очи у очи
- 19.00 Вијести
- 19.05 Лични огласи; Хит дана, недјеље, мјесеца
- 19.15 Контакт програм
- 19.40 Пословни огласи
- 19.55 Одјава екипе
- 20.00 Вечерњи програм
- 24.00-07.30 Музика из студија

JUGOSLOVENSKO AKCIJONARSKO TURISTIČKO DRUŠTVO

MONTENEGRO EXPRESS - BUDVA

Fax: 086/541-637 * Tel: 086/451-388, 451-116 * Telex: 61130 * Žiro račun: 50710-601-4-5262 SPP BUDVA

BODIKO - COMPANY

- Производња арматурних мрежа
- Производња ферт гредица
- Производња грађевинског материјала
- Изградња и продажба пословних објеката

Управа - Будва, Јадрански пут бб
tel. 086/453-909, 453-910, 44-575
Стовариšte - Lastva Grbaljska 453-752
Производња - Lastva Grbaljska 453-753

U okviru BODIKO-COMPANY, preduzeća za proizvodnju, inženiring, trgovinu, ugostiteljstvo i transport posluju specijalizovana preduzeća DIMPEx - Budva i KOSMAC - Budva